

Global skatt på valutamarknaderna, s.k. Tobinskatt

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet sju motioner som bl.a. innehåller förslag kring det internationella finanssystemet och införandet av en omsättningsskatt på den internationella valutahandeln, en s.k. Tobinskatt.

Utskottet föreslår i betänkandet att regeringen utarbetar och formulerar en globaliseringsstrategi, inom vilken såväl förslagen om en Tobinskatt som andra alternativa metoder för att öka stabiliteten i det internationella finansiella systemet och för att hantera eller finansiera åtgärder mot växande globala utmaningar, som t.ex. miljöproblemen, klimatförändringarna, minskat internationellt utvecklingsbistånd etc., värderas och prioriteras. Strategin bör sedan bilda grunden för Sveriges agerande i olika internationella församlingar.

Utskottet bifaller därmed delvis motionerna Fi205 (v), Fi215 (s), Fi216 (s), Fi217 (s), U404 (c) och N384 (mp). Motion U623 (m) avstyrks.

I betänkandet finns tre reservationer och tre särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	4
Ärendet och dess beredning.....	4
Utskottets överväganden	5
Motionerna	5
Utrikesutskottets yttrande	7
Finansutskottets ställningstagande.....	8
Bakgrund	8
Slutsats.....	11
Reservationer.....	14
1. Global skatt på valutamarknaderna, s.k. Tobinskatt (m)	14
2. Global skatt på valutamarknaderna, s.k. Tobinskatt (kd).....	19
3. Global skatt på valutamarknaderna, s.k. Tobinskatt (fp)	20
Särskilda yttranden	24
1. Global skatt på valutamarknaderna (v).....	24
2. Global skatt på valutamarknaderna (c)	24
3. Global skatt på valutamarknaderna, s.k. Tobinskatt (mp)	24
 Bilagor	
1. Förteckning över behandlade förslag.....	26
2. Utrikesutskottets yttrande	28
3. Finansutskottets offentliga utfrågning	39

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Med hänvisning till de motiveringar som framförs under Utskottets överväganden föreslår utskottet att riksdagen fattar följande beslut:

Global skatt på valutamarknaderna, s.k. Tobinskatt

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anför om att regeringen bör utarbeta en globaliseringsstrategi och att denna strategi bör utgöra grunden för Sveriges agerande i internationella församlingar. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2000/01:Fi205, 2000/01:Fi215, 2000/01:Fi216 yrkandena 1 och 3, 2000/01:Fi217 yrkandena 1 och 3, 2000/01:U404 yrkande 8 och 2000/01:N384 yrkande 3 samt avslår motion 2000/01:U623 yrkandena 6 och 7.

Reservation 1 (m)

Reservation 2 (kd)

Reservation 3 (fp)

Stockholm den 8 maj 2001

På finansutskottets vägnar

Jan Bergqvist

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jan Bergqvist (s), Mats Odell (kd), Gunnar Hökmark (m), Lisbet Calner (s), Johan Lönnroth (v), Lennart Hedquist (m), Sonia Karlsson (s), Anna Åkerhielm (m), Carin Lundberg (s), Siv Holma (v), Per Landgren (kd), Gunnar Axén (m), Yvonne Ruwaida (mp), Lena Ek (c), Karin Pilsäter (fp), Tommy Waidelich (s) och Hans Hoff (s).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Under allmänna motionstiden 2000 väcktes sju motioner som bl.a. avhandlade det internationella finanssystemet och införandet av en omsättningsskatt på den internationella valutahandeln, en s.k. Tobinskatt. Yrkandena i sex av dessa motioner remitterades till finansutskottet. Ett snarlikt yrkande i motion 2000/01:U404 (c) yrkande 8 remitterades till Utrikesutskottet. Utrikesutskottet beslutade den 18 april 2001 att överlämna detta yrkande till finansutskottet. I anslutning till överlämnandet avgav utrikesutskottet ett yttrande, 2000/01:UU3y.

Förslagen i motionerna återges i *bilaga 1* och Utrikesutskottets yttrande återfinns i *bilaga 2* till betänkandet.

Den 3 april 2001 höll utskottet en offentlig utfrågning under rubriken Ekonomisk politik i en global ekonomi. Tobinskatt – hinder eller möjlighet? Deltagare i utfrågningen var handelsminister Leif Pagrotsky, vice riksbankschef Eva Srejber, chefekonom i SEB Klas Eklund och ekonom Kenneth Hermele. Protokollet från utfrågningen redovisas i betänkandets *bilaga 3*.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen genom ett tillkännagivande uppmanar regeringen att utarbeta och formulera en globaliseringsstrategi, inom vilken såväl förslaget om Tobinskatt som andra alternativa åtgärder för att öka stabiliteten i det finansiella systemet och för att hantera eller finansiera åtgärder mot de växande globala utmaningarna värderas och prioriteras. Strategin bör bl.a. utgöra grunden för Sveriges agerande i olika internationella församlingar. Jämför reservationerna 1, 2 och 3.

Motionerna

I motion Fi205 av Gudrun Schyman m.fl. (v) anføres att uppåt 99 % av all valutahandel har större eller mindre inslag av spekulation och jakt på snabba och tillfälliga värdeökningar. De finansiella transaktionerna har nästan släppt alla band med den produktiva ekonomin. Detta leder till svårigheter för företag och stater att planera långsiktigt, till ökad ekonomisk otrygghet för enskilda och till ökade köns- och klassklyftor. De ekonomiska kriserna i spekulationsekonomin spår drabbar framför allt kvinnorna. Det som är allvarligast långsiktigt sett är att de snabba penningrörelserna reducerar parlamentens och andra demokratiska institutioners handlingsutrymme samt minskar deras legitimitet i allmänhetens ögon. Ett sätt att begränsa de internationella kapitalflödena är att införa en transaktionsskatt på valutahandel, en s.k. Tobinskatt. En sådan skatt skulle leda till mindre risker för kriser och börskrascher. Motionärerna anser att Sverige, med sin tradition av internationalism och solidaritet, i internationella sammanhang borde lyfta fram och verka för ett införande av den s.k. Tobinskatten.

I motion Fi215 av Inge Carlsson (s) anføres att det behövs politiska styrmedel för att bromsa utvecklingen i kapitalrörelserna. Dagens fantasiomsättningar på kapitalmarknaderna är inte långsiktigt sunda eller hållbara. Många ekonomer har uttalat sig positivt om den ekonomiska och institutionella möjligheten att genomföra någon form av internationell beskattning för att minska omfattningen av den spekulativa valutahandeln. De resurser som skapas av en sådan skatt bör tillfalla FN. Bara den politiska viljan finns går det att införa en s.k. Tobinskatt. Till exempel har det kanadensiska parlamentet antagit ett förslag om att den kanadensiska regeringen skall verka internationellt för genomförandet av en skatt på finansiell verksamhet. Motionären vill se en utveckling där även den svenska regeringen internationellt verkar för att en internationell skatt på spekulativa valutatransaktioner införs.

I *motion Fi216 av Siw Wittgren-Ahl m.fl. (s)* framförs att det dagligen omsätts enormt stora valutabelopp på den internationella kapitalmarknaden. Endast en liten del av de vinster som görs används till varor och tjänster. Det finns enligt motionärerna anledning att vara kritisk till och oroad av bl.a. den instabilitet som valutamarknaden skapar. Det är av högsta samhällsekonomiska intresse att både de nationella och de internationella finansmarknaderna är stabila. Konkurrensen på marknaderna måste vara god och de olika typer av risker som finns måste vara kontrollerbara och hållas under uppsikt. I den s.k. Carlsson-Ramphal-rapporten "Vårt globala grannskap" från 1995 föreslogs att internationella skatter skulle införas för att tillgodose det internationella samhällets behov. Bland annat föreslogs skatt på utländska valutatransaktioner och en internationell bolagsskatt för transnationella företag. Enligt motionärerna bör det göras en översyn av möjligheten att införa någon form av skatt på internationella finansiella transaktioner och av möjligheten till en internationell bolagsskatt för transnationella företag (yrkandena 1 och 3).

I *motion Fi217 av Mariann Ytterberg och Barbro Hietala Nordlund (s)* anföras att FN lider av svår underfinansiering. Problemet måste i första hand lösas genom att medlemsländerna betalar sina avgifter, men därutöver behövs nya finansieringskällor. Den s.k. Tobinskatten är ett förslag som dels syftar till att åstadkomma en bromsande effekt på de globala finansiella transaktionerna, dels bidra med finansiering till den globala offentliga sektorn, dvs. FN:s verksamhet. Ett annat förslag är en internationell bolagsskatt för transnationella företag. I Kanada har det kanadensiska parlamentet antagit ett förslag om att den kanadensiska regeringen skall verka internationellt för genomförandet av en skatt på finansiella transaktioner. Enligt motionärerna bör den svenska regeringen utreda möjligheten att införa någon form av internationell bolagsskatt för transnationella företag och någon form av skatt på internationella finansiella transaktioner (yrkandena 1 och 3).

I *motion U404 av Lennart Daléus m.fl. (c)* anföras att marknadskrafterna inte ensamma kan lösa de grundläggande orättvisorna mellan rika och fattiga. Motionärerna välkomnar en diskussion om beskattning av internationella valutatransaktioner, en s.k. Tobinskatt, som ett led i att tillförsäkra det globala beslutsfattandet tillräckliga resurser. En förutsättning är att det går att nå en global enighet om införandet av en sådan skatt, eftersom inget land skulle kunna införa en skatt på egen hand. Sverige bör, enligt motionärerna, inom FN-systemet verka för att förutsättningarna för införandet av en s.k. Tobinskatt närmare utreds (yrkande 8).

I *motion U623 av Bo Lundgren m.fl. (m)* anföras att roten till problemen i samband med Asienkrisen inte varit att det varit för mycket marknadsekonomi utan tvärtom för lite. Brist på transparens har tillåtit staten att blanda samman sin roll som lagstiftare och övervakare med aktörens roll, antingen genom statsägda företag eller indirekt genom att presidenter, ministrar eller regeringspartier samtidigt äger företag och banker, eller genom en incitamentsstruktur i förhållandet stat-näringsliv som gynnar ett visst beteende. Fria kapitalflöden är, enligt motionärerna, avgörande för de svagare länderna.

En grundförutsättning för investeringar är förutsebarhet och grundläggande marknadsekonomiska institutioner. För att det fria kapitalet skall nå länderna krävs dessutom att ekonomierna är sunda och välskötta. I detta inbegrips att staten inte äger eller på ett otillbörligt sätt styr de finansiella institutionerna i landet. Enligt motionärerna bör Sverige i IMF verka för en kod för transparenta och öppna finansmarknader så att otillbörlig statlig och annan påverkan på banker och andra aktörer förhindras. Vidare är det enligt motionärerna framför allt de svagare u-länderna som vinner på att kapital utan onödiga regleringar kan flyttas på den internationella marknaden. När regleringar minskas eller försvinner leder detta till kraftigt ökade strömmar av kapital till u-länderna. Därför är det enligt motionärerna viktigt att planer på en s.k. Tobinskatt med kraft avvisas (yrkandena 6 och 7).

I *motion N384 av Marianne Samuelsson m.fl. (mp)* anføres att det globala finanssystemet blivit världens mäktigaste styrande institution. Dessvärre finns inte längre några redskap på den internationella nivån för att motverka kriser efter det att Bretton Woods-systemet med fasta växelkurser och regleringar av internationella kapitalrörelser avskaffades. För att minska omsättningen på marknaderna anser därför motionärerna att en skatt på 0,1 % bör införas på kortsiktiga valutaspekulationer mot alla OECD-valutor, detta genom en internationell överenskommelse, uppbackad av nationell lagstiftning. Den bör tillämpas där transaktionerna äger rum eller där affären avgörs, vilket gör att respektive nationell centralbank blir ansvarig för skatteuppbörden. Inkomsterna från skatten bör användas till att minska klyftorna i världen, t.ex. genom utvecklingsbistånd i FN:s regi (yrkande 3).

Utrikesutskottets yttrande

De problem som tas upp i motion U404 och i den bredare debatten om Tobinskatten är väsentliga för den internationella utvecklingen i stort, inte minst eftersom de utgör aspekter på vad som kommit att kallas globaliseringen. Problemen hänger inbördes samman, och det har föreslagits en rad olika medel, däribland införandet av en Tobinskatt, för att komma till rätta med dem. Införandet av en Tobinskatt skulle enligt många bedömare vara förknippat med en rad svårigheter som framför allt har att göra med dess effekter på det internationella valutasystemet och finansmarknadernas funktionssätt, men skatten anses även erbjuda vissa möjligheter. Som framgår av Carlsson-Ramphal-rapporten finns det förslag om att åtgärda de aktuella problemen också med andra medel, vart och ett med sina för- och nackdelar. Utskottet tar inte ställning till de olika alternativen men vill peka på behovet av en alternativvärdering och en fortsatt förutsättningslös analys av olika möjliga framkomstvägar och instämmer i motionen i denna del. För svensk del kan det arbete om en samlad svensk globaliseringspolitik, som i regeringen har inletts av en arbetsgrupp under statsrådet Pagrotskys ledning, vara ett bidrag. I sammanhanget vill utskottet även uppmärksamma den parlamentariska utredningen (Globkom) om Sveriges politik för global utveckling, som under år 2001 skall lämna ett samlat förslag till regeringen om hur politiken bör utformas på

fattigdomsbekämpning och de nya förutsättningar som globaliseringen skapar. Syftet med översynen är att utifrån en vision om solidaritet i globaliseringsens tid föreslå åtgärder för att vidareutveckla en sammanhållen politik för att främja en global ekonomiskt, socialt och ekologiskt hållbar utveckling och avskaffa fattigdomen. Utskottet vill även framhålla betydelsen av aktivt svenskt deltagande i förberedelsearbetet inför den FN-konferens som skall hållas år 2002 under temat Finansiering av utveckling, där såväl handels- som finansministrar skall mötas för att diskutera behovet av utvecklingsfinansiering med närvaro av bl.a. Världsbanken, FN, WTO och IMF. Denna konferens synes ligga i linje med vad motionärerna efterfrågar.

Utrikesutskottet anser att finansutskottet kan besvara motion 2000/01:U404 (c) yrkande 8 med vad som ovan anförts.

Finansutskottets ställningstagande

Bakgrund

Förändringarna av det internationella finansiella systemet är en del av den utveckling som under de senaste åren diskuterats under benämningen globaliseringen. Finansmarknaderna i olika delar av världen har de senaste decennierna genomgått en genomgripande omvandling. Några av de mest tydliga förändringarna sammanfattas i punkterna nedan:

- Flertalet av de regler som under perioden 1930–1960 infördes för att öka kontrollen av in- och utgående kapital- och valutarörelser har tagits bort. Omfattningen av avregleringarna accelererade i slutet av 1980-talet och början av 1990-talet.
- Omsättningen och antalet transaktioner på finansmarknaderna har vuxit kraftigt. Vid mitten av 1970-talet var t.ex. omsättningen på den internationella valutamarknaden omkring 20 miljarder dollar per dag. I slutet av 1990-talet låg dagsomsättningen på omkring 1 500 miljarder dollar.
- Den snabba tekniska utvecklingen, t.ex. utbyggnaden av global tele- och datakommunikation, har bidragit till en mer omfattande och snabbare handel med valutor och andra värdepapper.
- Avregleringarna har inneburit att olika typer av värdepapper och instrument utvecklats, som t.ex. terminer och optioner och olika varianter av dessa. Vid slutet av 1990-talet var omsättningen i termins- och optionsinstrument på valutamarknaden större än den vanliga s.k. avistahandeln, dvs. den handel där betalning och leverans av valutor sker relativt omgående (normalt inom två dagar).
- Ett ökat sparande i den industrialiserade världen i olika typer av fonder, t.ex. pensionsfonder, har bidragit till växande och förändrade marknader.

En konsekvens av denna utveckling är att de tidigare relativt skyddade regionala och nationella finansmarknaderna nu är delar av ett betydligt större internationellt finansiellt system, vilket påtagligt ökat beroendet mellan olika marknader och olika länder.

I mångt och mycket är finansmarknadernas omvandling en positiv utveckling. Växling av valutor och finansieringen av handeln mellan länderna har blivit enklare och billigare. Samtidigt har tillgången på investeringskapital ökat.

De senaste årens omfattande kriser, t.ex. spekulationerna mot ERM-systemet 1992/93, den s.k. Mexikokrisen 1994/95, finans- och valutakriserna i Sydostasien 1997/98, Rysslandskrisen 1998/99, Brasiliens valutaproblem 1999 och nu senaste finans- och valutaturbulenserna i Argentina och Turkiet, visar dock att det finns stora problem och en betydande brist på stabilitet i det internationella finanssystemet. Kriserna har framför allt drabbat de direkt inblandade länderna, men händelserna visar tydligt hur intimt sammanflätade världens olika marknader blivit och att problem i ett land eller landområde snabbt kan sprida sig till övriga delar av världen. Speciellt tydligt var detta under den s.k. Asienkrisen. I de mest drabbade länderna i Sydostasien fick krisen mycket djupa och långtgående konsekvenser, både ekonomiskt och politiskt, men också socialt genom att effekterna av krisen framför allt drabbade de allra fattigaste. Samtidigt spred sig krisen via bl.a. det finansiella systemet till andra delar av världen, och konjunkturen i stora delar av industrivärlden mattades av. För svensk del märktes Asienkrisen tydligt bl.a. via en försvagad industrikonjunktur, lägre efterfrågan på svenska exportprodukter och en försvagad svensk krona.

Som en följd av de olika finansiella kriserna under 1990-talet pågår sedan några år tillbaka ett relativt omfattande arbete med att reformera det internationella finansiella systemet och de internationella finansiella institutionerna för att öka stabiliteten i systemet. Arbetet sker i samarbetet mellan bl.a. Världsbanken, Internationella valutafonden (IMF), Bank for International Settlements (BIS), Baselkommittén (kommitté för bankinspektion som bildades vid mitten av 1970-talet efter att två stora internationella banker gått i konkurs), EU och den s.k. G10-gruppen, dvs. USA, Kanada, Japan, Tyskland, Storbritannien, Frankrike, Italien, Schweiz, Sverige, Holland och Belgien. Efter Mexikokrisen 1995 tog G7-gruppen (dvs. USA, Kanada, Japan, Tyskland, Storbritannien, Frankrike och Italien) initiativ till Financial Stability Forum, vars uppgift skulle vara att öka samordningen mellan nationella och internationella tillsynsmyndigheter och främja stabiliteten på de finansiella marknaderna. Financial Stability Forum påbörjade sin verksamhet i slutet av 1990-talet och består bl.a. av representanter från G7, Världsbanken, IMF, OECD och BIS. De senaste åren har ett antal nya koder och standarder som skall främja ett sunt internationellt finansiellt system tagits fram. Normer och regelverk för genomlysning av enskilda länders finans-, penning- och skattepolitik har skapats, och vidare pågår ett löpande arbete med att ta fram regler för förbättrad och korrekt nationell och internationell statistik. Normer har även utarbetats för bl.a. nationella och internationella betalningssystem, redovisning och revision, konkurslagstiftning, börshandel och övervakning av försäkringsväsendet. Samtidigt har rekommendationer för metoder att stoppa s.k. penningtvätt getts ut. IMF och andra internationella organisationer stöder

och bistår med experthjälp till de länder som vill anpassa sin lagstiftning till normerna och regelverken. IMF och Världsbanken genomför också speciella landrapporter, i vilka medlemsländernas finanssystem specialgranskas. Bland annat undersöks i vilken mån koder, angivna normer och regler följs och hur landet ligger till jämfört med ”best practice”. Under de senaste åren har också IMF:s låneresurser förstärkts genom bl.a. speciella och utökade låneprogram. Nyligen presenterade Baselkommittén nya kapitaltäckningsregler för det internationella banksystemet. I kommitténs förslag kopplas kraven på kapital i högre grad än tidigare till de risker bankerna tar samtidigt som bl.a. bankinspektionernas övervakning av bankernas riskspridning och kreditvärdering förslås öka.

En viktig lärdom av 1990-talets finans- och valutakriser är att de länder som drabbats ofta haft s.k. fasta, men justerbara, växelkurser av den typ som t.ex. Sverige hade i början av 1990. I dag har därför alltför många länder bytt växelkurssystem till flytande växelkurs eller helt fast växelkurs genom t.ex. arrangemang med sedelfonder.

För att öka stabiliteten i finanssystemet har det under de senaste åren med ökad intensitet diskuterats och förts fram förslag om att införa en transaktionsskatt på den internationella valutahandeln, en s.k. Tobinskatt. Förslaget fördes fram första gången 1972 av ekonomiprofessorn James Tobin. James Tobin fick 1981 Riksbankens pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne. Enligt Tobin innebar de kraftigt växande finansmarknaderna att bl.a. företagens investeringsbeslut blev kortsiktigare, att världshandeln riskerade att dämpas samtidigt som de enskilda ländernas möjligheter att bedriva en långsiktig ekonomisk politik minskade. En omsättningsskatt på valutatransaktioner skulle enligt Tobin

- minska de kortfristiga spekulativa kapitalrörelserna till förmån för mer långsiktiga överväganden. Det skulle bli relativt sett dyrare att göra korta affärer i värdepapper eller valutor. Nivån på växelkursen skulle därmed i högre grad återspegla det enskilda landets långsiktiga fundamentala ekonomiska utveckling, och valutarörelserna skulle dämpas.
- öka regeringarnas handlingsfrihet i finans- och penningpolitiken genom att en skatt skulle göra det möjligt att etablera en inhemsk räntenivå som avvek från utlandets räntenivå utan att det påverkade nivån på valutakursen.

Förslaget innebar från början bl.a. att varje köp eller försäljning av valutor på avistamarknaden skulle beskattas med 1 %. Efter hand har förslaget på olika sätt modifierats och skattesatsen sänkts. I dag diskuteras skattesatser på mellan 0,05 till 0,1 %.

Det internationella intresset för Tobinskatten ökade i början av 1990-talet, bl.a. på grund av den tilltagande finans- och valutaoron men också till följd av FN:s finansieringsproblem och ett sjunkande internationellt utvecklingsbistånd. Tobinskatten fördes fram som ett alternativt sätt att finansiera bl.a. FN:s verksamhet. I både den s.k. Brundtlandkommissionen och den s.k.

Carlsson–Ramphal-kommissionen diskuterades möjligheten att införa en internationellt verkande skatt för att finansiera olika typer av växande globala behov och utmaningar, t.ex. en ökad fattigdom, den allvarliga utbredningen av hiv/aids, miljöförstöringarna och klimatförändringarna. I Carlsson–Ramphal-kommissionens rapport anges även andra alternativa metoder, vid sidan av en internationell skatt på valutatransaktioner. Olika bedömningar som gjorts tyder på att en Tobinskatt skulle inbringa relativt stora intäkter. Uppskattningarna av intäkterna varierar dock relativt kraftigt.

Förslaget om Tobinskatt har kritiserats från skilda utgångspunkter. Bland annat anförs att införandet av skatten kräver en internationell uppslutning och samordning som, åtminstone i dagsläget, inte är möjlig. Om inte skatten får en universell omfattning finns det stor risk att merparten av valutahandeln kommer att flytta till länder eller områden som ej inför skatten. Vidare menar en del att införandet av en skatt på vissa transaktioner på marknaderna skulle kunna leda till att aktörerna tar fram nya instrument som inte omfattas av beskattningen. Stora frågetecken har också rests om hur en Tobinskatt skall administreras, kontrolleras och fördelas. En del pekar också på svårigheten att uppskatta storleken på intäkterna, eftersom det finns en betydande osäkerhet om hur transaktionerna på marknaderna (dvs. skatteunderlaget) kommer att utvecklas om en skatt införs.

Slutsats

Det senaste decenniets omfattande finansiella kriser är en tydlig indikation på att den demokratiska kontrollen av utvecklingen på de finansiella marknaderna minskat. Enligt utskottets mening är det därför en viktig uppgift att på internationell basis återvinna det demokratiska inflytande och den demokratiska insyn som tidigare fanns på nationell nivå.

Utskottet delar utrikesutskottets uppfattning i yttrandet (2000/01:UU3y) att de problem som tas upp i motionerna och den omfattande debatten om t.ex. en global skatt på den internationella valutamarknaden, en s.k. Tobinskatt, är viktiga frågeställningar i det som brukar kallas globaliseringen. Det handlar t.ex. om hur tillväxt och välstånd främjas i utvecklingsländerna, hur finansmarknaderna stabiliseras och görs välståndsfrämjande och hur åtgärder mot de växande globala utmaningarna skall finansieras, t.ex. den ökade fattigdomen i olika delar av världen, miljöförstöringen, utbredningen av hiv/aids och klimatförändringarna. Utskottet vill i detta sammanhang i likhet med utrikesutskottet framhålla betydelsen av ett aktivt svenskt deltagande i förberedelsearbetet inför den FN-konferens som skall hållas i början av 2002 under temat Finansiering av utveckling.

Enligt utskottets mening är det viktigt att det formuleras en politik som kan möta de olika utmaningar som globaliseringen ställer och som innebär att demokratin och medborgarnas intressen hävdas. En viktig del i en sådan politik är att den påbörjade reformeringen av det internationella finanssystemet och de internationella finansiella institutionerna för att stabilisera finansmarknaderna och öka det demokratiska inflytandet fortsätter och inten-

sifieras. Tydliga regler och normer måste införas och följas upp, öppenheten och insynen måste förbättras både nationellt och internationellt samtidigt som samarbetet mellan institutioner och länder måste utökas och fördjupas. Utskottet vill i detta sammanhang också framhålla att en viktig förutsättning för att kriser och oro i finanssystemet skall kunna undvikas är att länderna bedriver en stabil ekonomisk politik och en trovärdig finans- och penningpolitik. En erfarenhet av det senaste decenniets kriser är att flera av de länder som drabbats fört en ohållbar ekonomisk politik.

Utskottet har under beredningen studerat olika rapporter och utvärderingar av Tobinskatten. Utskottet har också hållit en offentlig utfrågning där såväl argument för som argument mot en Tobinskatt presenterats. Utskottet kan konstatera att en del gör bedömningen att införandet av en Tobinskatt skulle få negativa konsekvenser för det internationella finanssystemet och finansmarknadernas funktionssätt, medan andra menar att skatten erbjuder möjligheter. Bedömare och debattörer förefaller dock vara mer eller mindre överens om att ett betydande hinder för Tobinskatten i nuläget är att skatten till så stor del saknar stöd hos både nationella regeringar och nationella parlament. Det har också varit utskottets bedömning när förslag om Tobinskatt behandlats tidigare (bet. 1994/95:FiU20, bet. 1995/96:FiU10, bet. 1997/98:FiU1, bet. 1998/99:FiU20 och 1999/2000:FiU1). För att skatten skall kunna införas och bli effektiv krävs en bred internationell uppslutning och samordning som i dagsläget saknas.

Därför finns det anledning att också analysera alternativa strategier och metoder för att öka stabiliteten i det finansiella systemet och för att hantera de växande globala utmaningarna. I Carlsson–Ramphal-rapporten presenteras, vid sidan av en skatt på den internationella valutahandeln, flera andra förslag som kan bidra till att åtgärda problemen. Men precis som när det gäller Tobinskatten har även dessa förslag sina för- och nackdelar. Tobinskatten och ett flertal andra medel – t.ex. reformer av internationella regelverk och institutioner som WTO, IMF och Världsbanken – behandlas i regeringens rapport om globaliseringspolitik (En rättvisare globalisering) som publicerades i början av 2001. Rapporten är ett led i ett arbete med att formulera en samlad svensk globaliseringspolitik, som inletts av en arbetsgrupp under statsrådet Pagrotskys ledning. Utskottet har i detta skede inte anledning att ta ställning till de olika förslag till åtgärder som förts fram, men vill peka på behovet av en fortsatt analys av såväl Tobinskatten som andra möjliga framkomstvägar.

Enligt utskottets mening bör regeringen arbeta fram en globaliseringsstrategi, där både Tobinskatten och andra förslag för att öka stabiliteten i det internationella finansiella systemet och för att hantera eller finansiera växande globala utmaningar värderas och prioriteras. Denna strategi och prioritering av åtgärder bör sedan utgöra grunden för Sveriges agerande i internationella församlingar som FN och EU. Det gäller såväl enskilt svenskt agerande som ett samordnat agerande med övriga EU-länder.

Vad utskottet ovan framhållit om att regeringen bör formulera en globaliseringsstrategi, i vilken Tobinskatten och andra alternativa åtgärder värderas

och prioriteras, och som bl.a. skall utgöra grunden för Sveriges agerande i internationella forum, bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Riksdagen bifaller därmed delvis motionerna Fi205 (v), Fi215 (s), Fi216 (s) yrkandena 1 och 3, Fi217 (s) yrkandena 1 och 3, U404 (c) yrkande 8 och N384 (mp) yrkande 3. Motion U623 (m) yrkandena 6 och 7 avstyrks.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Global skatt på valutamarknaderna, s.k. Tobinskatt (m)

av Gunnar Hökmark (m), Lennart Hedquist (m), Anna Åkerhielm (m) och Gunnar Axén (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 1. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:U623 yrkandena 6 och 7 och avslår motionerna 2000/01:Fi205, 2000/01:Fi215, 2000/01:Fi216 yrkandena 1 och 3, 2000/01:Fi217 yrkandena 1 och 3, 2000/01:U404 yrkande 8 och 2000/01:N384 yrkande 3.

Ställningstagande

Vi anser att alla sakliga utvärderingar och analyser av förslaget om en Tobinskatt tydligt visar att skatten skulle motverka sina syften och ha direkt negativa effekter. Konsekvenserna och kostnaderna för världsekonomin och för företag och privatpersoner skulle bli betydande om skatten infördes. Genom dess effekter på finansmarknaderna skulle den leda till större valutasvängningar och sämre likviditet på olika marknader. Den utveckling mot lägre räntor som globaliseringen av kapitalmarknaderna har inneburit skulle därmed brytas med högre internationella räntenivåer som följd. Det är notabelt att även anhängare till Tobinskatten vid utskottets utfrågning i ärendet medgivit att högre räntor skulle bli en konsekvens.

Det är framför allt utvecklingsländer med stort behov av utländskt kapital som skulle drabbas av en sådan utveckling. Eftersom Tobinskatten skulle fungera som en tull skulle den leda både till direkta tullkostnader och till bristande konkurrens i olika länders kapitalmarknader. Hårdast drabbade blir självfallet de länder som har små valutor och är beroende fullt ut av de internationella finansmarknaderna eftersom de saknar tillgång på inhemskt kapital för de investeringar som behöver göras. Effekterna av höga räntor och bristande tillgång på investeringskapital skulle motverka kampen mot fattigdom och försvåra en utveckling mot ökad välfärd.

Anhängarna av skatten menar att den skulle öka stabiliteten på de internationella finansmarknaderna och minska valutasvängningarna. Enligt vår mening finns det inga belägg för att den stigande volymen av valutahandel de senaste årtiondena lett till ökade svängningar på valutamarknaderna. Den s.k. volatiliteten på valutamarknaderna ökade i början av 1970-talet i samband

med Bretton Wood-systemets sammanbrott, men därefter syns ingen nämnvärd uppgång. I stället är det högst sannolikt att en skatt på valutatransaktioner skulle leda till högre svängningar och ökad instabilitet, eftersom en högre transaktionskostnad minskar likviditeten på marknaderna och gör det svårare och dyrare för aktörerna på marknaden att hantera och sprida risker.

Vi anser att finansmarknadernas utveckling under de senaste decennierna kraftigt bidragit till en ökad tillväxt och ett ökat välbefinnande i världen. Förändringen av marknaderna har medverkat till sänka den internationella räntenivån samtidigt som tillgången på risk- och investeringskapital ökat. Vidare har avregleringarna och volymtillväxten inneburit att marknaderna öppnats för privatpersoner och företag som tidigare inte haft de spar- och investeringsmöjligheter som marknaderna ger. Samtidigt har framväxten av effektiva finansmarknader stimulerat till en ökad handel mellan länderna genom att export- och importfinansieringen blivit enklare och billigare. En Tobinskatt, som når sina syften att begränsa de finansiella flödena, skulle enligt vår mening föra de finansiella marknaderna 20–30 år bakåt i tiden.

Den offentliga utfrågning som utskottet höll i början av april visar också att det finns en mångfald av problem och frågetecken förknippade med en Tobinskatt. Ett sådant problem torde vara att det i praktiken är omöjligt att införa skatten eftersom den förutsätter en internationell uppslutning som inte existerar. Det innebär att de ansträngningar som Sverige skulle göra för att söka förverkliga Tobinskatten skulle vara meningslösa men ske på bekostnad av både mer realistiska och ändamålsenliga åtgärder för att ge de internationella finansiella marknaderna en större stabilitet.

Enligt vår mening är det fel att se Tobinskatten som en skatt. Vad det snarare handlar om är att det införs en tull mellan olika valutaområden.

Europa utvecklas mot ett stort valutaområde, när medlemsländer och kandidatländer inom EU går över till euro. Transaktioner inom Europa kommer därför inte att träffas av tullen på valutatransaktioner. Det gör däremot betalningar mellan Europa och omvärlden. Även transaktioner inom dollarområdet kommer rimligen att stå utanför en sådan tull.

En tull på valutatransaktioner skulle stimulera framväxten av större valutazoner, gemensamma valutor och dollarisering av den typ som nu sker i Latinamerika och Asien.

Transaktioner till u-länder utanför dollarområdet och mellan u-länder sinsemellan skulle däremot träffas av en tull på valutatransaktioner.

Högre tullar och valutaregleringar var det normala

U-länderna har lång erfarenhet av protektionism genom tullar och valutahinder. Till relativt nyligen levde 90 % av u-världens invånare i länder med mycket höga tullar och stränga valutaregleringar.

Östeuropa och Latinamerika som tidigare varit utvecklade på västerländsk nivå halkade efter och blev mycket fattiga. Även i Afrika och Asien var stränga regleringar det normala vilket omöjliggjorde eller kraftigt försvårade

både valutatransaktioner och handel. Resultatet var förödande. Protektionismen hindrade välfärdstillväxten och gynnade korruptionen.

Det finns alltså långvariga, omfattande och solitt negativa erfarenheter av valutaregleringar i u-länder.

En mindre grupp u-länder, främst i Stillahavsasien och vissa enklaver, satte tidigt på öppenhet. Omfattande handel och stora kapitalrörelser är kännetecknande för de snabbväxande u-länder som på kort tid, en generation, tog sig från absolut fattigdom till ett begynnande välstånd. Det handlar om den snabbaste välståndsutvecklingen som världshistorien känner. Den skulle ha varit helt omöjlig utan kombinationen av fri handel och fria kapitalrörelser.

Liberaliseringar sedan 1978

Med början i Kinas liberalisering 1978 har det skett en dramatisk utveckling i huvuddelen av u-världen. Tullar har minskat i snabb takt, även om de i många fall fortfarande ligger kvar på alltför höga nivåer. Likaså har valutaregleringar avskaffats i huvuddelen av jordens länder.

Detta har skett med politiska beslut, främst mot bakgrund av de förödande erfarenheter som protektionismen givit i snart sagt varje u-land.

U-länderna har exportinkomster på i storleksordningen 2 000 miljarder dollar. Till detta kommer utländska direktinvesteringar på 220 miljarder, andra investeringar, lån, turistinkomster samt privat och offentligt bistånd. Av det sammanlagda inflödet av utländskt kapital till u-länderna är det offentliga biståndet – ODA – ca 60 miljarder dollar, eller drygt två procent.

Fria kapitalrörelser ger u-länderna stora möjligheter. I-världens kapital, inte minst de stora pensionsfonderna, ställs till u-världens förfogande för produktiva investeringar. Det är inte bara pengarna som ställs till förfogande utan även den kreditbedömningskapacitet som de utvecklade länderna har utvecklat för att avgöra kvaliteten på olika investeringar. Därmed stimuleras också utbyggnaden av kvalificerade kreditmarknader i u-länder.

Finanskriser

Ett antal u-länder har drabbats av olika typer av finansiella kriser. Under det senaste decenniet har det varit Mexiko 1995, Asienkrisen 1997 som omfattade fem länder, Ryssland 1998, Brasilien 1999 med återverkningar på Argentina, som nu befinner sig i stora svårigheter. Den senaste krisen är Turkiet i februari i år.

Dessa finansiella kriser brukar ofta anföras som argument mot fria kapitalrörelser.

Tankegången i kritiken är att u-länder har svårt att säga nej till erbjudandet om kapital. Kapitalet kan sedan dras undan när krisen uppstår och därmed förvärra situationen i u-landet i fråga.

IMF och andra har noggrant studerat de finansiella kriserna. Vissa huvudtendenser synes framgå. I Mexikokrisen 1995 och Rysslandskrisen 1998 var det inte utländskt kapital utan det mexikanska respektive det ryska kapitalet som flydde från det egna landet. I Rysslands fall ligger fortfarande mycket

stora belopp ägda ifrån Ryssland kvar utomlands. Den ryska valutaregleringen och osäkerheten om spelreglerna i Ryssland gör att många är ovilliga att riskera att ta hem det kapital som landet så väl behöver.

Asienkrisen 1997 hade delvis ett annat förlopp. Den började i Thailand och drabbade även Filippinerna, Malaysia, Indonesien och Sydkorea men däremot inte Taiwan, Hongkong och Singapore, som är minst lika öppna för handel och valutarörelser.

Asienkrisens länder hade vuxit snabbt under lång tid. Det dominerande problemet var att kreditmarknader inte var transparenta och att de saknade tydliga spelregler, eller spelregler som i verkligheten åtföljdes. Det var framför allt den finansiella instabiliteten i dessa länder som tillsammans med fasta växelkurser ledde till de problem som spred sig vidare. Det största problemet var banker som stod nära regimer som i Indonesien eller Malaysia eller de stora konglomeraten i Sydkorea. Även i Thailand och Filippinerna fanns en bristande insyn i hur banker och kreditinstitutioner faktiskt låg till. Det ledde till att obalanserna kunde förstärkas utan att några åtgärder vidtogs, ända tills de inte längre kunde döljas på grund av konkurser och oförmåga att betala skulder.

Tydliga lagar och kraftfulla finansinspektioner

Den viktigaste lärdomen av Asienkrisen är att länderna måste ha kraftfulla finansinspektioner och tydliga lagar som reglerar förhållandet på kreditmarknaden. Banker, försäkringsbolag och andra kreditinstitutioner måste stå fria från regimen. Risken är annars stor att den offentliga lagstiftningen sätts ur spel genom att statsägda och regimnära banker de facto följer andra spelregler. Parallellen är slående till hur den statsägda Nordbanken agerade i Sverige på 1980-talets slut.

När det gäller finanskriserna i Turkiet och Brasilien med återverkningar på Argentina handlar det om traditionellt övervärderade valutor som knutits i en fast växelkurs men där den inhemska politiken inte var tillräckligt stram. Följden har blivit ett inflationstryck som successivt gjort valutan övervärderad.

Att fria kapitalrörelser är viktiga framgår inte minst därav att det knappast är något land som infört valutaregleringar efter krisen. Ett undantag utgjorde Malaysia som införde en viss valutareglering som sedan gradvis mildrats. Chile avvecklade däremot sin tidigare valutareglering under intryck av Asienkrisen.

Man kan hävda att fria kapitalrörelser tvärtom gör det lättare att övervinna kriser som har sitt ursprung i misskötsel i ett visst land. I Mexiko, i huvuddelen av Asienkrisens länder och i Brasilien har kriserna övervunnits snabbt inte minst tack vare stora inflöden av kapital när problemen rättats till.

Frihandel och fria kapitalrörelser knyter samman länder. Därmed blir de mer beroende av varandra. Sådana processer har hittills varit mest tydliga inom i-ländernas krets, t.ex. genom den europeiska integrationen. Det nya

med globaliseringen är att sammanknytningen också sker mellan i-länder och u-länder och inte minst mellan u-länder sinsemellan.

Brist på globalisering det stora problemet

De stora problemen i u-världen finns i länder som inte alls eller enbart i ringa grad tar del av globaliseringen. Nordkorea, Afghanistan, Burma och många länder i Afrika saknar nästan helt handel och kapitalflöde från omvärlden. Det är inte kapitalrörelserna som utgör problemet utan bristen på sådana som är det alldeles överskuggande problemet.

Den ohållbara skuldsättningen i 40 låginkomstländer (HIPC) har inte med fria kapitalrörelser att göra. Det handlar om lån som är givna oftast redan på 1970-talet från västerländska regeringar, internationella institutioner eller det tidigare Sovjetunionen till regimer i mycket fattiga u-länder. Huvuddelen av dessa lån borde skrivas av direkt eftersom 35 av HIPC-länderna inte klarar av att fullfölja sina åtaganden. Skuldavskrivningen bör genomföras så att nya och utvecklingsinriktade regimer slipper bära på gamla skulder från tidigare vanskötta regimer. Om långivande statsmakter och internationella organisationer i stället betedde sig mer som kommersiella långgivare och skrev av låneförlusterna skulle både u-länderna och långivarna tjäna på detta. Nu upprätthålls en fiktion som är skadlig. Sverige avskrev sådana lån redan 1978.

Ur u-ländernas synpunkt skulle en tull på valutatransaktioner vara negativ därför att den skulle kosta resurser för u-länderna som normalt är den mottagande parten vid kapitaltransaktioner.

För ett land som t.ex. Vietnam som får valutainkomster på ca 20 miljarder dollar i år skulle en tull på en promille kosta betydligt mer än hela det svenska biståndet till landet. Inkomsterna används till import, så teoretiskt skulle in- och utflödet av valuta till Vietnam bli 40 miljarder. I verkligheten är betalningstransaktioner betydligt större. I Vietnam skulle kostnaden för en valutatull kanske bli 100 miljoner dollar.

U-länderna behöver inte bara tillskottet av valuta utan lika mycket den konkurrensutsättning som de fria kapitalrörelserna skapar. Utmärkande för en snabbväxande u-landsekonomi är den snabba ökningen av konkurrensen och därmed av produktiviteten som är grunden för välbståndshöjningen.

En tull på valutatransaktioner skulle även göra det svårare att överföra de viktiga kreditmarknadsinstrument som i-världen har utvecklat och som är en förutsättning för ett välfungerande näringsliv. Korruption och ineffektivitet på kredit- och finansmarknaderna är ett stort problem i de flesta u-länder.

Ett primitivt u-land kan under en tid växa snabbt utan avancerade finans- och kreditmarknader. Men i takt med att landet utvecklas får det större behov av alltmer utvecklade finans- och kreditmarknader och en allt kraftigare konkurrensutsättning. Båda hämmas av en tull på valutatransaktioner.

En tull på valutatransaktioner skulle främst drabba u-länderna. Dess konsekvenser för de internationella kapitalmarknaderna skulle också påverka världshandelns utveckling och de förutsättningar för tillväxt som lägre räntor och effektiva finansmarknader utgör.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi anfört om att införa en tull mellan olika valutaområden, det som kallas Tobinskatt. Riksdagen bifaller därmed motion 2000/01:U623 yrkandena 6 och 7 och avslår motionerna 2000/01:Fi205, 2000/01:Fi215, 2000/01:Fi216 yrkandena 1 och 3, 2000/01:Fi217 yrkandena 1 och 3, 2000/01:U404 yrkande 8 och 2000/01:N384 yrkande 3.

2. Global skatt på valutamarknaderna, s.k. Tobinskatt (kd)

av Mats Odell (kd) och Per Landgren (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen delvis motion 2000/01:U623 yrkandena 6 och 7 och avslår motionerna 2000/01:Fi205, 2000/01:Fi215, 2000/01:Fi216 yrkandena 1 och 3, 2000/01:Fi217 yrkandena 1 och 3, 2000/01:U404 yrkande 8 och 2000/01: N384 yrkande 3.

Ställningstagande

Vi anser att den debatt som förslaget om en omsättningsskatt på den internationella valutahandeln, den s.k. Tobinskatten, orsakat är viktig och välkommen. Debatten sätter fingret på många människors oro över en alltmer snabbväxande och gränsöverskridande ekonomi. Dessutom har debatten uppmärksammat behovet av ökade resurser till det internationella utvecklingssamarbetet.

Den globaliserade världsekonomin och det ökade handelsutbytet frigör en enorm tillväxtpotential. Men alla länder hinner inte med. Ökande klyftor mellan länder och regioner är för många den mest iögonfallande och skrämmande konsekvensen av globaliseringen. Med globaliseringen bör följa ett växande ansvar för den rika världen att stödja en verkligt global utveckling och en rättvis handel. Det kräver bl.a. ökade resurser för utvecklingssamarbete samt en ökad handlingskraft för FN och liknande organisationer, som i dag brottas med allvarliga problem såväl administrativt som finansiellt.

Dessa resurser bör dock uppbringas genom nationella skattebaser, i stället för att det skapas en ny, överstatlig, skattestruktur med oöverblickbara administrativa och ekonomiska konsekvenser. Så gott som samtliga vederhäftiga utvärderingar och analyser av Tobinskatten visar att kostnaderna för att införa skatten skulle bli mycket höga, i form av t.ex. stora effektivitetsförluster på marknaderna, stigande kostnader för kapital och en minskad tillgång på investeringskapital för t.ex. utvecklingsländerna. Flera analyser pekar dessutom på att en Tobinskatt med stor sannolikhet skulle öka instabiliteten och volatiliteten i det internationella finansiella systemet genom stigande transaktionskostnader och därmed också ökade kostnader för olika aktörer att hantera och sprida risker i verksamheten. För att skatten skall bli effektiv krävs dessutom att i princip alla jordens länder inför skatten; annars flyttar bara valutahandeln

till de länder eller områden som inte inför skatten. I dagsläget finns emellertid inget intresse hos vare sig de nationella regeringarna eller de nationella parlamenten att införa en Tobinskatt. I stället är motståndet relativt kompakt. Det fåtal länder, USA, Storbritannien, Japan, Singapore, Hongkong, Schweiz, Frankrike och Tyskland, som svarar för runt 80 % av den internationella valutahandeln har klart uttryckt sitt ogillande av Tobinskatten. Enligt många bedömare är också de beräkningar av intäkterna från en eventuell Tobinskatt som ofta används i både den internationella och svenska debatten kraftigt överdrivna och osäkra eftersom ingen vet hur omsättningen, dvs. skattebasen, utvecklas om Tobinskatten införs.

Vi anser därför att det är mer realistiskt att sträva efter ett ökat och effektivare bistånd såväl i Sverige som i Europeiska unionen samt att påverka den internationella biståndsviljan positivt. Även skuldavskrivningar utgör en viktig åtgärd för en rättvisare global ekonomi.

Bistånd i sig kan dock inte skapa långsiktig tillväxt i u-länderna. För att lyfta sig själva ur fattigdomen måste u-länderna integreras i världsekonomin. Frihandel utgör därför grunden för global utveckling. Väl fungerande finans- och valutamarknader är därmed en förutsättning för utveckling. Det är genom finans- och valutatransaktionerna som kapital kan frigöras för investeringar också i fattiga länder. Kapitalflöden i sig är inget negativt. Anklagelser mot de internationella kapitalflödena är därför överdrivna och ibland direkt missvisande.

Samtidigt står det klart att dåligt reglerade och kontrollerade finans- och valutamarknader åstadkommit enorma problem både för enskilda länder och för världsekonomin i stort. Spekulation och irrationellt beteende kan dock motverkas på andra sätt än genom att införa en Tobinskatt. Framför allt krävs bättre regelverk och normer för bankers agerande på finans- och valutamarknader. Utvecklingsländerna behöver olika typer av stöd i uppbyggnaden av sådana regelverk. Grundläggande för att förebygga finans- och valutakriser är dessutom att länderna bedriver en sund makroekonomisk politik med för dem lämpliga växelkursregimer. Även här kan det internationella samfundet och de rika länderna bidra med råd och stöd.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi anfört om en global skatt på valutamarknaderna. Riksdagen bifaller därmed delvis motion 2000/01:U623 yrkandena 6 och 7 och avslår motionerna 2000/01:Fi205, 2000/01:Fi215, 2000/01:Fi216 yrkandena 1 och 3, 2000/01:Fi217 yrkandena 1 och 3, 2000/01:U404 yrkande 8 och 2000/01:N384 yrkande 3.

3. Global skatt på valutamarknaderna, s.k. Tobinskatt (fp)

av Karin Pilsäter (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 3. Därmed bifaller riksdagen delvis motion 2000/01:U623 yrkandena 6 och 7 och avslår motionerna 2000/01:Fi205, 2000/01:Fi215, 2000/01:Fi216 yrkandena 1 och 3, 2000/01:Fi217 yrkandena 1 och 3, 2000/01:U404 yrkande 8 och 2000/01: N384 yrkande 3.

Ställningstagande

Frågan om en internationell skatt på valutatransaktioner, den s.k. Tobinskatten, har diskuterats och utretts sedan 1973. Efter den senaste tidens finans- och valutakriser i t.ex. Asien 1997/98, Ryssland 1998, Brasilien 1998/99 och nu senast kriserna i Turkiet och Argentina har diskussionen ånyo vaknat till liv. Kriser är dock ingenting nytt, men genom ekonomins ökande globalisering sprider sig effekterna i vidare kretsar.

Enligt min uppfattning är införandet av en Tobinskatt en åtgärd som inte skulle öka stabiliteten på de internationella finansmarknaderna. Däremot skulle den ha ett antal skadliga verkningar. Så gott som alla utvärderingar visar att Tobinskatten inte skulle förhindra akuta finans- och valutakriser. En stor del av analyserna av skattens konsekvenser visar dessutom att skatten, tvärt emot förväntningarna hos skattens förespråkare, skulle kunna bidra till att öka volatiliteten och instabiliteten i det finansiella systemet. Anledningen är bl.a. att en skatt skulle minska likviditeten på marknaderna och försämra aktörernas möjligheter att sprida och hantera olika typer av risker.

De viktigaste förutsättningarna för ett stabilt internationellt finansväsende är att länderna för en stabilitetsinriktad finans- och penningpolitik med en lämplig växelkursregim. Erfarenheten visar att de länder som bedriver en stabil och sund ekonomisk politik och följer internationellt fastställda regler och normer bättre klarar av den typ av kriser som vi sett under de senaste åren. I samarbete mellan t.ex. OECD, EU, IMF, BIS, Världsbanken och det s.k. Financial stability forum pågår sedan några år tillbaka ett omfattande arbete med att utveckla och ta fram standarder, regler och normer för att förbättra stabiliteten och öka genomlysningen och öppenheten i det internationella finansiella systemet. Enligt min uppfattning bör detta viktiga internationella arbete vidareutvecklas och intensifieras. Jag anser t.ex. att man bör överväga att inrätta en internationell finansinspektion för att öka samordningen mellan länderna och förbättra övervakningen av det internationella och det nationella bank- och finansväsendet, men vid sidan av IMF som därmed slipper dubbla roller.

Införandet av en Tobinskatt skulle, enligt min mening, framför allt drabba u-länderna, dvs. de länder som skattens förespråkare påstår sig vilja hjälpa. De senaste decenniernas utveckling visar att de u-länder som öppnat sig för internationella kapital- och handelsrörelser fått en högre tillväxt och ett större välstånd jämfört med de u-länder som tillämpat omfattande valutaregleringar, kapitalrestriktioner och andra typer av protektionistiska åtgärder. Inför man en skatt på valutatransaktioner innebär det med största sannolikhet stigande kapitalkostnader och en minskad tillgång på kapital, vilket framför allt skulle

drabba u-länderna eftersom de många gånger är den mottagande parten vid transaktioner av investeringskapital.

För att u-länderna skall få del av det ökade välstånd som globaliseringen skapar måste det internationella utvecklingsbiståndet öka kraftigt, samtidigt som de allra fattigaste ländernas skulder skrivs av i en betydligt större omfattning än vad som sker i dagsläget. Tobinskattens förespråkare menar att intäkterna från en eventuell skatt skall användas till bistånd och finansiering av FN-systemet. Enligt min mening är emellertid inte problemet att det saknas skatteunderlag för att höja biståndet och finansiera FN:s verksamhet, utan det stora problemet är att det inte finns en tillräckligt stor vilja hos regeringarna i de rika länderna att ställa medel till bl.a. FN:s förfogande. Till exempel har Sverige under nuvarande vänstermajoritet kommit ned på skamligt låga 0,7 % av BNI i internationellt bistånd. Den absolut viktigaste åtgärden för att lösa FN:s kris är därför att arbeta för att öka de rika ländernas betalningsvilja så att de betalar ut de bidrag som utlovats. Vidare måste de rika länderna sänka sina handelshinder och helt avskaffa protektionismen inom jordbrukspolitiken så att utvecklingsländerna i ökad utsträckning kan exportera bl.a. livsmedel och kläder till t.ex. Europa och USA. EU:s och USA:s jordbruksstöd uppgår i dag till belopp som är 5–10 gånger större än vad en transaktionskatt om den genomfördes fullt ut skulle inbringa.

Enligt min uppfattning bör beskattning och skattepolitik i allt väsentligt fortsätta att vara en nationell angelägenhet. En internationell skatt av Tobintyp skulle, för att vara effektiv, däremot behöva innebära ett stort steg mot överstatlighet i beskattningen, långt utöver exempelvis förslagen om en gemensam skatt i EU på ränteinkomster. Gemensamma internationella regler kan dock inte helt uteslutas i dagens alltmer gränslösa värld. Till exempel är samordning av regelverk och bekämpandet av illojal skattekonkurrens och skatteparadis viktiga internationella angelägenheter. Dessutom är det nödvändigt att finna gränsöverskridande lösningar på andra gränsöverskridande problem som t.ex. miljöförstöringen. Jag anser t.ex. att en internationell verkande miniminivå på koldioxidskatt bör införas för att reducera utsläppen och minska växthuseffekten. Ett första steg i en sådan utveckling bör vara en gemensam, överstatlig, koldioxidskatt på EU-nivå.

För att en Tobinskatt skall fungera krävs att den genomförs i alla länder, annars flyttar valutahandeln till de länder som inte inför skatten. Enligt min mening är det orealistiskt att tro att det går att få en internationell uppslutning kring en Tobinskatt. I realiteten innebär det att diskussionerna om Tobinskatten bara är teoretiska funderingar, som inte har med verkligheten att göra. Värdefull energi och tid förspills som kunnat ägnas åt konstruktivt arbete för att verkligen förbättra situationen för fattiga människor, exempelvis genom att driva opinion för en ny jordbrukspolitik.

Sverige och andra länder i i-världen bör därför vidta andra åtgärder som är realistiska och hjälper i stället för stjälper situationen för de människor som lever i fattigdom och förtryck. Jag anser därför att frihandeln måste öka, EU:s gemensamma jordbrukspolitik måste avvecklas, biståndet måste höjas kraftigt

och kvalitetsäkras och de fattigaste ländernas skulder måste skrivas av, samtidigt som arbetet med att förbättra de internationella och nationella finansiella institutionerna och spelreglerna intensifieras genom t.ex. införandet av en internationell finansinspektion.

Jag föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad jag anfört om en global skatt på valutamarknaderna. Riksdagen bifaller därmed delvis motion 2000/01:U623 yrkandena 6 och 7 och avslår motionerna 2000/01:Fi205, 2000/01:Fi215, 2000/01:Fi216 yrkandena 1 och 3, 2000/01:Fi217 yrkandena 1 och 3, 2000/01:U404 yrkande 8 och 2000/01:N384 yrkande 3.

Särskilda yttranden

1. Global skatt på valutamarknaderna

Johan Lönnroth (v) och Siv Holma (v) anför:

Vi anser att Sverige och den svenska regeringen redan nu i internationella forum och sammanslutningar, som t.ex. EU, OECD, Internationella valutafonden (IMF), Världsbanken, Bank for International Settlements (BIS) och FN, bör ta upp och driva frågan om en skatt på valutatransaktioner.

2. Global skatt på valutamarknaderna

Lena Ek (c) anför:

I Internationella valutafonden (IMF), Världsbanken, Bank for International Settlements (BIS), Basellkommittén och andra internationella forum pågår ett intensivt arbete med utarbeta internationella standarder, normer och regler för att förbättra stabiliteten och öka genomlysningen och öppenheten i det internationella finansiella systemet och de internationella finansiella institutionerna. Efter att ha diskuterat med företrädare för bl.a. IMF och Världsbanken kan jag emellertid konstatera att politikernas intresse för dessa frågor är relativt begränsat. Vidare kan jag också konstatera att EU-länderna har en låg profil och saknar samordning i dessa viktiga frågor.

Jag anser att det är hög tid att Sverige i sin egenskap av ordförande i EU lyfter fram frågan om reformering av det internationella finansiella systemet och arbetar för att EU i t.ex. IMF och Världsbanken gemensamt driver förslag om hur stabiliteten i det finansiella systemet skall förbättras och hur genomlysningen skall öka. Detsamma gäller frågorna om skuldavskrivningar för de allra fattigaste länderna.

Egentligen borde den svenska regeringen långt tidigare, i samband med planeringen av det svenska ordförandeskapet i EU, ha planerat för att driva fram en gemensam EU-strategi när det gäller dessa frågeställningar. För ett litet öppet land som Sverige är detta oerhört viktiga frågor. Vi är i hög grad beroende av en stabil omvärld och ett väl fungerande internationellt regelverk.

3. Global skatt på valutamarknaderna, s.k. Tobinskatt

Yvonne Ruwaida (mp) anför:

Jag anser att Sverige och den svenska regeringen redan nu i internationella forum och sammanslutningar, som t.ex. EU, OECD, Internationella valutafonden (IMF), Världsbanken, Bank for International Settlements (BIS) och FN, bör ta upp och driva frågan om en skatt på valutatransaktioner. Enligt min mening finns det ingen anledning av avvakta med ett ställningstagande om Tobinskatten. Den senaste tidens kriser i t.ex. Turkiet och Argentina visar att instabiliteten på den internationella finansmarknaden är betydande och att

enskilda länder utsätts för stora påfrestningar av omfattande valutaspekulationer.

Grunden i ett sådant initiativ från Sveriges sida bör vara att starta en diskussion på EU- och FN-nivå om hur en Tobinskatt skall utformas. En överenskommelse om Tobinskatten bör vara internationell och uppbackad av nationell lagstiftning. Respektive nationell centralbank bör bli ansvarig för skatteuppbörden, och intäkterna från skatten bör användas för t.ex. utvecklingsbistånd i FN:s regi. Egentligen borde den svenska regeringen långt tidigare, i samband med planeringen av det svenska ordförandeskapet i EU, ha planerat för att diskutera frågan om Tobinskatt.

I Internationella valutafonden (IMF), Världsbanken, Bank for International Settlements (BIS), Baselkommittén och andra internationella forum pågår ett intensivt arbete med utarbeta internationella standarder, normer och regler för att förbättra stabiliteten och öka genomlysningen och öppenheten i det internationella finansiella systemet och de internationella finansiella institutionerna. Enligt uppgift från företrädare för bl.a. IMF och Världsbanken kan jag emellertid konstatera att politikernas intresse för dessa frågor är relativt begränsat. Vidare kan jag också konstatera att EU-länderna har en låg profil och saknar samordning i dessa viktiga frågor.

Jag anser att det är hög tid att Sverige i sin egenskap av ordförande i EU lyfter fram frågan om reformering av det internationella finansiella systemet och arbetar för att EU i t.ex. IMF och Världsbanken gemensamt driver förslag om hur stabiliteten i det finansiella systemet skall förbättras och hur genomlysningen skall öka. Egentligen borde den svenska regeringen långt tidigare, i samband med planeringen av det svenska ordförandeskapet i EU, ha planerat för att driva fram en gemensam EU-strategi när det gäller frågorna om den s.k. internationella finansiella arkitekturen. För ett litet öppet land som Sverige är detta oerhört viktiga frågor. Vi är i hög grad beroende av en stabil omvärld och ett väl fungerande internationellt regelverk.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2000

I betänkandet behandlar utskottet nedan uppräknade motionsyrkanden i vilka föreslås att riksdagen fattar följande beslut.

2000/01:Fi205 av Gudrun Schyman m.fl. (v)

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige i internationella sammanhang skall verka för ett införande av den s.k. Tobinskatten.

2000/01:Fi215 av Inge Carlsson (s)

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om införande av en s.k. Tobinskatt.

2000/01:Fi216 av Siw Wittgren-Ahl m.fl. (s)

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en översyn av möjligheten att införa någon form av skatt på internationella finansiella transaktioner.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en översyn av möjligheten att införa en internationell bolagsskatt för transnationella företag.

2000/01:Fi217 av Mariann Ytterberg och Barbro Hietala Nordlund (s)

1. Riksdagen begär att regeringen utreder möjligheten av att införa någon form av skatt på internationella finansiella transaktioner.
3. Riksdagen begär att regeringen utreder möjligheten av att införa en internationell bolagsskatt för transnationella företag.

2000/01:U404 av Lennart Daléus m.fl. (c)

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige inom FN-systemet bör verka för att förutsättningarna för införandet av en s.k. Tobinskatt närmare utreds.

2000/01:U623 av Bo Lundgren m.fl. (m)

6. Riksdagen beslutar att Sverige i IMF skall verka för en kod för transparenta och öppna finansmarknader så att otillbörlig statlig och annan påverkan på banker och andra aktörer förhindras.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en s.k. Tobinskatt, en slags tull på kapitalrörelser till utländer, med kraft bör motarbetas.

2000/01:N384 av Marianne Samuelsson m.fl. (mp)

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Tobinskatten.

BILAGA 2

Utrikesutskottets yttrande 2000/01:UU3y

Global skatt på valutamarknaderna, s.k. Tobinskatt

Till finansutskottet

Utrikesutskottet har vid sammanträde den 18 april 2001 beslutat att, under förutsättning av detta utskotts medgivande, jämlikt 4 kap. 8 § RO, till finansutskottet med föreliggande yttrande överlämna motion 2000/01:U404 (c) yrkande 8.

Utskottet

I partimotion 2000/01:U404 (c) yrkande 8 anförts att marknadskrafterna ensamma inte kan lösa de grundläggande orättvisorna mellan rika och fattiga. Centerpartiet välkomnar en diskussion om beskattning av internationella valutatransaktioner, en s.k. Tobinskatt, som ett led i att tillförsäkra det globala beslutsfattandet tillräckliga resurser. En förutsättning är att det går att nå en global enighet om införandet av en sådan skatt, eftersom inget land skulle kunna införa en dylik på egen hand. Sverige bör, enligt motionärerna, inom FN-systemet verka för att förutsättningarna för ett införande av en s.k. Tobinskatt utreds närmare.

Utskottet noterar inledningsvis att förslag om införande om en Tobinskatt, förutom av de skäl som anförts i motionen och andra liknande (t.ex. att tillgoda det internationella samhällets behov), ofta också underbyggs på grunder som har att göra med brister i det internationella valutasystemet och finansmarknadernas funktionssätt.

Den globala ekonomin och Tobinskatten

Med världshandelns tillväxt och ökande transnationella investeringar har också de finansiella flödena ökat mellan länder och kontinenter. Detta har lett till ett allt större ömsesidigt beroende mellan världens ekonomier och utgör en aspekt av vad som brukar kallas globaliseringen.

Med de senaste årtiondenas avregleringar i många av världens länder, liberalisering av kapitalmarknaderna och ökade möjligheter för portföljinvesteringar har de internationella flödena motiverade av investeringar på de finansiella marknaderna växt kraftigt vid sidan av de flöden som motiveras av

handel och reala investeringar. Denna utveckling har förstärkts av den tekniska utvecklingen, som inneburit minskade transaktionskostnader, och av ett ökat privat sparande, inte minst i pensionsfonder.

Förslaget om en transaktionsskatt på valutarörelser väcktes redan 1972 av ekonomen James Tobin och skulle ha till syfte att begränsa de globala finansmarknadernas omslutning. Med transaktionsskatten vill man försöka uppnå att de kortfristiga spekulativa kapitalrörelserna minskar till förmån för mer långsiktiga överväganden genom att fördyra korta affärer i värdepapper eller valutor. Ett annat syfte var att öka regeringars handlingsfrihet i finans- och penningpolitiken.

Det bör noteras att Tobin i sitt ursprungliga förslag endast i mindre utsträckning berörde hur intäkterna av transaktionsskatten skulle användas. Intäkterna sågs mera som en följd av skatten än som ett motiv till att införa denna. Det var först i början av 1990-talet som en internationell diskussion kom i gång och där införandet av en internationell skatt sågs som ett alternativt sätt att finansiera bl.a. FN:s verksamhet. I både Brundtlandkommissionen och Carlsson–Ramphal-kommissionen diskuterades möjligheten att införa en internationell skatt för finansiering av globala behov.

När det gäller den enligt Tobins förslag primära målsättningen, att begränsa kortfristiga kapitalrörelser, har det i debatten hävdats att kapitalflöden motiverade av investeringar på de finansiella marknaderna kan vara skadliga för nationella ekonomier, särskilt om flödena är av spekulativ karaktär, och att en stabilisering av de internationella kapitalflödena bör eftersträvas. Det har även framhållits att nationella regeringar, särskilt i mindre ekonomier, har begränsade medel att sätta emot om de skulle utsättas för omfattande finanskapitalrörelser av destabiliserande karaktär.

Utskottet menar i denna del att det är legitimt för stater att försöka skydda sig mot de negativa effekterna som kan uppstå på grund av kortfristiga spekulativa kapitalrörelser. Utskottet konstaterar att detta för många regeringar i världen upplevs som ett problem av ekonomisk/säkerhetspolitisk natur.

När det gäller den andra delen av frågeställningen, finansiering av gemensamma nyttigheter, återkommer utskottet till denna senare i yttrandet.

Utveckling, kapitalflöden och handel

De internationella kapitalrörelserna har stor betydelse för u-länderna. De underlättar utvecklingen av handelsförbindelserna och medför att kapital kan ställas till förfogande för reala investeringar. Långsiktiga reala investeringar är en förutsättning för ekonomisk tillväxt, vilken i sin tur är en förutsättning för att utveckla välfärden. Länder med brister vad gäller tillväxt och fördelning av befintliga resurser löper dessutom i högre grad risk för att interna motsättningar mellan befolkningsgrupper kan urarta till väpnade konfrontationer med allvarliga konsekvenser för fred och stabilitet. Den omvända bilden är även giltig, dvs. länder som präglas av god ekonomisk tillväxt och bra fördelning av befintliga resurser är mer benägna att hamna i en situation som präglas av fredlig samvaro mellan olika befolkningsgrupper och respekt för

de demokratiska fri- och rättigheterna. Utskottet menar att de strukturella faktorernas betydelse för konfliktförebyggande inte får underskattas. Utskottet har nyligen behandlat dessa frågor i sitt betänkande 2000/01:UU4 En säkerhetsordning för 2000-talet.

Utskottet vill i sammanhanget även peka på de finansiella flödena av biståndskaraktär. Dessa är visserligen små i förhållande till de totala flödena och otillräckliga i förhållande till behoven, men de är av strategisk karaktär genom att de kan sägas avspegla investeringar i utveckling. Framgångsrika utvecklingssatsningar bidrar i sin tur till att expandera världsekonomin samt till att öka välfärden och i bästa fall också till en rättvisare fördelning.

Tidigare har utskottet också i sitt betänkande 1998/99:UU12 Utrikeshandel och internationella investeringar framhållit att ökad handel kan ge avsevärda positiva effekter vad gäller tillväxt och ökat välstånd för de minst utvecklade länderna. Det är därför av vikt, menar utskottet, att länderna i tredje världen ges ett ökat tillträde till de utvecklade ekonomiernas marknader. Detta förutsätter en ökad frihandel. WTO har enligt utskottets mening en central roll i detta sammanhang men även EU, som ensidigt kan ge ökat marknadstillträde för de allra fattigaste länderna. Utskottet välkomnar därför de ansträngningar som har gjorts under det svenska ordförandeskapet i EU för att öka det fattigaste ländernas tillträde till EU:s marknad. Resultatet av förhandlingarna i denna fråga mellan medlemsländerna ledde till ett positivt principiellt ställningstagande även om avvecklingen av handelshindren för dessa länder inte kommer att ske i den takt som utskottet önskat. Beslutet utgör dock ett viktigt principiellt steg i rätt riktning, och utskottet utgår från att regeringen fortsätter sina ansträngningar inom detta viktiga område.

I takt med att världssamfundet ställs inför nya globala utmaningar, såsom hiv/aids, miljöförstöring och klimatförändringar, växer även behovet av att finna finansieringslösningar, inte minst för u-länderna, som bygger på ett globalt ansvarstagande. Utskottet har ovan pekat på betydelsen av de finansiella flödena av biståndskaraktär, och det är bl.a. i detta sammanhang som förslaget om en Tobinskatt skall ses.

Utskottet konstaterar att endast ett fåtal länder, däribland Sverige, i dag lever upp till det 0,7-procentsmål som FN uppställt för bistånd till de fattiga länderna. Utskottet finner dock att inte ens om alla länder uppfyllde målet skulle det vara tillräckligt för de finansieringsbehov som finns för att täcka de omedelbara och grundläggande behoven för utvecklingsländernas folk. Icke desto mindre är ett viktigt första steg att flera länder, liksom Sverige, lever upp till sina internationella biståndsåtaganden för att förbättra läget vad gäller hälsa och utbildning samt den administrativa strukturen för dessa sektorer i de minst utvecklade länderna. Det internationella samfundet – särskilt de utvecklade länderna – måste enligt utskottets uppfattning ta ett övergripande ansvar för de gränsöverskridande hot som t.ex. hiv/aids, miljöförstöring och klimatförändringar utgör. Ytterligare ett problem är att vissa länder inte heller uppfyller sina åtaganden gentemot FN vad gäller medlemsavgifter.

Förslaget om en Tobinskatt sätter frågan om en stabilare och bättre internationell finansiering av globala åtgärder vad gäller bistånd och av FN i fokus. Detta finner utskottet positivt. Utskottet menar vidare att det är av vikt att dessa frågor får en seriös behandling både nationellt och internationellt samt att behovet av gemensamma finansiella åtaganden därvid belyses.

I en rapport från 1995, *Our Global Neighbourhood*, från FN:s kommission för globalt samarbete (Carlsson–Ramphal-kommissionen) konstateras att trots de åtaganden som har gjorts internationellt så är biståndsfinansiering fortfarande i stor utsträckning baserad på frivilliga bidrag från stater. Författarna konstaterar att detta sakernas läge har lett till förslag om att en del av behoven för global resursöverföring skall täckas genom internationella avgifter eller skatter. I kommissionens rapport föreslås därför att det vidare bör utredas om resurser kan hämtas från olika källor som internationella avgifter på valuta-transaktioner, vapenförsäljning samt utnyttjandet av globala gemensamma tillgångar, t.ex. havsvattenvägar, det internationella luftrummet eller den geostationära rymden. Införandet av en Tobinskatt är således ett av de förslag som framförts, men inte det enda.

Sammanfattande bedömning

De problem som tas upp i motionen och i den bredare debatten om Tobinskatten är väsentliga för den internationella utvecklingen i stort inte minst eftersom de utgör aspekter på vad som kommit att kallas globaliseringen. Problemen hänger inbördes samman och det har föreslagits en rad olika medel, däribland införandet av en Tobinskatt, för att komma till rätta med dem. Införandet av en Tobinskatt skulle enligt många bedömare vara förknippat med en rad svårigheter, som framför allt har att göra med dess effekter på det internationella valutasystemet och finansmarknadernas funktionssätt, men skatten anses även erbjuda vissa möjligheter. Som framgår av Carlsson–Ramphal-rapporten finns det förslag om att åtgärda de aktuella problemen också med andra medel, vart och ett med sina för- och nackdelar. Utskottet tar inte ställning till de olika alternativen men vill peka på behovet av en alternativ värdering och en fortsatt förutsättningslös analys av olika möjliga framkomstvägar och instämmer i motionen i denna del. För svensk del kan det arbete om en samlad svensk globaliseringspolitik som i regeringen har inletts av en arbetsgrupp under statsrådets Pagrotskys ledning vara ett bidrag. I sammanhanget vill utskottet även uppmärksamma den parlamentariska utredning (Globkom) om Sveriges politik för global utveckling som under år 2001 skall lämna ett samlat förslag till regeringen om hur politiken bör utformas på viktiga områden utifrån det övergripande målet om fattigdomsbekämpning och de nya förutsättningar som globaliseringen skapar. Syftet med översynen är att utifrån en vision om solidaritet i globaliseringens tid föreslå åtgärder för att vidareutveckla en sammanhållen politik för att främja en globalt ekonomiskt, socialt och ekologiskt hållbar utveckling och avskaffa fattigdomen. Utskottet vill även framhålla betydelsen av aktivt svenskt deltagande i förberedelsearbetet inför den FN-konferens som skall hållas år 2002 under temat

Finansiering av utveckling, där såväl handels- som finansministrar skall mötas för att diskutera behovet av utvecklingsfinansiering med närvaro av bl.a. Världsbanken, FN, WTO och IMF. Denna konferens synes ligga i linje med vad motionärerna efterfrågar.

Utskottet anser att finansutskottet kan besvara motion 2000/01:U404 (c) yrkande 8 med vad som ovan anförts.

Stockholm den 18 april 2001

På utrikesutskottets vägnar

Viola Furubjelke

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Viola Furubjelke (s), Göran Lennmarker (m), Sören Lekberg (s), Berndt Ekholm (s), Lars Ohly (v), Holger Gustafsson (kd), Bertil Persson (m), Carina Hägg (s), Agneta Brendt (s), Marianne Jönsson (s), Murad Artin (v), Jan Erik Ågren (kd), Marianne Samuelsson (mp), Marianne Andersson (c), Karl-Göran Biörsmark (fp), Karin Enström (m) och Roy Hansson (m).

Avvikande meningar

1. Tobinskatten

Göran Lennmarker, Bertil Persson, Karin Enström och Roy Hansson (alla m) anför:

Gemensamt för de många variationerna på den s.k. Tobinskatten är att den belastar transaktioner mellan olika valutor. Att kalla Tobinskatten för skatt är därmed oegentligt. I stället utgör den snarast en tull mellan olika valutaområden.

Europa utvecklas mot ett stort valutaområde, när medlemsländer och kandidatländer inom EU går över till euro. Transaktioner inom Europa kommer därför inte att träffas av tullen på valutatransaktioner. Det gör däremot betalningar mellan Europa och omvärlden. Även transaktioner inom dollarområdet kommer rimligen att stå utanför en sådan tull.

En tull på valutatransaktioner skulle stimulera framväxten av större valutazoner, gemensamma valutor och dollarisering av den typ som nu sker i Latinamerika och Asien.

Transaktioner till u-länder utanför dollarområdet och mellan u-länder sinsemellan skulle däremot träffas av en tull på valutatransaktioner.

Högre tullar och valutaregleringar var det normala

U-länderna har lång erfarenhet av protektionism genom tullar och valutahinder. Till relativt nyligen levde 90 % av u-världens invånare i länder med mycket höga tullar och stränga valutaregleringar.

Östeuropa och Latinamerika som tidigare varit utvecklade på västerländsk nivå halkade efter och blev mycket fattiga. Även i Afrika och Asien var stränga regleringar det normala, vilket omöjliggjorde eller kraftigt försvårade både valutatransaktioner och handel. Resultatet var förödande. Protektionismen hindrade välfärdstillväxten och gynnade korruptionen.

Det finns alltså långvariga, omfattande och solitt negativa erfarenheter av valutaregleringar i u-länder.

En mindre grupp u-länder, främst i Stillahavsasien och vissa enklaver, satte tidigt på öppenhet. Omfattande handel och stora kapitalrörelser är kännetecknande för de snabbväxande u-länder som på kort tid, en generation, tog sig från absolut fattigdom till ett begynnande välstånd. Det handlar om den snabbaste välståndsutvecklingen som världshistorien känner. Den skulle ha varit helt omöjlig utan kombinationen fri handel och fria kapitalrörelser.

Liberalisering sedan 1978

Med början i Kinas liberalisering 1978 har det skett en dramatisk utveckling i huvuddelen av u-världen. Tullar har minskat i snabb takt, även om de i många fall fortfarande ligger kvar på alltför höga nivåer. Likaså har valutaregleringar avskaffats i huvuddelen av jordens länder.

Detta har skett med politiska beslut, främst mot bakgrund av de förödande erfarenheter som protektionismen givit i snart sagt varje u-land.

U-länderna har exportinkomster på i storleksordningen 2 000 miljarder dollar. Till detta kommer utländska direktinvesteringar på 220 miljarder dollar, andra investeringar, lån, turistinkomster samt privat och offentligt bistånd. Av det sammanlagda inflödet av utländskt kapital till u-länderna är det offentliga biståndet – ODA – ca 60 miljarder dollar, eller drygt 2 %.

Fria kapitalrörelser ger u-länderna stora möjligheter. I-världens kapital, inte minst de stora pensionsfonderna, ställs till u-världens förfogande för produktiva investeringar. Det är inte bara pengarna som ställs till förfogande utan även den kreditbedömningskapacitet som de utvecklade länderna har utvecklat för att avgöra kvaliteten på olika investeringar. Därmed stimuleras också utbyggnaden av kvalificerade kreditmarknader i u-länder.

Finanskriser

Ett antal u-länder har drabbats av olika typer av finansiella kriser. Under det senaste decenniet har det varit Mexiko 1995, Asienkrisen 1997 som omfattade fem länder, Ryssland 1998, Brasilien 1999 med återverkningar på Argentina, som nu befinner sig i stora svårigheter. Den senaste krisen uppstod i Turkiet i februari i år.

Dessa finansiella kriser brukar ofta anföras som argument mot fria kapitalrörelser.

Tankegången i kritiken är att u-länder har svårt att säga nej till erbjudandet om kapital. Kapitalet kan sedan dras undan när krisen uppstår och därmed förvärra situationen i u-landet i fråga.

IMF och andra har noggrant studerat de finansiella kriserna. Vissa huvudtendenser synes framgå. I Mexikokrisen 1995 och Rysslandskrisen 1998 var det inte utländskt kapital utan det mexikanska respektive det ryska kapitalet som flydde från det egna landet. I Rysslands fall ligger fortfarande mycket stora belopp ägda ifrån Ryssland kvar utomlands. Den ryska valutaregleringen och osäkerheten om spelreglerna i Ryssland gör att många är ovilliga att riskera att ta hem det kapital som landet så väl behöver.

Asienkrisen 1997 hade delvis ett annat förlopp. Den började i Thailand och drabbade även Filippinerna, Malaysia, Indonesien och Sydkorea men däremot inte Taiwan, Hongkong och Singapore, som är minst lika öppna för handel och valutarörelser.

Asienkrisens länder hade vuxit snabbt under lång tid. Det dominerande problemet var att kreditmarknader inte var transparenta och att de saknade tydliga spelregler, eller spelregler som i verkligheten följdes. Det största problemet var banker som stod nära regimer som i Indonesien eller Malaysia eller de stora konglomeraten i Sydkorea. Även i Thailand och Filippinerna var det svårt att få uppgifter om hur banker och kreditinstitutioner faktiskt låg till.

Tydliga lagar och kraftfulla finansinspektioner

Den viktigaste lärdomen av Asienkrisen är att länderna måste ha kraftfulla finansinspektioner och tydliga lagar som reglerar förhållandet på kreditmarknaden. Banker, försäkringsbolag och andra kreditinstitutioner måste stå fria från regimen. Risken är annars stor att den offentliga lagstiftningen sätts ur spel genom att statsägda och regimnära banker de facto följer andra spelregler. Parallellen är slående till hur den statsägda Nordbanken agerade i Sverige på 1980-talets slut.

När det gäller finanskriserna i Turkiet och Brasilien med återverkningar på Argentina handlar det om traditionellt övervärderade valutor som knutits i en fast växelkurs men där den inhemska politiken inte var tillräckligt stram. Följden har blivit ett inflationstryck som successivt gjort valutan övervärderad.

Att fria kapitalrörelser är viktiga framgår inte minst därav att det knappast är något land som infört valutaregleringar efter krisen. Ett undantag utgjorde Malaysia som införde en viss valutareglering som sedan gradvis mildrats. Chile avvecklade däremot sin tidigare valutareglering under intryck av Asienkrisen.

Man kan hävda att de fria kapitalrörelserna tvärtom gör det lättare att övervinna kriser som har sitt ursprung i misskötsel i ett visst land. I Mexiko, i huvuddelen av Asienkrisens länder och i Brasilien har kriserna övervunnits snabbt inte minst tack vare stora inflöden av kapital när problemen rättats till.

Frihandel och fria kapitalrörelser knyter samman länder. Därmed blir de mer beroende av varandra. Sådana processer har hittills varit mest tydliga inom i-ländernas krets, t.ex. genom den europeiska integrationen. Det nya med globaliseringen är att sammanknytningen också sker mellan i-länder och u-länder och inte minst mellan u-länder sinsemellan.

Brist på globalisering det stora problemet

De stora problemen i u-världen finns i länder som inte alls eller enbart i ringa grad tar del av globaliseringen. Nordkorea, Afghanistan, Burma och många länder i Afrika saknar nästan helt handel och kapitalflöde från omvärlden. Det är inte kapitalrörelserna som utgör problemet utan bristen på sådana som är det alldeles överskuggande problemet.

Den ohållbara skuldsättningen i 40 låginkomstländer (HIPC) har inte med fria kapitalrörelser att göra. Det handlar om lån som är givna oftast redan på 1970-talet från västerländska regeringar, internationella institutioner eller det tidigare Sovjetunionen till regimer i mycket fattiga u-länder. Huvuddelen av dessa lån borde skrivas av direkt, eftersom 35 av HIPC-länderna inte klarar av att fullfölja sina åtaganden. Om långgivande statsmakter och internationella organisationer i stället betedde sig mer som kommersiella långgivare och skrev av låneförlusterna skulle både u-länderna och långgivarna tjäna på detta. Nu upprätthålls en fiktion som är skadlig. Sverige avskrev sådana lån redan 1978.

Ur u-ländernas synpunkt skulle en tull på valutatransaktioner vara negativ därför att den skulle kosta resurser för u-länderna som normalt är den mottagande parten vid kapitaltransaktioner.

För ett land som t.ex. Vietnam som får valutainkomster på ca 20 miljarder dollar i år skulle en tull på en promille kosta betydligt mer än hela det svenska biståndet till landet. Inkomsterna används till import, så teoretiskt skulle in- och utflödet av valuta till Vietnam bli 40 miljarder dollar. I verkligheten är betalningstransaktioner betydligt större. I Vietnam skulle kostnaden för en valutatull kanske bli 100 miljoner dollar.

U-länderna behöver inte bara tillskottet av valuta utan lika mycket den konkurrensutsättning som de fria kapitalrörelserna skapar. Utmärkande för en snabbväxande u-landsekonomi är den snabba ökningen av konkurrensen och därmed av produktiviteten som är grunden för välståndshöjningen.

En tull på valutatransaktioner skulle även göra det svårare att överföra de viktiga kreditmarknadsinstrument som i-världen har utvecklat och som är en förutsättning för ett väl fungerande näringsliv. Korruption och ineffektivitet på kredit- och finansmarknaderna är ett stort problem i de flesta u-länder.

Ett primitivt u-land kan under en tid växa snabbt utan avancerade finans- och kreditmarknader. Men i takt med att landet utvecklas får det större behov av alltmer utvecklade finans- och kreditmarknader och en allt kraftigare konkurrensutsättning. Båda hämmas av en tull på valutatransaktioner.

En tull på valutatransaktioner skulle främst drabba u-länderna.

2. Tobinskatten

Holger Gustafsson och Jan Erik Ågren (båda kd) anför:

Den debatt som förslaget om Tobinskatten orsakat är viktig och välkommen. Debatten sätter fingret på många människors oro över en alltmer snabbväxande och gränsöverskridande ekonomi. Dessutom har debatten uppmärksammat behovet av ökade resurser till det internationella utvecklingssamarbetet.

Den globaliserade världsekonomin och det ökade handelsutbytet frigör en enorm tillväxtpotential. Men alla länder hinner inte med. Ökande klyftor mellan länder och regioner är för många den mest iögonfallande och skrämmande konsekvensen av globaliseringen. Med globaliseringen bör följa ett växande ansvar för den rika världen att stödja en verkligt global utveckling och en rättvis handel. Det kräver bl.a. ökade resurser för utvecklingssamarbetet samt en ökad handlingskraft för FN och liknande organisationer, som i dag brottas med allvarliga problem såväl administrativt som finansiellt.

Dessa resurser bör dock kunna uppbringas genom nationella skattebaser, i stället för att skapa en ny, överstatlig skattestruktur. En sådan skulle innebära alltför stora problem, både praktiskt och principiellt. Det är mer realistiskt att sträva efter ett ökat och effektivare bistånd såväl i Sverige som i Europeiska unionen samt att påverka den internationella biståndsviljan positivt. Även skuldavskrivningar utgör en viktig åtgärd för en rättvisare global ekonomi.

Bistånd i sig kan inte skapa långsiktig tillväxt i u-länderna. För att lyfta sig själva ur fattigdomen måste u-länderna integreras i världsekonomin. Frihandel utgör därför grunden för global utveckling.

Väl fungerande finans- och valutamarknader är därmed en förutsättning för utveckling. Det är genom finans- och valutatransaktionerna som kapital kan frigöras för investeringar också i fattiga länder. Kapitalflöden i sig är inget negativt. En stor del av valutahandeln kommer av företags och bankers strävan att sprida risker. Anklagelser mot de spekulativa internationella kapitalflödena är därför överdrivna.

Samtidigt står det klart att dåligt reglerade och kontrollerade finans- och valutamarknader åstadkommit enorma problem både för enskilda länder och för världsekonomin i stort. Spekulation och irrationellt beteende på dessa marknader kan dock motverkas på andra sätt än med Tobinskatten. Framför allt krävs bättre regelverk och normer för bankers agerande på finans- och valutamarknader. Utvecklingsländerna behöver vårt stöd i uppbyggnaden av sådana regelverk. Dessutom är sund makroekonomisk politik och lämpliga växelkursregimer nödvändiga för att förebygga valutakriser. Även här kan det internationella samfundet och de rika länderna bidra med råd och stöd.

3. Tobinskatten

Karl-Göran Biörsmark (fp) anför:

Frågan om en internationell skatt på valutatransaktioner, den s.k. Tobinskatten, har diskuterats och utretts under lång tid. Diskussionen har ånyo vaknat till liv, särskilt på grund av de finansiella kriser som drabbat vissa länder hårt

på senare tid. Asienkrisen 1997–1998 liksom i Ryssland och Brasilien 1998–1999 är några sådana exempel.

En skatt på valutatransaktioner skulle inte kunna förhindra uppkomsten av finansiella kriser. Om syftet är att skapa bättre balans och bättre fungerande kapitalmarknader, är en internationell valutaskatt inte särskilt träffsäker. Spekulanter betalar ändå. Det är bara smärre delar av spekulatören som blir olönsamma. Att söka begränsa valutaroelser tenderar dessutom troligen att skapa en mer instabil och mer volatil valutamarknad. Transaktionskostnader i sig skapar inte stabilare marknader, men det skulle däremot en internationell finansinspektion, väl fungerande nationell ekonomisk infrastruktur i länderna och växelkurser som är rörliga göra.

All erfarenhet visar att länder som bedriver en stabilitetsinriktad finans- och penningpolitik, med en lämplig växelkursregim, och som följer de internationella regelverk och normer som främjar stabilitet är bättre rustade att klara denna typ av kriser. Det internationella arbete som pågår inom ramen för exempelvis OECD, IMF och EU är mycket viktigt för att förstärka den finansiella stabiliteten. Folkpartiet förespråkar en rad förbättringar inom detta område inklusive införandet av en internationell finansinspektion.

Införandet av en Tobinskatt skulle dessutom i hög grad drabba u-länderna, de som skattens förespråkare påstår sig vilja hjälpa. U-länder med stränga valutaregleringar har påverkats mycket negativt av sådana restriktioner och protektionism. Fria kapitalrörelser ger däremot u-länderna stora möjligheter. Kapital från den industrialiserade världen kan användas till värdefulla investeringar i u-länderna. En skatt på valutatransaktioner skulle även bli mycket kostsam för u-länderna då de vanligen är den mottagande parten vid kapitaltransaktioner.

Tobinskattens förespråkare menar att intäkterna av en sådan skulle användas till bistånd och finansiering av FN-systemet. Svårigheten med bistånd liksom FN-systemets svåra finansiella situation är dock knappast att det i dag saknas skattebaser, utan att det saknas tillräcklig vilja hos regeringarna i de rika länderna. Så har t.ex. Sverige under nuvarande vänstermajoritet kommit ned på skamligt låga 0,7 % av BNI. Det viktigaste för de fattiga länderna är främst att de rika länderna sänker sina tullmurar och avskaffar den protektionistiska jordbrukspolitiken samt att biståndet blir både högt och effektivt. En ökad betalningsvilja bland länderna att betala sina utlovade bidrag till FN är den viktigaste åtgärden för att lyfta organisationen ur krisen.

Skattepolitiken bör i allt väsentligt fortsätta vara en nationell angelägenhet. I en alltmer gränslös värld kan inte gemensamma regler helt uteslutas, samordning av regelverk och bekämpande av illojal skattekonkurrens och skatteparadis är viktigt. Dessutom behövs gränsöverskridande lösningar på andra gränsöverskridande problem såsom miljöförstöring. En internationell koldioxidskatt är däremot något som mer leder i riktning mot en mer hållbar och solidarisk värld. Folkpartiet vill ha en gemensam koldioxidskatt på EU-nivå.

En internationell transaktionsskatt måste vidare genomföras i alla länder för att bli fungerande. Annars flyttar bara spekulatören till de länder som inte

tar ut sådan skatt. I sig gör detta alla diskussioner om Tobinskatt till teoretiska funderingar. Vill man i sak uppnå något finns en lång rad andra förslag som är genomförbara inom överskådlig tid.

I syfte att förbättra situationen för människor som lever i fattigdom och förtryck förespråkar Folkpartiet liberalerna bl.a. mera frihandel, avreglering av EU:s gemensamma jordbrukspolitik, kraftfull höjning av biståndet, ökad inriktning på skuldavskrivningar och demokratiutveckling, stöd till uppbyggnad av fungerande ekonomiska institutioner, en internationell finansinspektion samt gemensam koldioxidskatt.

BILAGA 3

Finansutskottets offentliga utfrågning om ekonomisk politik i en global ekonomi. Tobinska – hinder eller möjlighet?

Tid: Tisdagen den 3 april 2001 kl. 10.00–13.20

Lokal: Förstakammarsalen

Inbjudna

Handelsminister Leif Pagrotsky
Andre vice riksbankschef Eva Srejber
Ekonom Kenneth Hermele
Chefekonom Klas Eklund

Deltagande ledamöter

Jan Bergqvist (s) ordförande
Mats Odell (kd) vice ordförande
Gunnar Hökmark (m)
Bengt Silfverstrand (s)
Lisbet Calner (s)
Johan Lönnroth (v)
Lennart Hedquist (m)
Sonia Karlsson (s)
Anna Åkerhielm (m)
Carin Lundberg (s)
Kjell Nordström (s)
Siv Holma (v)
Per Landgren (kd)
Gunnar Axén (m)
Yvonne Ruwaida (mp)
Lena Ek (c)
Karin Pilsäter (fp)
Tommy Waidelich (s)
Catharina Hagen (m)

Protokoll från finansutskottets offentliga utfrågning om ekonomisk politik i en global miljö. Tobinskatt – hinder eller möjlighet?

Ordföranden: Välkomna till finansutskottets utfrågning om ”Ekonomisk politik i en global ekonomi. Tobinskatt – hinder eller möjlighet?” Vi är glada över det stora intresse som finns för den här utfrågningen. Jag vill särskilt säga välkomna till er som följer utfrågningen via riksdagens talsvar. Ni ska också känna er mycket välkomna. Jag säger naturligtvis särskilt välkommen till våra inbjudna gäster: handelsminister Leif Pagrotsky, vice riksbankschef Eva Srejber, ekonom Kenneth Hermele och chefekonom Klas Eklund.

Jag vill be handelsministern att börja och hälsar honom välkommen till talarstolen. Varsågod!

Handelsminister Leif Pagrotsky: Jag vill börja med att tacka för inbjudan att komma hit. Det är ett utmärkt initiativ, tycker jag, som finansutskottet har tagit. Det här är väldigt viktiga frågor om globaliseringen. De är väldigt aktuella, och det känns som ett starkt behov av att ha mer av den här typen av samtal. Jag vill gärna börja med att bocka för detta. Dessutom vill jag gärna säga att jag räknar med att det blir ett intressant samtal under de kommande timmarna och att det kommer att vara värdefullt för mig i mitt arbete, inte minst i den egenskap jag har i och med att jag har fått i uppdrag av statsministern att leda ett arbete och formulera en samlad globaliseringspolitik, som han uttryckte det i regeringsförklaringen. Det är precis att försöka slå bort murar mellan politikområden och i stället bygga broar och integrera synsätt mellan en tidigare alltför sektoriserad debatt och politik. Just i det avseendet hoppas jag att dagens diskussion kommer att vara nyttig för mig.

Sedan skulle jag vilja säga något om hur jag ser på ordet globalisering. Det är ju ändå det som är överrubriken för dagens övning. När man hör ordet associerar man det ju normalt till att världen krymper. Globen blir mer som en pottékula, och konkurrensen från väldigt avlägsna länder blir plötsligt påtaglig hemmavid. Fabriker i Sydostasien är plötsligt de första och närmaste konkurrenterna till arbetsplatserna hemma inpå knuten. Bilden har dominerats av den industriella aspekten, därmed också varuhandelsaspekten och av att det sker någonting med världen, en förändring i riktning mot en krympande värld, och avlägsna delar av jordklotet kommer närmare. Det är inte riktigt min uppfattning att det är på det sättet. Det skulle jag vilja illustrera med en bild som jag har tagit fram.

Den här bilden visar att det för oss i Västeuropa faktiskt inte är mer globalisering i dag än det var för 40 år sedan. 1960 och 1999 var importen från andra delar av världen ungefär lika stor. Lärda människor har berättat för mig att det var ungefär likadant för hundra år sedan också. Jag skulle vilja beskriva det som att den bild av globaliseringen som jag just beskrev inte är särskilt träffsäker. Den är kanske t.o.m. felaktig, åtminstone när det gäller oss i

Europa – i andra delar av världen kan bilden vara en annan. Den är i alla händelser starkt överdriven.

Ni ser att de enda variationer som man ser är en uppgång i mitten av 70-talet och en nedgång i mitten av 80-talet i Europas import, och det hänger inte ihop med att världen krympte och växte då, utan det hänger ihop med oljepri- serna, som steg och sjönk. Det var inte prisförändringar när det gällde oljan som man menade var definitionen på globalisering.

För mig är det i stället två helt andra områden som är kännetecknet på glo- baliseringen, på den speciellt dramatiska form av krympning av värden som vi är inne i nu. Det ena gäller medier, kultur, underhållning och sådant. I hela världen ser man i dag samma filmer. Man hör på samma musik. Britney Spe- ars och Baywatch är globala begrepp, och nyhetsförmedlingen har globali- serats. Det är inte det att vi har globala nyhetskanaler, som CNN och BBC World i första hand, utan det är att alla lokala nyhetskanaler i hela världen visar samma journalfilmer från Östtimor, Makedonien, Washington eller vad det är. Bilderna av världen konvergerar, homogeniseras. Var man än bor i världen tenderar nyhetsflödena att bli mer och mer lika. Det händer någonting i Östtimor. Det är i hela världens alla vardagsrum samma kväll. Det är nytt, och det tror jag är viktigt och en stor förändring.

Det andra området, som jag förknippar med ordet globalisering, gäller de finansiella marknaderna. Det är ju det vi ska prata mer om i dag, men jag tycker att det är en poäng att ge det här perspektivet, mitt perspektiv, på detta. De finansiella marknaderna har verkligen revolutionerats. Förut var mark- naderna, som Dan Andersson brukar uttrycka det, nationella eller regionala sjöar som kunde hanteras på olika sätt. Det kunde blåsa på ett ställe och vara stiltje på ett annat. Det kunde vara en sorts fisk i den ena sjön och en annan sorts fisk i den andra. Nu är i stället marknaderna *en* global finansmarknad. Och de nationella marknaderna har reducerats till att bli vikar i den globala oceanen, eller hur Dan nu brukar uttrycka det – han är mycket mer slagkraftig än vad jag är. Detta är, menar jag, en stor fundamental förändring, inte minst för politiker och för politiken. Den ger enormt många nya möjligheter, och den ger enormt mycket nya risker och hot. Den ger möjligheter för många som förut var utestängda att låna, finansiera investeringar och bygga upp sitt välstånd, men den innebär också risker och hot. Paul Krugman, den kände amerikanske ekonomen, har formulerat både möjligheterna och hoten i en, som jag tycker, slagkraftig formulering. Han säger så här – jag ber om ursäkt för att det är på utrikiska: *The globalization of financial markets created many new opportunities for things to go disastrously wrong.*

Det var inte bara det att det skapade möjligheter för länder med många år av ackumulerade underskott att finansiera investeringar i tillväxt och en bättre framtid. Det skapade också en helt ny dignitet på riskerna, en helt ny utväx- ling, eller hur man skulle kunna uttrycka det. Vi har några erfarenheter av detta de senaste åren. Vi såg alla hur den finansiella krisen i Mexiko ledde till att hyrorna steg i Vingåker och på andra håll, och vi har sett hur krisen i In- donesien för ett par år sedan ledde till att hela världsekonomin gick in i en

sämre utveckling. Man kan konstatera att bortfallet av inkomster i u-länderna, som Asienkrisen ledde till, bara i u-länderna och bara under ett enda år motsvarade hela världens samlade bistånd i tio år. Tio års samlad u-hjälp raderades i utvecklingsländerna ut på ett år av följderna av Asienkrisen. För mig visar detta att finansiell stabilitet är en oerhört viktig fråga, och när kriserna sprids snabbare än mul- och klövsjuka över världen visar det att frågan om finansiell stabilitet är en gemensam angelägenhet. Det är inte en angelägenhet för ett enskilt land, ett enskilt lands bankägare eller finansministrar eller bankinspektörer, utan det är faktiskt en gemensam angelägenhet. Man kan inte längre säga att Indonesiens finanssektor är en fråga för Indonesien. Så är det inte, utan det är en fråga som jag anser att världens politiker bör engagera sig i, och det måste man göra med stort allvar, och man måste göra det genom att mobilisera många olika instrument. Det finns inget enda läkarkvitto som ensamt klarar upp det här, utan det är en fråga som man får ta på stort allvar, och man får söka med ödmjukhet på olika områden.

Främst gäller det hur reglerna och de institutioner som ska övervaka de finansiella marknaderna fungerar. Där måste det till en rejäl uppräckning. Det pågår mycket arbete på många olika områden. Jag är rätt säker på att Eva Srejber kommer att gå in på det lite mer i detalj i sitt inlägg. Jag räknar med att jag kan instämma i allt hon säger om det. Jag vet inte riktigt vad det blir, men mitt synsätt tror jag ligger nära hennes. Detta är oerhört viktigt.

Det andra gäller öppenhet och transparens, kapitaltäckningskrav, att det finns ordentliga revisorer och att det finns hinder för hur ägarna kan missbruka sina ägda banker. Det är sådana regler som vi införde i Sverige efter Kreugerkrisen i början av 30-talet och som ju handlar om just detta – insyn, öppenhet, transparens och utomståendes kontroll. Kan utomstående lita på siffrorna som står i balansräkningen? Har de gjort en ordentlig kreditprövning? Det står att man har fordringar på en miljard på en kund. Är det sant eller var det bara en kompis som fick en miljard för att köpa en ny sommarstuga? Den typen av frågor är kolossalt viktiga.

Det tredje är en självklarhet som man egentligen kanske inte skulle säga någonting om. Det är att man måste ha en sund makroekonomisk politik. Det är den grundläggande försäkringen mot snabba svängningar, mot spekulation. Det var den som gjorde att Sverige drabbades hårt av Mexikokrisen och väldigt lite av Asienkrisen. Det var inte så att kriserna var av olika karaktär. Det var så att Sverige var av olika karaktär, men världen är ju inte så beskaffad att man kan försäkra hela världen mot den typen av makroekonomiska misstag i enskilda länder. Någonstans någon gång inträffar den här typen av obalans. Det händer någonstans i världen med jämna mellanrum. Livet är tyvärr inte bättre beskaffat än så.

Men efter att ha sagt det här om vad jag tycker är väldigt viktiga frågor vill jag för min del också gärna säga att Tobinskatten, som ju underrubriken på dagens övning säger att vi ska prata om och som väl kommer att vara ett huvudtema i dag, för mig är ett av flera instrument som passar in i det här sammanhanget. Genom att de här marknaderna kan få oss att sakta farten en

smula tror jag att man i en del fall kan minska riskerna för den här typen av överreaktioner och överhysteri. För mig är detta ingen undermedicin som försäkrar eller vaccinerar mot sådana problem. Men det är ett av flera instrument som kan leda i rätt riktning i en del av de fall som det här handlar om. Att en sådan här nedkylning kan ha den här typen av effekter styrks, tycker jag, av att man i ett par länder har gjort saker som har haft ungefär samma innebörd även om man har valt en helt annan teknik. I Chile och i Malaysia har man haft andra metoder för den här typen av nedkylning. Det har gjort att båda de länderna har drabbats mindre av kriserna under 90-talet än vad deras grannländer har gjort. De har valt nationella instrument som jag inte tycker särskilt mycket om och som jag tycker har andra risker, risker för korruption t.ex., som jag inte är så glad över. Men just det här tycker jag att de illustrerar. Men som en del av er kanske vet har jag också kommit fram till den övertygelsen att en sådan skatt måste vara väldigt bred, i det närmaste världsomspännande, för att fungera. Om jag nu tror det måste jag också konstatera att förutsättningarna för att genomföra en sådan i dag inte finns. Däremot kanske de kommer att finnas senare, inte minst om det politiska engagemanget, det politiska trycket, fortsätter. Det kanske blir fler kriser som gör att frågan hamnar ännu högre upp på dagordningen framöver. Men jag tycker för min del att principiellt är det här en tilltalande, sympatisk idé, men realistiskt kan den i dag inte komma på plats i det korta perspektivet. Det är den kombination av åsikter som jag har och som gör att jag har blivit impopulär i alla läger, både hos dem som gillar skatten, som tycker att jag är för mesig, och hos dem som ogillar skatten, som tycker att jag är för positiv. Så har det blivit.

Jag ser att tiden går, men låt mig ändå sammanfatta det här med att säga att det för mig är slöseri att lägga all politisk kraft på denna enda fråga. Det är ju ingen som gör, så jag argumenterar inte emot någon särskild. Jag vill bara säga att vad vi behöver göra är att påverka globaliseringen som samlat fenomen. Vi vill påverka globaliseringen för att minska världsfattigdomen och minska orättvisorna i världen. Då är de finansiella frågorna viktiga frågor men inte de enda frågorna. Och på det finansiella området är Tobinskatten en viktig fråga men absolut inte den enda finansiella frågan.

Får jag bara avslutningsvis nämna några andra frågor som jag tycker att det vore fel att inte ha med i en diskussion om globaliseringen, som jag tycker att vi också bör jobba med för att angripa de brister som globaliseringen har. Låt mig nämna den protektionism som utestänger de fattiga länderna från möjligheten till utveckling, möjligheten till sysselsättning och till att tjäna inkomster av sitt eget levebröd. Vi har tagit ett mycket viktigt steg i Västeuropa med det här initiativet, *Everything but Arms*, för ett par veckor sedan, men det är inte tillräckligt. Det finns väldigt mycket mer att göra, inte minst inom ramen för en ny global handelsrunda. Vi måste jobba aktivt med skuldavskrivningar. En oerhört viktig fråga är att minska korruptionen, inte minst genom att jaga skatteparadisen med blåslampa, som man nu gör när man jagar Nigerias förre härskare Abachas försvunna skatter över världen. Det tror jag kan öppna ögonen för många nya instrument som vi kan använda för att

hindra det här. Korruptionen är för mig ett starkt hinder för tillväxten i fattiga länder. Vi måste jobba mer med att få ett effektivare och bättre bistånd och ett större bistånd i världen från de rika länderna. Vi måste ta ett annat konkret och aktuellt exempel och göra någonting åt de missförhållanden som råder vad gäller patenträtten och tillgången till mediciner för de fattigaste länderna i världen. Tack!

Förlåt om jag drog över en smula!

Ordföranden: Vi tackar Leif Pagrotsky för inledningen och lämnar därmed över ordet till vice riksbankschef Eva Srejber.

Andre vice riksbankschef Eva Srejber: Tack för det! Jag tycker precis som Leif just sade att det är väldigt roligt att få komma hit och prata om de här frågorna. Jag har i många år varit väldigt engagerad i internationella frågor, så jag uppskattar verkligen utskottets intresse. Det här är också ett ämne som jag ofta är ute i landet och diskuterar. Det är väldigt glädjande, tycker jag, att intresset för omvärldsfrågor har ökat igen och också intresset för alla de utmaningar som den ekonomiska politiken möter i en mer internationaliserad värld.

Men jag tänkte börja i dag med att prata lite grann om finansmarknadernas roll i samhällsekonomin därför att kreditmarknaden är central för ett lands ekonomi. Det behövs finansiella institutioner för att förmedla hushållens och företagets betalningar, exempelvis lönebetalningar eller betalningar av räkningar. Dessutom förmedlar finansinstituten kapital från sparare till låntagare. Det kan vara ett företag som vill låna för att investera eller ett hushåll som vill låna för att köpa en villa, exempelvis. Sammantaget är en fungerande finanssektor en nödvändig förutsättning för att ett land ska uppnå högt välstånd. Men att förmedla betalningar och att låna ut pengar är också riskfyllt. Det är så att säga den nationella och internationella funktionen av kreditmarknaden, men så har vi ju olika valutor i olika delar av världen.

Den internationella valutamarknadens roll är att koppla samman de nationella kredit- och betalningsmarknaderna i olika länder, så att betalningar i en valuta kan växlas till en annan valuta. Det möjliggör handel, investeringar och ekonomiskt bistånd mellan länder. Internationella kapitalrörelser gör att länder som har ett sparandeöverskott efter att ha växlat på valutamarknaden kan finansiera investeringar i länder som har underskott på kapital. Länder som genom åren har utnyttjat den här internationella kapitalmarknaden för att finansiera stora investeringar har haft stor glädje av denna. Vi kan gå ungefär hundra år tillbaka i tiden. Då finansierade exempelvis ett då mycket fattigt land i norra Europa sina järnvägar på det sättet, nämligen Sverige. Så historiskt och nu har utländska lån och investeringar haft en stor betydelse för tillväxt och utveckling i fattiga länder. Så finansmarknaderna fyller en viktig funktion i samhället.

Men genom åren har vi ju också alla kunnat konstatera att det ibland uppstår stora problem på finansmarknaderna. Leif nämnde ett par exempel,

Mexikokrisen och Asienkrisen. Men vad är det då som egentligen händer? Jo, oftast är det bankproblem i grunden. Det är bankproblem till följd av dåliga lån som ligger till grund för kriserna. När förtroendet för bankerna sviktar flyr både inhemska och utländska sparare landet för ett säkrare land, och en valutakris kan bli följd. De sociala kostnaderna av sådana kriser är mycket kännbara. Det är det här och globaliseringen i allmänhet, som Leif just beskrev, som i kölvattnet av de här kriserna har gjort att man har börjat diskutera globaliseringen i största allmänhet och internationella kapitalmarknader i synnerhet. Krav har framförts på åtgärder för att förhindra uppkomsten av kriser. Bland annat har vi förslaget om en skatt på finansiella transaktioner, som kallas Tobinskatten. Det har ju kommit tillbaka. Det är ett förslag som har funnits ganska länge. Jag tycker inte att Tobinskatten är rätt sätt att närma sig den här frågan eftersom den inte löser det grundläggande problemet, nämligen felaktiga kredit- och riskbedömningar och brist på kapital i bankerna för att täcka eventuella förluster. Dessutom ser jag en rad risker med förslaget, men jag ska återkomma till det. Jag vill i stället lyfta fram det omfattande och mödosamma arbete som har pågått i flera år, både inom länderna och gemensamt mellan länderna, för att säkra stabilitet och förebygga kriser utan att man försämrar marknadernas grundläggande arbete med att förmedla betalningar och sparande till låntagare.

Erfarenheten visar att en nödvändig förutsättning för att undvika kriser är att föra en stabilitetsinriktad och trovärdig finans- och penningpolitik. Gemensamt för länder som haft finansiella kriser är att problemen har haft sin grund i misstag i den ekonomiska politiken och i bristfälliga regelverk. Finansmarknaden är ofta bara en budbärare som visar på grundläggande problem. Det är också viktigt att valet av växelkursregim stämmer överens med den ekonomiska politiken och ekonomins möjligheter till anpassning. Länder som har haft valutakriser under 90-talet har haft fasta men justerbara växelkurser. I dag väljer därför alltför många länder flytande växelkurs med inflationsmål, som vi har i Sverige, eller helt fasta växelkurser, som sedelfonder.

Erfarenheten visar också att det krävs ett väl tillämpat övergripande ramverk med normer och institutioner. Leif började beskriva några delar av ett nödvändigt ramverk, och det krävs för att både de nationella vikarna i det här gemensamma havet och den gemensamma kontakten mellan marknaderna ska fungera väl. Länderna har därför, som jag sade, jobbat tillsammans i många år i olika internationella organisationer, exempelvis inom ramen för BIS, som är centralbankernas organisation i Basel, med att utarbeta normer för lämpliga regelverk på olika områden som är viktiga för den internationella och nationella finansiella stabiliteten. Det har gjorts stora framsteg under senare år, både när det gäller att komma överens om normer och när det gäller att tillämpa dem. Normer har utarbetats bl.a. för betalningssystem, redovisning och revision, konkurslagstiftning, öppenhet i finans- och penningpolitik och åtgärder mot penningtvätt. Sammanlagt är det en mängd olika normer på ett dussintal områden som man har kommit överens om och håller på att genomföra internationellt. När jag var nordisk-baltisk styrelserepresentant i Valutafondens

exekutivstyrelse arbetade vi bl.a. intensivt med att utarbeta normer för korrekt och utförlig redovisning av ekonomisk statistik. Ett problem i en del länder som har haft kris är nämligen att de inte har haft en ordentligt redovisad och sannfärdig ekonomisk statistik. Man har dolt läget i landet, och det skapar bara oro. Världsbanken, Valutafonden och andra organisationer som finns stöder länder som vill förbättra sin lagstiftning genom att skicka experter för att hjälpa till, och flera svenskar deltar som experter i det arbetet.

Det ligger i alla länders egenintresse att tillämpa normerna eftersom de minskar risken för finansiella kriser. Dessutom finns ytterligare ett incitament att följa normerna. De länder som inte följer normerna får svårare att låna på kapitalmarknaden eftersom utlåningen då är mer riskabel. Tillgången på kapital för de länderna blir mindre och räntorna högre.

Det ligger också i ländernas egenintresse att andra länder följer normerna eftersom finansiella kriser oftast sprider sig från ett land som har kris till andra länder i liknande omständigheter. Vi såg exempel på det under Asienkrisen.

Eftersom Sverige är ett litet land med en öppen ekonomi och väldigt beroende av omvärlden för finansiell stabilitet bidrar vi med experter till de grupper som arbetar med dessa frågor. Det är en stor del av det jobb vi gör på Riksbanken.

Sverige ger också råd åt länder som vill förbättra sin tillämpning av normerna. Riksbankens medarbetare har hjälpt till i länder över hela världen med de frågorna, bl.a. i Lettland, Polen och Sri Lanka, bara för att nämna ett par tre stycken.

Jag ska ta ett exempel på internationellt överenskomna normer för att öka stabiliteten på finansmarknaderna. Det är kapitaltäckningsreglerna för banker som har utarbetats av Baselkommittén. De reglerna började gälla 1988 och omfattar bl.a. risker i utlåning, räntehandel och valutahandel.

Grundprincipen är den att ju större risk en bank tar desto mer kapital måste banken hålla. Eftersom det kostar pengar att hålla kapital skapar man ett incitament för bankerna att minska risktagandet. Reglerna gör också att bankernas möjligheter att täcka eventuella förluster ökar.

De nuvarande reglerna tillämpas i över 120 länder. Förslaget till nya kapitaltäckningsregler som Baselkommittén nyligen lade fram kopplar kapitalkraven ännu tydligare till de risker bankerna tar och minskar också riskerna för regelarbitrage samt ökar kraven på öppenhet i bankernas redovisning.

Samtidigt som Baselreglerna minskar överdrivet risktagande skadar de inte de transaktioner som görs för att omfördela risker mellan bankerna så att en sund nivå på risktagandet uppnås i varje enskilt institut.

Sådana transaktioner för att omfördela risk utgör i dag en stor del av omsättningen på valutamarknaden. Jag ska ta ett exempel på hur det fungerar. Jag tror att det är viktigt att förstå riskomfördelningsmekanismen.

Låt oss titta på ett svenskt exportföretag som har intäkter i dollar och som betalar löner och skatt i kronor. För att kunna göra det måste man växla dollarintäkterna till kronor.

Företaget överlåter genom att sälja dollar mot kronor valutarisken till sin bank. Antingen kan företaget sälja dollar när det får dem på den s.k. avistamarknaden eller också kan företaget sälja framtida dollarintäkter så fort det fått en order på den s.k. terminsmarknaden.

Skillnaden mellan avistamarknaden och terminsmarknaden har ingenting att göra med huruvida man ägnar sig åt någon form av kortsiktighet, långsiktighet, spekulering eller inte spekulering. Den grundläggande underliggande transaktionen kan mycket väl vara av samma art.

I båda fallen köper banken dollar och tar därmed på sig valutarisken. Det kräver banken en avgift för. I dag är marginalerna i valutahandeln 0,02 %. Bankens valutarisk ökar alltså om inte en annan kund i exakt samma ögonblick råkar göra en precis lika stor och motsatt valutatransaktion så att bankens innehav av valutor blir oförändrat. Det är förstas ganska osannolikt.

Exportföretagets valutaförsäljning ger därmed upphov till flera transaktioner mellan banker i syfte att fördela om valutarisken inom banksystemet. På det sättet kan kundernas köp och försäljning av olika valutor i olika banker matchas mot varandra så att den totala risken i banksystemet inte ökar.

Den första valutatransaktionen leder alltså till många nya transaktioner innan alla banker åter har en sund nivå på risktagandet. Samma saker händer vid alla sorters valutaväxlingar. Det sker exempelvis när Sida växlar kronor till utländsk valuta för att ge bistånd, när AP-fonderna köper utländska aktier, när någon av oss köper utländska försäkringar eller när bostadsinstitutet lånar pengar utomlands.

Transaktioner på valutamarknaden behöver inte alls ha med spekulering att göra även om de inte är alldeles direkt kopplade till betalningar för handel, investeringar eller bistånd. Det går inte att ta summan av alla betalningar för varor och tjänster över gränserna och sedan säga att alla andra valutaaffärer är onödiga.

Låt mig avslutningsvis kort kommentera förslaget till Tobinskatt. Skatter på finansiella transaktioner har redan provats i en del länder, bl.a. i Sverige. I slutet av 80-talet hade vi en omsättningsskatt på värdepapper. Resultatet blev att omsättningen minskade kraftigt. Handeln med räntebärande värdepapper minskade med ungefär 80 %. En del av handeln flyttade utomlands och en del upphörde helt och hållet.

Omsättningsskatten hindrade inte 90-talets kris, som vi alla vet. Dessutom, som Leif Pagrotsky redan har nämnt, är Tobinskatten i praktiken svår att genomföra eftersom den förutsätter att alla länder ställer sig bakom den. Det är osannolikt. De länder som inte har skatten gynnas i och med att de kan förvänta sig att en del av den finansiella verksamheten flyttar till dem.

Även om det vore möjligt tycker jag inte att Tobinskatten är ett bra sätt att minska spekulering och alltför stort risktagande på finansmarknaderna. Tvärtom skulle risktagandet kunna öka när möjligheten att försäkra sig mot finansiella svängningar blir för dyra och bankernas möjlighet till riskomfördelning minskar.

I stället ser jag det internationella arbete som pågår med att utarbeta och tillämpa normer på olika områden som ett mycket bättre sätt att främja stabilitet och begränsa risker.

Sammanfattningsvis finns det några meningar som jag verkligen vill att ni lägger på minnet.

Kredit- och valutamarknaden fyller en viktig roll i samhället för att förmedla betalningar och sparande. Det bästa sättet att hindra överdrivet risktagande är inte en skatt på valutatransaktioner utan att fler länder för en stabilitetsinriktad finans- och penningpolitik med en lämplig växelkursregim och följer de internationella regelverk och normer som främjar stabilitet. De normerna måste också ständigt anpassas så att riskerna i den finansiella sektorn begränsas.

Ordföranden: Vi tackar Eva Srejber och överlämnar nu ordet till ekonomen och författaren Kenneth Hermele.

Ekonom Kenneth Hermele: Tack så mycket. Det är översvämningar igen i Moçambique. Det var det förra året också. Man kan fråga sig varför det hela tiden blir sådana krisförlopp i det landet.

En av anledningarna är att det regnar väldigt mycket. När det regnar blir floderna fulla av vatten, och dammagasinen klarar inte av att ta hand om allt vattnet. Därför öppnar man portarna, vattnet svischar ut, och så får människor som bor nedanför flytta på sig eller rädsla sig bäst de kan. Kvinnor klättrar upp i träd om de behöver föda. Det går inte att försörja sig på jorden, eftersom den är bortspolad, osv.

Man kan fundera på vad man ska göra åt det, eftersom det är ett återkommande problem. En möjlighet är att man tänker sig att göra någonting åt dammen. Man gör den starkare, högre och lite bättre. Man tittar på konstruktionen och bygger kanske en damm till lite högre upp utefter floden.

Den typen av åtgärder är alla de förslag som nu cirkulerar. En del av dem har tagits fram av Bank for International Settlements och Financial Stability Forum. Det handlar om att göra systemet som det är lite bättre, att bygga dammen lite högre eller att bygga en ny damm och hoppas att det inte blir några fler översvämningar.

En annan möjlighet vore att fundera på ursprunget till problemet och försöka göra någonting åt att det regnar så mycket. Där kommer en sådan idé som James Tobins in. Det handlar om att minska storleken på flödet, att börja uppströms i förloppet, skulle man kunna säga.

Det finns en mängd tekniska aspekter på den här frågan. För mig handlar det i grunden om samspelet mellan ekonomi och samhälle, hur det samspelet ska se ut och vem som ska bestämma spelreglerna för det samspelet.

Under efterkrigstiden har vi egentligen bara haft två uppfattningar om hur det samspelet ska se ut. Den första uppfattningen, som etablerades i slutet av andra världskriget och som lade grunden för efterkrigstidens långa sammanhängande högkonjunktur, sade att för att få marknaden och samspelet mellan

ekonomi och samhälle att fungera väl måste man ha en ganska hög dos av styrning, regelverk, politik och institutioner.

Den uppfattningen var dominerande i kanske 30 år. Sedan fick vi en annan dominerande uppfattning. Under de senaste 20 åren har den förhärskande uppfattningen varit att ju mindre man försöker reglera, ju mer man släpper marknader fria och ju mindre politiken lägger sig i samspelet, desto bättre.

Jag tror att vi i dag befinner oss i brytningspunkten till en ny, gemensam uppfattning. Vi är på väg ifrån de senaste 20 årens synsätt in i någonting nytt. Anledningen till att vi är på väg in i någonting nytt är att varningsklockorna börjat ringa väldigt högt och ganska ofta.

De ringer inte bara, som man ibland kan tro, i u-länder eller i s.k. övergångssamhällen på väg från planhushållning till marknadshushållning. De ringer också i väl fungerande industrialiserade samhällen som vårt eget. Under de senaste 10–15 åren har det kommit en serie sådana varningar.

Man kan säga att det finns ett krismedvetande. Frågan är då vad detta krismedvetande ska resultera i. Här finns det två huvudsakliga linjer. Den ena linjen säger att bankerna vet bäst. Låt systemet sköta sig självt.

Besluten från BIS, Bank for International Settlements, eller Financial Stability Forum, de olika typer av regelverk och koder som föreslås, visar att det finns ett krismedvetande och att man vill vidta åtgärder för att göra någonting åt kriserna.

Den erfarenhet vi har när det finansiella systemet försöker sköta sig självt är inte särskilt god. Den pekar snarare på att vad det finansiella systemet gör när det väl agerar, är att alltid reagera för sent, för lite och ofta på fel områden.

För 20 år sedan, när vi bytte uppfattning om samspelet mellan samhälle och ekonomi förra gången, var Internationella valutafonden en av de ledande när det gällde att genomföra skiftet från styrning, reglering och politik till en marknadsliberal syn. En av de ledande tjänstemännen på Internationella valutafonden, Stanley Fischer, talar nu om vad som gick fel.

Han säger: Vi tittade helt enkelt på fel problem. När vi började avreglera var vi oroliga för att handelsbalansen kanske skulle hamna fel. Vi var oroliga för att inflationen kanske skulle bli för hög i de länder som avreglerade och liberaliserade finans- och kreditmarknader. Vi kunde inte då förutse den typ av problem som sedan kom.

Detta gäller för en hel rad av dessa institutioner. De reagerar i efterhand. De förutser inte kriserna och vidtar inte rimliga åtgärder i tid. De gör en del saker efteråt. Nu talar man t.ex. väldigt mycket om behovet av mer information och mer transparens i de finansiella systemen. Men man talar ganska lite om verkligt kontracykliska regler, regler som skulle göra det möjligt att stämma flodvågen när den är på väg i stället för att försöka göra något när krisen väl har inträffat.

Det är den första linjen. Bankerna vet bäst. De institutioner som redan finns har börjat vidta sina mått och steg. Vi behöver inte vara så oroliga.

Den andra linjen är att förebygga kriserna och göra någonting åt storleken och hastigheten eller på kapitalrörelserna och öka utrymmet för politik.

Här kommer ett förslag som vi alla kallar för Tobinskatten efter den ekonom som myntade det för snart 30 år sedan. Det är kul att försöka gå tillbaka och fundera på vad som var Tobins problem.

Tobins förslag är i en tradition som var stark efter andra världskriget och som säger att det är skillnad på handel med pengar och handel med varor. Är man intresserad av att behålla varuhandeln öppen och att ha ett öppet icke-protektionistiskt system bör man försöka reglera handeln med pengar. Annars kommer de snabba skiftningar som finns på penningmarknader, finansmarknader och kapitalmarknader så småningom att leda till politiska krav på avskärmning, protektionism och att se om sitt eget hus. Det är en situation som skulle påminna om den vi hade på 30-talet.

Varför är penningmarknaderna annorlunda? En av anledningarna är att de fungerar med en sorts flockmentalitet eller som lämmeltåg. Alla springer åt samma håll samtidigt. En annan anledning till att de är annorlunda är att de är väldigt skyddade marknader. Det finns en sorts skyddad-verkstad-inställning till det finansiella systemet som säger att det alltid är bra att rädda bankerna så att inte samhället blir lidande. Därför får samhället betala.

För Tobin finns det också en ytterligare synpunkt på behovet av att stämna flodvågen. Det är att utrymmet för politik blir mindre ju friare penning-, kapital- och finansmarknaderna blir. Vi har, menar han, ett behov av att kunna ha särskiljande ekonomisk-politisk utveckling i olika länder efter olika prioriteringar, traditioner, kulturer och värderingar.

Tobins första utgångspunkt är alltså att penninghandel inte är samma sak som varuhandel. Den andra utgångspunkten är att all penninghandel inte är likadan. Det är stor skillnad på långsiktig handel och kortsiktig handel. Därför föreslår Tobin ett enkelt recept. När han skriver detta för 30 år sedan är nivån som han föreslår för en avgift 1 %. I dag talar man om mycket lägre nivåer.

Det ska vara samma avgift på alla transaktioner. Samma avgift på alla transaktioner skulle innebära ett automatiskt särskiljande av olika typer av långsiktighet. Ju snabbare och ju oftare man växlar pengar, desto mer betungande kommer avgiften att bli. Ju mer långsiktigt ens agerande är, desto mindre belastande blir den.

Det finns en mängd frågor om detta. En av frågorna är: Är det möjligt att genomföra rent tekniskt? Skulle det gå om man ville? En av anledningarna till att jag tror att man kan svara ja på den frågan är att valutahandeln är så väldigt starkt koncentrerad till ett fåtal valutor och ett fåtal handelsplatser. Man behöver inte ha hela världen med, men man behöver en väldigt stor del av handeln för att det ska fungera.

Skulle då inte handeln flytta på sig och fly om t.ex. EU och USA tillsammans bestämde sig för att införa en sådan avgift? Skulle inte handeln då flytta till skatteparadis eller till andra marknadsplatser?

Eva Srejber tar upp den s.k. valpskatten. Det är en hotbild som man manar fram. Men valpskatten är ett ganska dåligt exempel. Den var inte ett försök att få med en stor del av handeln som ett införande av Tobinskatten skulle vara.

När det gäller skatteparadisen pågår redan ett arbete med att göra dammen lite högre, att få skatteparadisen mer kontrollerade, mer redovisande och att inlemma dem i det stora internationella finansiella systemet.

Det finns en möjlighet att tvinga dem för att de över huvud taget ska få vara verksamma på de stora marknaderna. Jag tror alltså att man överdriver risken för att handeln skulle flytta om man inför en väldigt låg avgift.

Jag menar att en skatt är tekniskt möjlig, men politiskt ännu inte möjlig. Det är därför vi är här och diskuterar politiken. Innebär en Tobinskatt att handeln skulle minska väldigt mycket? Det vet vi inte. Jag tror inte att den kommer att göra att spekulation upphör.

Vi talar om storleken på de finansiella flödena och att de har ökat väldigt mycket. Leif Pagrotsky sade att finansmarknadernas explosion var en av komponenterna i den nya globaliseringen. Jag tycker att man ska sätta den i relation till varuhandeln. Om vi går tillbaka 25 år i tiden kan vi se att även när marknaderna var reglerade och det var mycket mer tröghet i systemet, förekom det en stor handel med valutor, en handel som översteg varuhandeln även på den tiden med ungefär fyra gånger. Utrymmet för snabba kapitalrörelser och för spekulation kommer att finnas kvar också med en Tobinavgift.

Kan Tobinavgiften göra att det inte blir några framtida ekonomiska kriser? Nej. Tobinskatten handlar inte om att undvika kriser och att göra det omöjligt för en ny Asienkris att inträffa. Sådana kriser beror på andra faktorer. Tobinskatten handlar bara om att göra flödet lite långsammare och lite mer förutsägbart och att öka utrymmet för politik.

Har Tobinskatten en kostnad? Visst. Det tror jag att man måste säga. Det har det mesta. Men är de risker som en Tobinskatt minskar inte mer värda? Jag tror det. Jag tycker att vi under det senaste decenniets kriser kan se att kostnaderna för de kriser vi har fått är så stora att de negativa följderna av att införa en Tobinskatt är ganska små i jämförelse.

Sammanfattningsvis: Tobinskatten handlar för mig om synsättet på samspellet mellan ekonomi och samhälle. Där går vi in på ett nytt spår om vi ställer oss positiva till en Tobinavgift, en global skatt. Bankerna går emot det. De vill sköta detta själva. De vill inte ha någon politisk inblandning. Men jag menar att den globala ekonomin också kräver en global styrning, inklusive globala skatter.

Vi behöver kontracykliska regler, dvs. regler som kan jämna ut de alltför snabba rörelserna. Vi behöver utrymme för nationell politik. Några exempel har varit uppe här. Vi behöver en stärkning av regelverket, som vi också har talat om. Vi behöver en minskning av flödet. Vi behöver någonting i stil med det som Tobin tänker sig.

Slutsatsen för er som är politiker är att frågan måste lyftas, som jag tror att man säger i det här huset, så att det blir en viktig politisk fråga inte bara för oss som diskuterar den här i dag, utan också politiskt, inom EU.

Inte minst kan vi dra nytta av det faktum att Sverige är medlem i den s.k. tiogruppen. Det är en lite fänig benämning på en grupp som består av 11 länder. Tiogruppen är den grupp länder som ligger bakom och är utgångspunkten för Bank for International Settlements och Financial Stability Forum.

Inom bägge dessa områden, inom EU och inom Tiogruppen, finns det utrymme för att driva frågor politiskt. Det tycker jag att man ska göra.

Ordföranden: Vi tackar Kenneth Hermele. Därefter är det chefekonom Klas Eklund. Vi hade räknat med att hinna med inledningarna på ungefär en timme. Jag vet att du är en väldigt skicklig både pedagog och talare. Jag utmanar dig att inom 15 minuter hinna med allt som jag vet att du gärna vill framföra. Var så god, Klas.

Chefekonom Klas Eklund: Jag ska göra mitt bästa, och jag ska tala fort. Men jag har väldigt mycket att täcka. Det är ett stort och viktigt ämne. Jag liksom de andra tackar för att ha fått komma hit.

Jag förstår att många är oroliga för svängningar på finansmarknader som kan te sig okontrollerbara. Ska man diskutera vad man ska göra åt det måste man börja utifrån definitionen av själva problemet och sedan diskutera vilket medel man ska använda för att lösa problemet.

Problemet med Tobinskatten i detta sammanhang är att den föreslogs i en annan tid och för andra ändamål. Förslaget är som sagt 30 år gammalt. Skatten föreslogs i en tid när det gamla systemet med fasta växelkurser höll på att kollapsa. Den syftade till att minska svängningarna, eller volatiliteten som ekonomerna säger, kring just de fasta valutakurserna.

Jag tror inte att det medlet fungerar på dagens valutamarknader. Jag tror inte att Tobinskatten uppnår huvudmålet att reducera volatiliteten. Jag tror att den har många oönskade bieffekter. Jag tror därför att det är ett dåligt medel.

Det finns också ett antal utredningar som har kommit till precis den slutsatsen, bl.a. av EU-parlamentet och nu senast av det finska finansdepartementet. Att vi ändå står här och diskuterar det här medlet i dag tror jag, om jag ska vara ärlig, beror på att medlet för många har blivit ett mål.

Man utgår från medlet. Det låter bra för många: En skatt på finansmarknader. Sedan söker man ändamål som helgar medlet. Jag tycker att det är ett bakvänt sätt att resonera.

Jag vet att jag efter vad jag nu sagt borde diskutera vad som är problemet och sedan utforma medlet. Jag ska ändå göra precis tvärtom. Jag har fått mig tilldelat uppgiften att diskutera medlet Tobinskatten, och jag ska göra det betydligt mer tekniskt än de tidigare talarna.

Jag ska gå igenom hur jag – som ekonom verksam på finansmarknaderna och med ett politiskt förflutet såsom om icke lagstiftare så ändå verksam i Finansdepartementet – tror att medlet skulle få för effekter. Jag kommer att tala direkt till finansutskottets ledamöter om vilken herkulisk uppgift ni tar på er om ni verkligen försöker att genomföra det.

Jag ska göra det i form av tio påståenden, och jag ska försöka klara detta på tio minuter fr.o.m. nu. Vi får se hur det går.

1. Det första argumentet för den här skatten som vi har hört är att den genom att minska omfattningen av valutahandeln, omfattningen av valutaväxlingarna, framför allt de korta affärerna, ska minska svängningarna på marknaden. Själva förslaget bygger alltså på hypotesen att den snabbt växande volymen valutahandel skulle ha orsakat svängningarna och att omsättningen därför bör minskas. Flödet ska minskas. Problemet är att det inte finns några som helst belägg för att det ser ut på det viset. Svängningarna på valutamarknaden, det som ekonomerna mäter som volatiliteten i växelkurserna, ökade precis när Tobin skrev sin artikel i samband med att det gamla Bretton Woods-systemet bröt ihop.

Men sedan dess har faktiskt volatiliteten på de här marknaderna varit i stort sett konstant trots att varu- och valutahandeln har ökat väldigt kraftigt och trots att spreadarna, alltså skillnaderna i köp- och säljkurser, har minskat väldigt kraftigt. Dessa spreadar, som Eva Srejber talade om, ligger på euro/dollarmarknaden i dag på 0,02 %. Den viktiga poängen här är att valutakursernas rörelser faktiskt inte tycks hänga samman med transaktionsvolymen på valutamarknaden. Om något kan man faktiskt argumentera för det motsatta. God likviditet har sänkt transaktionskostnaderna och medfört lägre pris på försäkring mot valutarisk.

Jag vill understryka det som Eva Srejber sade förut. Valutahandel sker i mycket stora volymer mellan professionella handlare som normalt handlar med extremt små marginaler. De arbetar normalt sett inte alls med att "ta position", alltså att spekulera mot någon valuta, utan med att sprida riskerna vidare. Jargongen på marknaden är *hot potato trading*, det gäller alltså att få någon annan att ta hand om den heta potatis som uppstår när den första valutatransaktionen har gjorts, precis som Eva Srejber beskrev.

Det här ger en djup och likvid marknad där transaktionsvolymen i sig lika mycket tycks minska svängningarna som öka dem. Slutsats nummer ett är därför att om målet är att minska svängningarna på valutamarknaden är medlet inte att minska omsättningen. Tobinskatten är i den meningen ett dåligt medel.

2. Hur är det då med hypotesen att Tobinskatten är bra för att den slår mot vissa flöden, de spekulativa, destabiliserande flödena? Nej, jag tror inte på det heller. Syftet är att bestraffa kortsiktiga flöden, och det gör den ju rent matematiskt genom att de korta flödena beskattas mer eftersom skatten slår i vartenda led. Ju fler led du handlar i desto högre blir skatten. Men det är inte alls säkert att den tekniken slår mot spekulanterna. Ekonomer har ett stort problem med själva beteckningen spekulant. För oss är ofta en person som köper billigt och säljer dyrt en person som balanserar marknaden och motverkar svängningar. Att slarvigt använda det här begreppet i nedsättande ordalag tycker jag är fel, i alla fall för en lagstiftare som ska fundera rätt ordentligt över vem lagarna ska straffa, drabba osv.

Om farmor vill spara pengar i en pensionsfond i USA och fonden väljer att valutasäkra denna placering för att separera valutarisk från börsrisk, gör det då farmor eller fonden till en spekulant? Om ett företag som SKF vill terminssäkra sina exportintäkter, är de då spekulanter?

Förutom att det är svårt att så att säga moraliskt avgöra detta är saken tekniskt knepig. Valutamarknaden fungerar som jag har sagt, jag vill understryka det, inte som de flesta andra marknader. De flesta affärer är korta. De sker i interbankledet, mellan bankerna, eller direkt mellan valutahandlarna i flera steg med extremt små marginaler.

Den här handeln fortgår oavsett vem som är slutkund, oavsett om det gäller George Soros, Ikea eller farmor och pensionsfonden. Det finns en rad empiriska undersökningar som alla utan undantag visar att långsiktiga placerare och slutkunder handlar i den korta handeln precis lika intensivt som de s.k. spekulanterna för att dra nytta av eller försäkra sig mot snabba förändringar, ny information och andra rörelser som ändrar förutsättningarna. Det är alltså inte så att korta affärer självklart är mer spekulativa än långa. Ett medel som straffar just de korta affärerna är därför inte särskilt effektivt. För er som ska stifta lagar tror jag att det i praktiken är omöjligt att skilja mellan spekulativ valutahandel å ena sidan och fundamental eller långsiktig handel å den andra. Jag ser inte hur ni som lagstiftare ska kunna definiera eller i lagtext separera goda valutahandlare från onda.

3. Det finns praktiska förslag som har förts fram på hur man skulle kunna göra det här. Det finns en professor Berndt Spaan som i ett papper som blivit mycket om diskuterat bland ekonomer har försökt lösa knuten genom att föreslå en tudelad Tobinskatt. Tanken är att skatten på valutahandel ska vara låg inom ett visst band, men så fort valutarörelserna går utanför det här bandet ökar skatten. Det är viktigt att understryka att det här förslaget förutsätter fasta växelkurser. Syftet är att nagla fast dem som vill spekulera mot en viss valuta. Problemet är naturligtvis att alla tekniska problem som finns med den vanliga Tobinskatten förvärras med den tudelade Tobinskatten.

Hur ska man konstruera de här nya tröskelvärdena så att de är likvärdiga för alla olika instrument? Det kan gälla avista- eller spothandel, derivat, swappar osv. – alla de tekniska termer som valutahandlarna svänger sig med. Ingen vet. Hur skarpa ska trösklarna bli? Ingen vet. Hur ska skattemyndigheterna kontrollera det här? Ingen vet. Hur ska bandet kring valutans rätta eller normala värde bestämmas? Vi kan ta Sverige som exempel. Vi har rörlig växelkurs i dag. Ska vi överge den? Vem ska i så fall ta på sig att spika vad kronan egentligen borde vara värd? Hur då? Mot vilka valutor? Ska kronan vara i eller utanför det här bandet nu? Och om den avviker – hur ska skatten konkret användas för att föra tillbaka den till det rätta värdet?

Vad jag vill understryka är att om ni verkligen överväger att lagstifta om en Tobinskatt på det här viset betyder det att ni skattelagstiftare ger er direkt in i penning- och valutapolitiken. Det betyder att Sverige de facto går till en sorts fast eller halvfast växelkurs igen – av skatteskal! Det betyder att vi kan glömma Riksbankens självständiga ställning. Detsamma gäller inflationsmå-

let eftersom det inte går att ha både inflationsmål och växelkursmål. Det betyder att ni, kära riksdagsledamöter, inte bara ska vara ledamöter i finansutskottet. Ni ska också vara valutaexperter. Ni ska snabbt och löpande kunna ta ställning till om trösklarna överskrids och om det föranleder skatteingripanden osv. Ni ska göra allt detta samtidigt som skattesatserna ska överenskommas globalt och dessutom sättas så att spot- och terminshandeln fungerar neutralt.

Det är rätt självklart att den här typen av hybridskatt inbjuder till spekulation, om inte annat så för att testa er, snarare än att motverka spekulativen. Just det faktum att en sådan skattesats träder i aktion, i funktion, utgör en signal till valutahandlarna om att kronan är i farozonen. Risker är med andra ord att ni med skatten snarare lockar fram hajarna än skrämmer bort dem.

4. Det är uppenbarligen så att den här skatten kan drabba helt fel flöden. Den kan mycket väl öka volatiliteten i stället för att minska den. Det beror på att skatten inför en tröskel när transaktionskostnaderna stiger och priset på försäkring mot valutarisk ökar. Om den förväntade vinsten för valutahandlaren ligger under tröskeln uteblir transaktionen. Om vinsten ligger över tröskeln genomförs transaktionen trots skatten. Ingen vet hur det här påverkar marknadens rörelser. Det är fullt möjligt att den dagliga arbitrageverksamheten, som vi säger, och försäkringsverksamheten torkar upp medan de stora spekulativa attackerna mot växelkurserna kvarstår eftersom de, om de lyckas, ger klart högre vinster än vad skatten kostar. I så fall kan faktiskt resultatet bli ökad och inte minskad ryckighet.

Jag vill understryka att ingen av de ekonomer, utredningar osv. som analyserat den här skatten och de här förslagen har hävdats att de stora valutakriserna, ERM-krisen 92/93, Mexiko 95, Asien, Ryssland osv. skulle ha hindrats av en Tobinskatt. Dessa kriser berodde inte på den dagliga, korta valutahandeln utan hade en helt annan bakgrund. Det var olika makroekonomiska problem som osund långivning, dåliga statsfinanser och felprissatta fasta växelkurser som attackerades både av kortsiktiga spekulanter och av fundamentalister. Det paradoxala är faktiskt att denna typ av spekulation som brukar framhållas i debatten i själva verket är ett exempel på kontroverser om långsiktiga makrofrågor. Det kan Tobinskatten självklart aldrig hantera. Också här är alltså skatten ett dåligt medel för att uppnå målet.

5. Argumenten hittills går ut på att det här som sagt är ett dåligt medel. Då är frågan om det över huvud taget går att lagstifta och få igenom skatten. Här kommer vi till det som alla har pratat om. Jag ska vara mer kortfattad om detta. Skattebasen är rörlig. Finansiellt kapital är rörligt, och transaktioner med finansiellt kapital är också en rörlig skattebas. Handeln sker elektroniskt i *cyberspace* och kan flyttas väldigt snabbt. Det är lätt att fly. Det är också så att för de stater som ska välja om de ska anta en sådan här skatt måste det vara frestande att inte lägga på en skatt för att locka till sig handel. Valutahandel och finansiella transaktioner är verksamhet som betalar sig väl. De betalar höga löner, så det är lockande att försöka få dit dem.

Jag ska inte upprepa den sorgliga historien om valpskatten. Den har redan berörts av flera. Men jag kan elaborera i frågestunden om ni så vill. Därom kan jag ge besked, ty jag var med. Jag satt i Finansdepartementet när vi fattade det där sorgliga beslutet.

Nu kan man som Kenneth Hermele säga att skatten kanske inte behöver täcka alla jordens länder. Men det är klart att en skatt på valutaväxling åtminstone måste omfatta världens stora finansiella centrum: London, New York, Frankfurt, Tokyo. Det måste också vara en förutsättning att IMF stadfäster den som krav för medlemskap om man också ska få *off shore*-centrum att ansluta sig till det här. Då ska man notera att det för detta krävs en artikeländring i IMF:s stadga, vilket förutsätter kvalificerad majoritet.

Så jag landar i slutsatsen att en Tobinskatt om den ska kunna fungera och genomföras måste få stöd av USA, Storbritannien, hela EU, EMU naturligtvis, Schweiz, Japan och Valutafonden. Då ska ni också ha i minnet svårigheterna att få igenom en skatt inom EU på gränsöverskridande räntesparande. Det här är mycket värre, mycket svårare. EU-kommissionen har slagit fast att den anser att Tobinskatten t.o.m. strider mot Romfördraget.

6. Även om man skulle komma överens om att införa en skatt – hur ska den konkret se ut? Den är svår att implementera rent tekniskt. Skattebasen är nämligen inte bara geografiskt rörlig, utan den är också funktionellt rörlig. Finansiella transaktioner kan utformas på många olika sätt. Det öppnas väldigt många möjligheter för marknadens aktörer att gå runt skatten, vältra över den på andra, genom att ändra det sätt på vilket de utför transaktionerna.

Skattebasen blir full av undantag. Det måste den ju bli. Centralbankernas, riksgäldskontorens och de internationella organisationernas valutatransaktioner ska väl undantas? Men gäller det fullt ut? Vad händer om de här organisationerna inlåter sig på det som många av er kanske skulle tycka var spekulation? Vem ska dra gränsen för vad som är spekulation respektive hedging i ett sådant fall? Hur är det med olika typer av halvoffentliga organ som t.ex. AP-fonder eller stiftelser? Hur är det med Sida, Rädda Barnen, Lutherhjälpen? Jag provocerar, men poängen är: Vem ska avgöra vilka av dessa som ska få skydda sin valutahandel, och hur ska man uppnå uppgörelser om liknande organisationer i andra länder med andra politiska värderingar som ser andra sådana här organ som behjärtansvärda?

Knappt hälften av handeln i dag är spothandel eller avistahandel. En växande andel utgörs av olika sorters derivat; optioner, terminer, swappar. Det är fel, som redan har påpekats, att se spothandel som kortsiktig och terminshandel som långsiktig. Dessutom är det så att terminshandel och derivathandel ofta är betydligt mer komplicerad. Att bara beskatta spothandel betyder att handeln med derivat vidgas. Och att beskatta derivathandeln så att den blir symmetriskt med spothandeln är väldigt svårt eftersom transaktionerna kan omfatta flera mellanled som måste analyseras vart och ett för sig.

Vad som kommer att hända är naturligtvis att valutahandlarna för att undvika skatten kommer att försöka simulera valutahandel utan att använda valutatan i sig. De kommer att visa stor påhittighet, inte minst därför att transakt-

ionskostnaderna och spreadarna är så låga. Även en låg skatt slår därför direkt mot lönsamheten. Modern, sofistikerad teknik gör det möjligt att handla med obligationer i olika valutor utan att genomföra själva valutaväxlingen. Man kan handla i varor och råvaror. Man kan räkna av eller ”netta” fordringar på varandra i olika valutor eller andra tillgångar utan att formellt genomföra själva växlingen.

I det här ligger naturligtvis stora problem. Man får bieffekter. Det är en rörelse tillbaka till bilateralism i utrikeshandeln, något som jag tror att utrikeshandelsministern skulle vara stark motståndare till. Mer komplexa derivatinstrument kan bli väldigt svåra att förstå. Återigen vill jag säga att alla utredningar landar i samma sak: Efter Europaparlamentets utredning för några år sedan drog man en uppgiven suck när man hade gått igenom det här och landade i slutsatsen att lagstiftaren skulle hamna i precis samma situation som Alice i underlandet. Bara för att befinna sig på samma fläck måste hon springa snabbare och snabbare.

7. Ger det några pengar då? Ja, det gör det naturligtvis. Men hur mycket vet ingen. Återigen: Det är en rörlig skattebas. Vi har inga som helst praktiska exempel på hur marknaden skulle reagera. Valpskatten har nämnts, men jag tror att effekten här blir mycket större eftersom marginalerna är oändligt mycket mindre i dag än de var på valpskattens tid. Transaktionskostnaderna skulle öka kraftigt, från 0,02 % spread i dag till kanske en total skatt på 0,1 %. Det är en femdubbling. Det är en enorm skillnad. Det är klart att det slår på volymerna.

Hur mycket det slår vet ingen. Osäkerheten är mycket stor. Den utredning som det finska finansdepartementet gjorde gissade att det skulle kunna innebära att 80 % av handeln i interbankledet skulle kunna försvinna. Beroende på olika antaganden om vad det här betyder för skattebasen kan man landa i enormt olika antaganden eller slutsatser om vad det betyder för skatteintäkterna. Den finska utredningen landade på skatteintäkter på mellan 70 och 175 miljarder dollar. Det är mycket pengar, men det är mycket lägre än de fantasibelopp på tusentals miljarder dollar som en del entusiaster har talat om.

8. Vem betalar? Det låter väl bra med skatt på spekulanter som går till tredje världen. Det är klart att spekulanterna betalar i så måtto att en del av de vinster som kan göras vid en spekulativ attack mot en valuta dras in i skatt. Men proportionellt sett är det klart att skatten slår hårdast mot de skattebetalare som har svårast att undkomma skatten, vilket i praktiken blir de som gör små valutaväxlingar, alltså små banker, småföretag och enskilda personer. Det är faktiskt fullt möjligt att skatten på det här viset skulle verka regressivt, vilket också är någonting som de olika utredningar som gjorts påpekar.

Sedan är det en annan sak som är knepig. Även om det är så att bankerna och valutahandlarna betalar skatt är frågan: Vem betalar i slutändan, incidenten, som ekonomerna säger? Det är ju så att företag har möjligheter att övervältra kostnader på kunder och anställda. Det gäller t.ex. bolagsskatten. Alla ekonomer vet att bolagsskatten inte betalas av bolagen. Bolagsskatten betalas av kunder och anställda i en global värld. Risken är betydande att precis

samma sak kommer att ske med den här typen av skatt. Den slutsatsen förstärks om det är så att transaktionskostnaderna stiger i hela valutahandeln och att det höjer priserna på internationellt handlade varor och tjänster. Samma slutsats följer naturligtvis också av att möjligheterna för pensionssparare och andra att fördela risker minskar.

Jag går vidare. Jag vet att jag har dragit över tiden, men det jag säger är så pass viktigt att jag hoppas ordföranden lyssnar tåligt. Jag har två punkter kvar.

9. Om ni i alla fall skulle vilja införa en sådan här skatt återstår ytterligare några icke oväsentliga frågor. Hur ska den drivas in och hur ska den fördelas? Den måste vara så gott som universell eller global, det har jag redan berört. Men om nu det osannolika skulle inträffa att alla stora finansiella centrum i världen skulle införa det här, vad händer då? Uppenbarligen krävs det överenskommelser. Intäkterna går ju till länder som har stora finansiella centrum. Skatteintäkterna hamnar i London, New York, Tokyo, Frankfurt och Zürich, inte i tredje världen. Det betyder att om pengarna ska överföras någonstans måste den nationella suveräniteten över skattemedlen ges upp. Ni ska alltså övertyga Blair, Bush och de andra om att de verkligen ska överge den nationella suveräniteten över dessa skatteintäkter.

Även om de här hindren mot förmodan skulle övervinnas återstår frågan: Vem ska sedan hantera medlen och hur ska de fördelas? Rimligen blir det väl ett övernationellt organ. Det förefaller ju som en ödets ironi eftersom min gissning är att många av dem som förespråkar en Tobinskatt i andra sammanhang mycket starkt ogillar den typ av övernationella organ som kan bli aktuella. Är det Valutafonden? Det föreslog ju Tobin. Är det Världsbanken? Det är väl knappast ATTAC:s *cup of tea* att säga att Valutafonden tar hand om pengarna, men det var Tobins ursprungliga förslag. FN kanske ska göra det, med sin historia av, om vi ska vara ärliga, väldigt ineffektiva program. Det kanske ska vara något helt nytt organ. Administrerat av vem? Det är återigen frågor som söker svar.

10. Allra sist vill jag säga något som ni får ta hur vi vill, kära riksdagsledamöter, men den här tesen följer av de övriga. Om en sådan här komplicerad skatt ska kunna implementeras kräver den allvisa och filantropiska politiker i alla länder. Ni ska sätta rätt skattesatser på olika komplicerade finansiella instrument. Ni måste veta hur marknaden reagerar och veta vilka skattesatser som måste till för att neutralisera skillnaden mellan olika derivat. Ni måste snabbt kunna ändra det här i takt med att marknads uppfinningsrikedom skapar nya instrument.

Ni ska också sätta de här skatterna så att penningpolitiken inte störs, och ni ska göra det på global nivå efter förhandlingar med amerikaner, fransmän, ryssar osv. Ni ska bygga ett administrativt system som förmår kontrollera skatten från enskildas köp av turistvaluta till storbankernas stora volymer. Och det ska också vara globalt. Ni ska också komma överens globalt om hur skatterna ska drivas in och om hur de ska fördelas. Ni ska se till att intäkterna verkligen når de världens fattiga som sägs vara de som ska få pengarna.

Jag vet att det är *overkill* att dra slutsatserna explicit. Men ändå: Det finns inga belägg för att volatiliteten minskar med en sådan skatt. Det finns ingenting som säkerställer att spekulanterna verkligen betalar den. Den är extremt svår att implementera. Den ger osäkra intäkter. Det vi diskuterar i dag är alltså en skatt som måste genomföras i global skala, som är extremt svår att tillämpa, vars effekter vi inte vet så mycket om, vars intäkter är osäkra och där vi inte vet hur pengarna ska användas. Det är inget bra medel. Det är *inte* något bra medel.

Vad vi i stället borde diskutera om vi vill stödja tredje världen är frihandel på jordbruksvaror och biståndspolitik. Om vi vill minska svängningarna på finansmarknaden borde vi diskutera den finansiella arkitekturen, som det kallas; genomsynningen, kapitaltäckningsreglerna och samordningen av övervakningen, det som Eva Srejber tog upp. Ibland kan tillfälliga regleringar som i Chile, som Leif Pagrotsky tog upp, vara en lösning på nationell nivå. Men notera den chilenska erfarenheten: Det var en depositionsavgift på *inflöde* av hett kapital, och den togs bort i samband med Asien- och Rysslandskrisen för att Chile då vill stimulera mer inflöde. Det är en helt annan sak än en Tobinskatt.

Dessutom kan jag inte avhålla mig från att påpeka att om det verkligen är valutahandeln man vill åt är det bästa receptet att ha färre valutor i världen, fler valutaunioner således. Tack!

Ordföranden: Tack, Klas Eklund! Det var många frågor. Vi får se hur många frågor som utskottets ledamöter hinner ställa nu när vi går in på frågestunden. Jag vill också utnyttja den frihet jag har som ordförande att säga ett särskilt välkommen till Karin Söder, vår förra utrikesminister. Vi är glada att se dig här som deltagare i utfrågningen. Nu startar vi med frågor. Först är det Tommy Waidelich från Socialdemokraterna.

Tommy Waidelich (s): Flera av inledarna har ju ifrågasatt realismen i förslaget om en Tobinskatt, inte minst den senaste inledaren. Det är möjligt att idén om Tobinskatten aldrig kommer att förverkligas. Men utan den här skatteidén hade vi nog inte suttit här i dag och diskuterat globalisering. Tobinskatten har givit luft åt en debatt som är både nödvändig och avgörande för vår framtid, nämligen hur politiken, demokratin och folkviljan ska ges inflytande i en global ekonomi där valutahandel och snabba transaktioner i allt större utsträckning diktar villkoren för miljarder människor. Det kan vi tacka Tobin och hans förslag om Tobinskatt för, men också rörelsen ATTAC, som har fört upp den här frågan på dagordningen.

Hur som helst: Leif Pagrotsky ställer sig i sin inledning positiv till en bred, världsomspännande Tobinskatt. Han berör också, liksom andra inledare, kriserna i Asien och Mexiko. Jag skulle vilja ställa en direkt fråga till Leif Pagrotsky. Hade vi med en sådan här bred, världsomspännande Tobinskatt kunnat undvika kriserna i Mexiko och Asien?

Handelsminister Leif Pagrotsky: Nej, det tvivlar jag faktiskt starkt på. Däremot tror jag att förloppet hade blivit mindre dramatiskt om det hade varit mindre mängder kortsiktigt kapital placerat i de här länderna. Jag tror att det här är viktigt t.ex. vad gäller fallet Indonesien. Det var där Asienkrisen utlöstes. Det landet är så stort att det kom att få reella effekter där även om det i tiden kommer lite efter Thailand, som väl låg först. Jag tycker att det är väldigt viktigt att ha saker och ting på plats vad gäller just Indonesien. Jag tror att förloppet hade kunnat bli lite lindrigare. Det kanske inte hade spridit sig till lika många länder. I Sydkorea pratar man mycket om att man råkade ut för det här oförskyllt. Man hade inte de problem som fanns i andra länder.

Men att det blev som det blev i Indonesien beror ju på korruptionen och maktmissbruket. Det beror på vanstyret i Indonesien. Då tycker jag inte att vi ska hjälpa Suharto att komma undan genom att säga att det var spekulanternas fel, Soros fel eller Valutafondens fel. Det var alla möjliga som var medskyldiga, men huvudskälet är att det indonesiska samhället var i sådant skick att det inte passade in i världssamfundet. Banker lånade ut till vänner och bekanta utan säkerheter. Det var bokföring som inte hade med verkligheten att göra. Presidentpalatset ringde och beordrade krediter till vem som helst för att bygga golfbanor och vägar. Det var tullar som användes för att skydda presidentfamiljens affärsintressen och inte för att bygga upp långsiktig industriell kapacitet och annat. Det var orsaken till att det gick som det gick i Indonesien.

Sedan kanske det är så att om det inte hade funnits sådana väldiga stockar uppbyggda av helt likvida finansiella resurser hade det inte fått ett så våldsamt och dramatiskt förlopp. Det kanske inte hade spridit sig till lika många andra länder. Så tror jag mycket väl att det kan ha varit. Men det är som flera andra här har sagt. Att man helt ska kunna förebygga kriser med hjälp av det här, så långt tror jag inte att det sträcker sig.

Tommy Waidelich (s): Då kan jag tolka det som att det som flera har nämnt här om den finansiella arkitekturen: Ett bättre samarbete mellan de internationella institutionerna och internationella regelverk för ökad övervakning och transparens är ett alternativ för att komma till rätta med det här. Då har jag en fråga om det skulle visa sig att Tobinskatten inte går att förverkliga på lång sikt. Kan vi under tiden klara oss med en reform av de här internationella institutionerna och regelverken för att helt enkelt motverka de negativa effekterna av globaliseringen och valutahandeln?

Handelsminister Leif Pagrotsky: Jag tycker att vi ska göra så mycket vi kan på alla områden. Ju mer vi klarar, desto bättre. Det gäller också en sådan här skatt. Det är min åsikt. Det ena utesluter inte det andra. Vi måste jobba med transparens. Vi måste jobba med kapitaltäckningsregler. Vi måste jobba med bättre bankinspektioner. Vi måste jobba med kunskapsöverföring och hjälpa fattiga länder, Ryssland och andra, att bygga upp fungerande inspektionssystem. Vi måste jobba med att stödja en stabil makroekonomisk utveckling.

Men jag tycker att det passar in i det här att också ha en global, låg transaktionskostnad av det här slaget. Alla dessa åtgärder har olika tidshorisont. Vi måste jobba över hela fältet på en gång. Som Eva Srejber beskrev är det ju en ganska febril aktivitet runtom, även om jag tycker att det finns skäl att vara otålig. Det kunde göras mer och det kunde göras med högre politisk profil på olika sätt. Nu sköts det ofta på ämbetsmannanivå och det ges inte den kraft i huvudstäderna som det kanske skulle ha förtjänat.

Tommy Waidelich (s): Den arbetsgrupp som Leif Pagrotsky leder på uppdrag av statsministern har ju nyligen presenterat en rapport som på ett mycket heltäckande sätt presenterar konkreta åtgärder i en sådan här möjlig globaliseringspolitik. Vad blir nästa steg i arbetsgruppens arbete?

Handelsminister Leif Pagrotsky: Som första steg i vårt arbete har vi försökt beskriva vad som pågår på många olika områden och beskriva bredden i det internationella arbetet på olika områden som berörs av det som vi brukar kalla globalisering. Vad vi nu håller på med är att på basis av detta försöka titta framåt och se hur vi bättre kan samordna vad vi gör, hur vi kan se över arbetsformerna i Regeringskansliet för att få ökad slagkraft i de positioner vi intar och de grundvärderingar vi slår fast. Det handlar kanske också om att försöka göra någon sorts prioritering av vad vi ska satsa på i det internationella arbetet. De frågor som vi diskuterar i dag kommer, det kan jag avslöja redan i dag, inte att glömmas bort i det arbetet. Jag tror, som framgick av min inledning, att det här är en huvudfråga för alla oss som är engagerade i att forma globaliseringen inför framtiden.

Gunnar Hökmark (m): Debatten om Tobinskatten har lett till att vi diskuterar globaliseringen som ett stort bekymmer för fattiga länder och folk, i stället för något som ger kraft åt kraven att utveckla frihandeln. Vi vet ju att växande frihandel och globalisering har gjort underverk för stora delar av världens befolkning. Jag vänder mig starkt mot den bild som handelsministern visade här tidigare i dag, som ett tecken på globaliseringens omfattning. I själva verket har vi fått en växande konkurrens och växande delaktighet i ett växande välstånd.

Vi har kunnat se hur stora delar av både Asien och Latinamerika har fått en växande välfärd för enskilda människor. En lång rad fattigdomströsklar har passerats. Ett skäl till att det har varit möjligt är snabbt växande kapitalmarknader. Det har inneburit bättre tillgång på kapital, större möjligheter till investeringar och lägre räntor.

Det finns en drastisk skillnad i räntenivå mellan 80-talet och dagens situation. Till stor del beror det på en annan typ av inflation i världsekonomin. Men det vore direkt felaktigt att inte se den betydelse som den snabbt framväxande kapitalmarknaden har haft för att göra kapital tillgängligt också för fattiga länder och folk och för att underlätta en växande handel.

Det är mot denna bakgrund befogat att ställa en fråga till Kenneth Hermele. Är det din uppfattning att Tobinskatten skulle leda till lägre räntor i den tredje världen? Är det din uppfattning att den skulle leda till att det blir lättare för den tredje världens nationer att låna kapital till olika investeringar? Kenneth Hermele använde själv exemplet Moçambique. Men om man kastar grus i maskineriet för kapitalmarknad och finansmarknad kommer det att bli svårare att bygga nya dammar och dyrare att bevattna i torrtider.

Vi har under en lång följd av år sett hur viljan att reglera och styra ekonomin har drabbat fattiga människor mer än rika. Blir det högre eller lägre räntor, enligt Kenneth Hermeles uppfattning?

Vem kommer att betala Tobinskatten? Ibland räknar man med att den ska ge intäkter på 100 miljarder. Jag har svårt att se annat än att det är världens låntagare som kommer att betala den skatten. Generellt kan man påstå att låntagare, definitionsmässigt, är mindre bemedlade än långgivare. I den rika världen kan vi växla mellan att vara långgivare och låntagare. Men den fattiga världen är mer nettolåntagare än någon annan.

Vem betalar Tobinskatten? Hur påverkas räntorna, blir de högre eller lägre?

Ekonom Kenneth Hermele: Det är viktigt att ha klart för sig skillnaden mellan handeln med varor och handeln med kapital. Det är sant att globaliseringen har inneburit en ökande handel med varor och också med kapital. Men det är inte sant att fattigdomen därför har försvunnit ur världen. I Världsbankens statistik finns två olika uppgifter om vad som har skett de senaste 20–25 åren. Den ena säger att fattigdomen har minskat mätt i procent av befolkningen. Den andra säger att fattigdomen har ökat, när man räknar hur många människor som lever på en eller två dollar om dagen.

Den grundläggande konsekvensen av en avreglerad handel med varor och kapital är ökade klyftor, alltså en spridning av levnadsförhållandena.

Frågan om hur en Tobinskatt skulle kunna hindra ekonomiska kriser är så att säga *beside the point*. Tobinskatten syftar inte till att lösa kriser, inte ens till att förebygga kriser. Den syftar till att göra systemet lite långsammare och öka utrymmet för ekonomisk politik.

Vi pratar om en ganska låg avgift. Tobin började med 1 %. Nu pratar vi om bråkdelar av det. Man kan säga som Klas Eklund, att det innebär ganska stora ökningar i förhållande till kostnaderna. Poängen är, som jag ser det, att det automatiskt skiljer ut olika typer av kapitalrörelser. Det är svårt att säga vad som är spekulation och vad som inte är det, som Klas Eklund sade. Snabbhet och kortsiktighet skulle bestraffas, och det är väl meningen med en sådan avgift.

Lite grus i maskineriet, säger Gunnar Hökmark. Det är en välfunnen bild. Det är Tobins egen bild. Maskineriet ska inte stoppas, utan det ska gå lite långsammare. Det skulle kunna leda till mera långsiktighet, genom att inflödena inte går så fort och blir mindre ”slagiga”. Det skulle innebära en möjlighet för de länder som inte kan göra det som bl.a. Chile och Malaysia gjorde.

Det var ganska framgångsrikt, men det kräver en avancerad finansiell administration, en bra centralbank osv. Det är sådant som inte alla länder har.

Gunnar Hökmark ställde två konkreta frågor. Han frågade först vem som ska betala Tobinskatten. Som jag sade tidigare finns det en kostnad förenad med den. Det kommer att bli mindre valutahandel och högre avgifter. Men det finns också en vinst, vilket är den stora poängen med skatten. Den ökar utrymmet för politik, för att knyta ihop samhälle och ekonomi så att konsekvenserna inte blir så katastrofala som de blir regelbundet återkommande i en sådan spekulationsekonomi som den vi nu lever i.

Gunnar Hökmark (m): Först till verklighetsbeskrivningen. Den utveckling som har skett i världen, som präglat Latinamerika och stora delar av Asien sedan 80-talet, har inneburit en förändring från en stillastående och stagnerad ekonomisk utveckling till en dynamisk utveckling. Något annat är svårt att säga. Det har gett mängder med människor bättre livsmöjligheter. Det är oerhört svårt att tänka sig att det inte beror på att vi har fått mer av marknadsökonomi och frihandel, det som är globalisering i sig.

Vi borde i dag sätta fokus på hur vi utvecklar mer frihandel. Det är kanske där som Tobinskattens anhängare gör allra störst skada. I stället diskuterar vi Tobinskatten från utgångspunkten att den globala ekonomin är negativ. Det är viktigt att se sig runt i omvärlden. Det är i de delar där det har blivit mer frihandel och delaktig globalisering som den ekonomiska utvecklingen sker. I stora delar av Afrika finns det inte. Hur gör vi för att förändra detta?

Jag fick inget riktigt svar från Kenneth Hermele på min fråga om räntorna. Han sade bara att det är bra med grus i maskineriet. Är det någon som tror att utvecklingen i den fattiga delen av världen blir bättre för att det går långsammare att låna kapital till investeringar eller för att räntorna blir högre? Det är inte bara en fråga om ekonomisk effektivitet utan i hög grad en fråga om moral. Vi från västvärlden ska inte göra om misstaget från 60-talet, att föra in den fattiga världen i tron att mer politisk reglering löser problemen. Vi har sett att mer demokrati och mindre politisk styrning av ekonomin har gett utveckling. Kenneth Hermele och Tobinskattens anhängare predikar tyvärr motsatsen.

Svara gärna på frågan om det blir högre eller lägre räntor för den fattiga världen.

Ekonom Kenneth Hermele: Jag tror att det blir högre räntor. Det finns kostnader förenade med en sådan skatt. Den bild som Gunnar Hökmark ger av världsekonomin stämmer dock inte överens med de siffror jag kan läsa i t.ex. Världsbankens senaste årsbok, om att ekonomisk tillväxt inte automatiskt bekämpar fattigdomen. Tvärtom leder den till att ett ökat antal människor befinner sig under fattigdomsstrecket. Det är bara att räkna. Det gör Världsbanken.

Det är dumt att hamna i en diskussion om man är för eller emot globalisering och en vettig politik. Det är klart att alla människor är för en vettig

politik. Frågan är vad den vettiga politiken går ut på, vad den innehåller. Vi har pratat om kriserna i Östasien och Mexiko. Där finns ett samband med avreglering av finans- och kapitalmarknader. Många av länderna, framför allt i Östasien, har under en lång period fört en reglerad och relativt skyddande politik när det gäller finanssektorn och handeln med valutor. Så har det varit fram till nyligen, då de efter påtryckningar och goda råd från OECD-länderna och från IMF, tog bort regleringen. I Sydkoreas fall handlade det om att landet ville bli medlem i OECD. De finansiella kriserna kom snabbt därefter. De orsakades inte av avregleringen, utan var en följd av att länderna inte skyddades för de konsekvenser som följer med alltför snabbt spekulativt kapital.

Gunnar Hökmark (m): Det är en växande andel i dessa regioner som befinner sig ovanför fattigdomsstrecket.

Det är bra att Kenneth Hermele accepterade och medgav att Tobinskatten innebär högre räntor. Då är vi klara med den delen av debatten. Då kan var och en ställa sig frågan om högre räntor och därmed mindre tillgång till kapital innebär större möjligheter för den fattiga världen att bli mer oberoende genom att ha egen förädlingsindustri, bygga ut egen infrastruktur, eller om det skapar större problem.

Jag vill hävda att Tobinskatten är ett sätt att upprepa samma gamla regleringsmisstag som drabbat den fattiga världen alltför många gånger. Det tycker jag att Kenneth Hermeles svar också visar. Det är bra att vi har fått svart på vitt att Tobinskatten innebär högre räntor, från en av de främsta anhängarna. Därmed kan en viktig del av debatten sorteras upp.

Ekonom Kenneth Hermele: Det är rimligt att säga att alla möjliga typer av politik har en positiv och en negativ sida. Nu måste vi ställa frågan om kostnaderna för en reglering av valutamarknader och valutahandel också medför någon fördel. Jag hävdar att det finns fördelar när det gäller möjligheten att bedriva långsiktig utvecklingspolitik i många länder i tredje världen. Tobinskatten är inte en lösning på situationen, men den är ett bidrag.

Man kan fråga sig om inte också frånvaron av ett bromssystem medför kostnader. Det är det som ligger bakom funderingarna från ekonomer som Tobin och Keynes, om behovet av att särskilja de snabba, rörliga kapitalmarknadernas utveckling från den mer långsiktiga utvecklingen av handeln med varor. Den senare vill man behålla och utveckla. Det finns en risk att finanskriser drabbar handeln med varor och tjänster. Därför vill man förebygga krisförloppen.

Johan Lönnroth (v): Jag har en fråga till Eva Srejber och en till Klas Eklund. Eva Srejber säger att Tobinskatten inte löser grundproblemet, som är felaktiga kredit- och riskbedömningar. Hon nämner också Asienkrisen som exempel. Före den krisen sade Valutafonden och en mycket stor del av världens professionella ekonomer att de länder som drabbades värst av krisen hade sunda makroekonomiska fundamenta, med låg inflation, sunda statsfinanser och

högt sparande. Länder som Indien och Kina, däremot, som hade regleringar, kritiserades för dessa.

Vad kan det ha varit för fel på det ekonomiska tänkandet hos alla dessa ekonomer och Valutafonden när de gjorde dessa, mycket grova, felbedömningar?

Min fråga till Klas Eklund följer samma spår. För mig är inte grundproblemet det som Eva Srejber nämner, utan det är för lite demokratisk makt och för stor makt över världsekonomin för dem som äger mycket pengar. Vi som vill ha Tobinskatten tror och hoppas att den ska kunna förskjuta makten, så att Leif Pagrotsky och Siv Holma får mer makt och Klas Eklund mindre, om jag uttrycker det lite förenklat.

Men det som jag har talat om är inte något problem enligt den nuvarande ortodoxa ekonomiska teorin. Tvärtom anses demokratins makt vara ett problem. Politiker är nämligen kortsiktiga och populistiska och behöver disciplineras av finansmarknaden. Den är inte bara budbärare, som Eva Srejber säger. Den är också ordningspolis. Klas Eklund säger att politiker inte är allvisa och filantropiska. Det kan jag väl hålla med honom om.

Min fråga är följande: Är Klas Eklund bättre skickad att bedöma ekonomin och kreditrisker nu när han jobbar på SE-banken jämfört med när han jobbade på Finansdepartementet?

Andre vice riksbankschef Eva Srejber: Johan Lönnroth tar upp vad som hände i Asien. Det är precis som han sade, att Indonesien, Thailand och Korea hade låg inflation och det som man brukar kalla sunda statsfinanser. De hade låga statsskulder och en lång tradition av att budgetsaldot rörde sig runt noll. Det var inte problemet. Jag ska komma till grundproblemet.

Jag jobbade som nordisk-baltisk exekutivdirektör i styrelsen för Valutafonden under de åren. Jag vet att Valutafonden, och i och för sig även andra, såg de stora problemen i Thailand. Valutafonden varnade Thailand kraftigt. Men man kan inte varna offentligt, för då utlöser man den kris man vill undvika.

Det var svårt för utanförstående betraktare och analytiker att förstå omfattningen på problemen i Indonesien, Thailand och Korea. Det var inte bara problem med osunda relationer och korruption i Indonesien, som Leif Pagrotsky talade om nyss. Även i Korea fanns en tradition av allianser mellan banker, företag och politiker. Den gjorde att företag som för länge sedan hade slutat tjäna pengar fick fortsätta låna. Redovisningsreglerna innebar att det inte fanns någon koncernredovisning. Det gick inte att se att förluster flyttades mellan olika bolag.

I Korea och Thailand fanns inte heller någon egentlig redovisning av ekonomisk statistik. Man redovisade inte att valutareserverna var slut. I Korea rådde uppfattningen att den samlade kortfristiga utlandsskulden var 60 miljarder dollar, när den i själva verket var 125 miljarder dollar.

Det fanns många brister i basen för ett välfungerande samhälle.

Problemen i Thailand kände man igen som nordbo. De var lika de problem vi själva och även Finland hade drabbats av tidigt på 90-talet. Det som skilde Thailand från Norden var att lagar och regelverk för konkurser och för att ta och försälja panter var otydliga och svåra att tillämpa. Viljan att göra något åt problemen var låg, eftersom det är svårt och smärtsamt.

Grundproblemet i de flesta länder är att man förlorar stora pengar på utlåning, antingen på grund av dålig kreditbedömning eller på grund av relationer mellan banker, företag och – i många fall i de fattiga länderna – politikerna. Jag återkommer till det. Allt detta leder till att det inte görs någon riskbedömning. Man lånar ut fastän man vet att man inte kommer att få pengarna tillbaka. Man utgår från att det ska ordna sig på något sätt via skattsedeln. Det är det vi försöker arbeta mot nu i det internationella samfundet. Det handlar om att skapa normer för god redovisning, revisorernas verksamhet och för öppenhet. Det är inte glamoröst. Det är långsamt, svårt och besvärligt, men det är det enda sättet. Då går man verkligen på de grundläggande problemen.

Chefekonom Klas Eklund: Johan Lönnroth frågar underfundigt om jag är bättre skickad att svara på era frågor nu, när jag arbetar inom finansmarknaden, än tidigare, när jag var politruk i Finansdepartementet. Det är inte så lätt att svara på, har jag kommit underfund med under de minuter jag har tänkt. Jag tror att svaret är ja, i en snäv teknisk mening, och nej, i en mer filosofisk mening.

I dag, efter cirka tio års erfarenhet från finansdepartement och statsrådsberedning och dessutom ungefär tio års erfarenhet från finansmarknaden, varav sju år som chefekonom på Nordens största valutabank, kan jag mer om hur valutamarknaden fungerar rent tekniskt. I den meningen är jag förhoppningsvis skickligare på att bedöma vissa konkreta effekter av en Tobinskatt än jag skulle varit för 15 år sedan, när jag satt i Finansdepartementet. Om jag hade haft den kunskapen då, hade jag agerat annorlunda och kanske tekniskt skickligare än jag gjorde. I den meningen är jag nog bättre skickad att svara på frågorna i dag.

Samtidigt är svaret nej, i en annan mening. Jag är inte principiellt mer värd, finare eller tjugigare, bara för att jag råkar jobba på finansmarknaden. Jag instämmer inte alls i den underton som låg i Johan Lönnroths fråga. Det anser jag inte att jag är. Självklart har jag minst lika ofta fel nu som då, konkret, i prognoser och bedömningar. Världen har blivit mycket svårare att spå. Men det vet ni alla. Ni litar ju inte på ekonomer ändå. Jag begär inte att ni ska lita på mig när det gäller prognosmakeri eller att ni ska anse att jag är en finare människa. Däremot tror jag att jag, till skillnad från många av er, konkret vet hur valutamarknaden fungerar och hur svårt det är att implementera en skatt av den typ vi talar om i dag.

Johan Lönnroth (v): Det kanske var så att ni i Valutafonden visste vad som var på gång i Thailand. Men Eva Srejber kanske kan hålla med om att man på andra håll inte kunde se vad som höll på att hända. Ekonomer har haft fel inte

bara då, som Klas Eklund antyder. Det måste vara någon brist. Kanske är de ekonomiska teorierna alltför snäva och förenklade och beskriver verkligheten som om den vore en enda stor grönsaksmarknad. Ingen har invänt mot det reformarbete som Eva Srejber talar om, det tröga och icke-glamorösa osv. Men frågan gäller nu Tobinskatten. Jag har inte hört något argument från Eva Srejber som gör att jag känner mig övertygad om att vi inte ska ha Tobinskatten.

Jag ska ändra frågan till Klas Eklund. Det är nog sant att vi inte litar på ekonomer och du litar inte på politiker, kanske bl.a. efter din erfarenhet från Finansdepartementet. Men ser du inte en risk i det tänkandet, att man lyfter av ansvaret från oss och förlägger det t.ex. till en riksbank? Eller ska finansmarknadens aktörer själva lösa problemet? Ser du inte en risk för att vi inte tar det ansvaret? Då tar inte heller väljarna ansvaret. Ser du inte ett djupt demokratiskt problem i hela tänkandet, som hävdar att politiker definitionsmässigt är populistiska, kortsiktiga och icke allvetande? Så pass mycket socialdemokrat är du väl fortfarande att du ser det som ett problem.

Andre vice riksbankschef Eva Srejber: Jag tror att Johan Lönnroth och jag är alldeles väldigt överens om att verkligheten är ganska komplicerad. Det är svårt att beskriva den i enkla termer. Tobinskatten är en enkel åtgärd som inte riktas mot grundproblemet. Det försöker jag också att visa. Grundproblemet består ofta i dålig kreditbedömning eller korrupta förhållanden i fattiga länder. Det är det vi måste lösa. Vi håller på att jobba med de frågorna. Jag tror att vi alla är överens om att det är viktigt.

Jag tänkte nämna en sak som låg i Johan Lönnroths förra fråga. Jag glömde tyvärr det, och det ber jag om ursäkt för. Johan Lönnroth lyfte fram frågan om varför man kritiserade politiken i Kina och Indien men inte Thailand, Korea och Indonesien. Jag tolkar det som att Johan Lönnroth tyckte att Thailand, Indonesien och Korea var helt avreglerade. Så var det inte riktigt. De länderna gjorde en obalanserad avreglering och öppnade för kortfristig kapital men inte för långfristiga direkta investeringar. Det förstärkte krisen.

Dan Andersson brukar kalla avregleringar för omregleringar. Det är ett mycket bättre namn. Man tar inte bort alla regler, utan man ersätter vissa regler med andra regler. Det är viktigt att man gör det på ett bra sätt. När man ändrar reglerna måste tillsynsmyndigheter följa med och bli duktigare på sin verksamhet. Det har varit ett problem i alla länder som har ändrat reglerna på finansmarknaderna, inklusive vårt eget. Det har varit svårt för tillsynsmyndigheterna att hänga med. De internationella organisationerna är väl medvetna om detta problem. Det pågår också en stor utbildningsverksamhet, bl.a. inom ramen för BIS och IMF. De internationella organisationerna består av alla oss länder tillsammans. De blir vad vi gör dem till.

Chefekonom Klas Eklund: Jo, Johan Lönnroth, jag är fortfarande socialdemokrat. Jag har aldrig missat en medlemsinbetalning, såvitt jag vet. Men jag är osäker på vad det har med debatten om Tobinskatten att göra, om jag ska vara

ärlig. Jag tycker inte och har inte sagt eller påstått att ni som politiker är populistiska och kortsiktiga. Vad jag däremot har sagt är att om Tobinskatten ska genomföras, med alla sina komplikationer, måste ni vara oändligt mycket mer skickliga än jag, på en lång rad olika områden.

Det vore mig fjärran att ha synpunkter på hur er utfrågning går till. Men jag hade kanske hoppats få lite konkreta frågor om det jag faktiskt tog upp. Det gäller sambandet mellan volymerna på marknaden, volatiliteten, svårigheterna att skilja ut spekulativa flöden från långsiktiga, de tekniska problemen med skattebaserna, indrivningen och allt det där. Jag trodde att det var i den egenskapen jag blev hitkallad, för att vara expert, och inte för att svara på frågor om jag fortfarande är socialdemokrat.

Johan Lönnroth (v): Jag ska försöka vara väldigt kort. När det gäller det första – vilka bedömningar man gjorde i Valutafonden, t.ex. – har jag byggt väldigt mycket på en uppsats av Heikki Patomäki i Ekonomiska samfundets tidskrift, som är mycket intressant. Den går igenom vad man sade före och vad man sade efter.

När det gäller Klas Eklund vill jag säga att jag har kunnat ta del av i princip allt han sade – det låter lite brutalt – i ganska omfattande material kring Tobinskatten. T.ex. vad gäller volatiliteten anser jag att det var väldigt anorlunda institutionella förhållanden på 70-talet jämfört med nu, så den jämförelse man har gjort för att påstå att det inte alls är så att en ökad kostnad nödvändigtvis minskar kvaliteten är oerhört vansklig. Men det skulle kräva lite för lång tid att gå in på, så det kan vi inte göra.

Du har kanske tagit illa upp när jag har frågat dig om det politiska, men detta handlar inte om ekonomi; det handlar i grunden om politik. Tobinskatten är till för att öka den politiska makten – öka demokratins makt. Det är det som är huvudproblemet, anser jag – inte det som Eva Srejber definierar som huvudproblemet. Därför tillät jag mig att också gå in på sådana frågor.

Chefekonomen Klas Eklund: Bara för att hålla mig på det tekniska planet vill jag säga att de undersökningar som har gjorts just om sambandet mellan volatilitet, alltså valutakursernas svängningar, å ena sidan och flödena och storleken på marknaden å andra sidan kommer till samma slutsatser som jag just drog. Det får du även om du räknar bort 70-talet, därför att det skilde sig från dagsläget på grund av Bretton Woods-systemets sammanbrott. Det gäller även om du bara jämför 80-tal och 90-tal. Jag har siffrorna med mig i bänken. Vi kan gå igenom dem efteråt, om du vill.

Andre vice riksbankschef Eva Srejber: Jag tycker att lagar, regler och normer som vi beslutar om tillsammans efter att först ha förhandlat länderna emellan – sedan får varje land bära hem dessa förslag till sina riksdagar och parlament – är lika demokratiskt som att införa en skatt. Jag tycker inte att det är någon skillnad vad gäller demokratin. Det är inte där skillnaden ligger. Det gäller inte att vi begränsar marknadernas risktagande, utan vilka metoder vi använ-

der för att göra det. Det är det som jag pratar om. Beslutsprocessen är ju densamma.

När det gäller Valutafondens bedömningar kan jag säga att det som Valutafonden missbedömde i Asien var djupet av krisen. Man blev överraskad av att den blev så djup, och man blev överraskad av att den påverkade länderna inom Asien så fort och så snabbt.

Mats Odell (kd): Jag skulle vilja börja med att påminna om bakgrunden till denna utfrågning. Vi har i finansutskottet åtta motionsyrkanden om att Sveriges riksdag ska verka för att vi ska införa en Tobinskatt. Det är klart att detta i dag är en mycket populär åtgärd av olika skäl. Vi har varit inne på det. Men dessa motionsyrkanden är inte vilka som helst, utan ett flertal av dem kommer från partiledaren för ett av partierna som regeringen samarbetar med om den ekonomiska politiken, och det andra kommer från ett tidigare språkrör inom det andra samarbetspartiet. Dessa partier vill göra detta. Därför har denna utfrågning naturligtvis betydelse för regeringspartiet, eftersom det måste lita på de borgerliga partierna när det gäller att utforma ett betänkande – ett förslag till Sveriges riksdag – om hur vi ska rösta i denna fråga om någon månad. Till den delen har vi inbjudit två representanter som vi trodde skulle belysa, vilket de också gjort på ett förtjänstfullt sätt, sin syn på den massiva kritik som finns av Tobinskattens tänkta positiva effekter, och två personer som skulle bemöta den kritiken, varav en är statsråd i den nuvarande regeringen.

Om jag recenserar ställningen så här långt måste jag säga att statsrådet redan i inledningsskedet övergav mycket av grundtankarna bakom Tobinskatten och talade om ungefär samma saker som Eva Srejber och Klas Eklund, som var det mest naturliga. Han tvivlade också på att det skulle gå att genomföra. Srejber och Eklund har instämt i att valutahandeln flyttar till skatteparadis, att det är ett svagt samband mellan transaktionskostnader och mindre valutarörelser, att det försämrar likviditeten på marknaden, osv.

Så kom vi då till Kenneth Hermele, som egentligen är den ende som här rakt upp och ned försvarar Tobinskatten och föreslår, såvitt jag förstår, att den införs. Han börjar sitt anförande med att tala om översvämningarna i Moçambique. Jag måste ställa en fråga till honom. Han anser inte att problemet ska lösas genom att vi bygger starkare och bättre dammar, utan vi ska minska regnen över Afrika. Jag tycker att detta är ganska symtomatiskt för hela frågeställningen som vi talar om. Det är alltså ett generellt verkande medel. För den som något har följt problemen på den afrikanska kontinenten är det klart att det inte är översvämningarna som är problemet. Nu vill jag fråga Kenneth Hermele om han står fast vid att vi ska införa någonting som i praktiken skulle minska regnen över Afrika, dvs. att det är så generellt verkande medel som är lösningen för den afrikanska kontinenten.

Min fråga till Eva Srejber och Klas Eklund är om det i dag finns stora problem med valutatransaktionernas omfattning. Delar ni min uppfattning att

globaliseringens effekter inte är en del av problemet för den fattiga delen av världen, utan snarare en del av lösningen?

Slutligen har jag en fråga till Leif Pagrotsky. Anser du att du under denna utfrågning har stärkts i din tro på Tobinskattens välsignelser, eller har du mera kommit till stånpunkten att detta i själva verket mest är en skadlig åtgärd?

Ekonom Kenneth Hermele: Det kanske är svårt att tala i liknelser och i bilder. Jag tycker att man måste slå fast ganska tydligt, eftersom det hela tiden kommer upp igen, vad som är syftet med en Tobinskatt. Det är ett generellt verkande övergripande politiskt redskap för att minska någonting som jag uppfattar som skadligt för samhällslig utveckling och som bidrar till en utveckling som är alltför ojämlig och alltför kostsam för många människor i många länder och som samtidigt ökar utrymmet för politik – för att knyta ihop samhällsutvecklingen med ekonomin.

Den diskussionen är inte ny, utan har åtminstone förts sedan andra världskriget. Om man går tillbaka till de ekonomiska klassikerna ser man att detta egentligen också där diskuteras på ett ganska ingående sätt. Det som är lite förvånande är att det är flera här som pratar precis som om den gamla strömfåran i utvecklingstänkandet fortfarande gällde. Min utgångspunkt när jag kom hit var att jag trodde att vi var inne i ett nytt skede – att vi var på väg in i ett nytt tänkande där Tobinskatten blir en sorts symbolfråga när det gäller att bryta åren av avreglering att låta marknaden sköta sig själv och bankerna bestämma vad som är bäst för utvecklingen inom det finansiella området. Jag trodde att vi höll på att lämna den synen och var på väg in i någonting nytt – en ny typ av blandning av ekonomi och politik, kanske. Det är på många sätt en återgång till den typ av diskussion som vi hade efter andra världskriget.

Men detta försvar för avreglering och den fortsatta önskan att låta bankerna sköta sig själva tyder snarare på att man inte har ändrat sig ett dugg trots de kriser som har varit, och trots kostnaderna för de kriserna under senare år.

Handelsminister Leif Pagrotsky: Jag skulle också vilja svara på den fråga jag fick av Mats Odell. Jag är inbjuden för att svara på frågor från ett vetgirigt och nyfiket finansutskott som har att ta ställning till ett antal svåra motioner och vill bilda sig och skaffa underlag för den bedömning man måste göra. Jag blir lite besviken när jag hör Mats Odell. Han är ju färdig med alla sina åsikter. Han vet precis hur det är. Han har sorterat in oss och graderat om världen i enlighet med den karta han hade innan vi började här i dag och vill göra detta till något slags allmänpolitiskt debattutrymme. Det var några andra som var inne på samma tema.

Debatter förs i kammaren, och jag antar att ni för debatter också vid finansutskottets sammanträdesbord. Här skulle vi i dag ha ett utbyte av typen frågor och svar och klarlägga vad olika stånpunkter innebär, men det verkar som om det börjar överges.

Jag vill som svar på Mats Odells konkreta fråga till mig säga att jag är kvar vid ungefär den uppfattning jag har haft under lång tid, dvs. att detta är en svår fråga som man får närma sig med viss ödmjukhet och inte med den tvärsäkerhet som Kristdemokraterna tydligen har här. Vi rör oss med en extremt snabbriktig verklighet. Finansmarknaden har utvecklats enormt i det globala perspektivet. Problemen förändras. Världsbilden förskjuts. Våra möjligheter förändras och ökar på vissa områden – när det gäller att göra gemensamma internationella ansträngningar – och minskar på andra områden, dvs. när det gäller att göra nationella ansträngningar för olika saker, t.ex. Att i det läget vara helt fastgjuten i marken och säga att man har bestämt sig en gång för alla – så här ligger det till – och att det nu gäller att se till att fler ansluter sig till den ena eller andra positionen är inte bra. Jag vill gärna betacka mig för den typen av omfamning.

Jag tycker att detta är en oerhört viktig fråga. Kan vi minska risken för kriser, framför allt i fattiga länder men också i länder som Sverige – Norge och Finland har nämnts här också – är det enormt mycket värt. Det är värt att ha en och annan kostnad i form av en försäkringspremie även om det sedan inte råkar börjar brinna – så tror jag att även Mats Odell brukar göra i sitt privata liv – och att närma sig denna fråga med viss ödmjukhet.

Jag inser att det är stora risker om en sådan skatt går fel, men det är också stora risker med att stå med armarna i kors och inte göra någonting. Alla de andra åtgärder som vi nu håller på och jobbar med ska vi fortsätta att jobba aktivt med, men var finns det politiska stödet i riksdagen för det? När hörde man Gunnar Hökmark mobilisera sina kolleger i andra länder för den typen av åtgärder? När hörde man Mats Odell driva opinion i dessa viktiga frågor?

Nu har vi fått en stark offentlighet och en stark uppmärksamhet kring Tobinskatten. Låt inte det polarisera hela debatten. Det är viktiga mål om att minska klyftorna i världen, underlätta utvecklingen i fattiga länder, minska risken för bakslag i fattiga länder på väg upp på inkomststegen och inte minst minska riskerna för bakslag också i länder som Sverige. Vi har haft många problem med den typen av sammanväxning mellan finansiell och industriell sektor, även om vi inte har haft riktigt lika många problem som Sydkorea. Men Coronado och SE-banken i Göteborg, eller Penser och Nordbanken, har varit på väg att dra större enheter än Klas Eklunds arbetsgivare i graven. Vi ska inte hålla för fin ton i förhållande till dessa fattiga länders korruption. Vi är inte fria från detta själva heller. Ordet ”korruption” kom inte avsiktligt. Det menar jag verkligen inte. Men vi slarvar också vi med transparens, genomlysning, revisorers makt och koncernredovisning. Vem hade koncernredovisning för Pensergruppen? Vem hade koncernredovisning för Gamlestaden? Det är inte så långt borta här heller.

Mats Odell (kd): Jag håller med Kenneth Hermele i den delen att Tobinskattfrågan har blivit en symbolfråga som har blivit en katalysator för debatten. Men Kenneth Hermele håller ändå fast vid generella åtgärder, dvs. att samt-

liga regn över Afrika behöver minska, i stället för att åtgärda problemen där det blir översvämningar. Vi vet att det största problemet är torka.

Jag är lite besviken också på att Leif Pagrotsky väljer att bekräfta att han har fått uppdraget att hålla ATTAC-flanken stången inom regeringen snarare än att svara på frågan om han här i dag fått något stöd för uppfattningen att Tobinskatten är ett verkningsfullt medel eller om han fått stöd för uppfattningen att den inte är det. Då väljer han att komma med en lång politisk tirad. Jag skulle vara tacksam över att få veta om han tycker att de invändningar som har kommit från Eva Srejber och som har kommit också från Klas Eklund har någon relevans. Men det kanske vi får reda på en annan gång.

Ekonom Kenneth Hermele: Det är riktigt att poängen är att det är en generell verkande åtgärd. Det är det som Tobin själv kallar för skönheten med förslaget. Åtgärden är generell och väljer automatiskt ut den typ av ekonomiska aktiviteter som man vill minska men inte undanröja helt.

Vi pratar hela tiden som om Tobinskatten vore ett sådant fantastiskt ingrepp i en väl fungerande internationell finansmarknad. Men dels är det inte ett så fantastiskt stort ingrepp, dels är den marknaden inte väl fungerande. Vad man kan hoppas på med denna typ av ingrepp är att man gör marknaden lite bättre. Alla marknader mår bra av och behöver regelverk.

Andre vice riksbankschef Eva Srejber: Jag tänkte försöka svara på Mats Odells två frågor om huruvida transaktionernas omfattning är ett problem och om globaliseringen är en del av lösningen. Låt mig börja bakifrån. Jag tycker att möjligheten för fattiga länder att låna till viktiga investeringar i infrastruktur, precis som vi i Sverige gjorde när vi var fattiga, är viktig. Det är också så att frihandel är en viktig möjlighet. Där är det så att industriländerna har ganska mycket tullar och tariffer vad gäller de varor som de fattiga länderna kan exportera. UNDP har räknat ut att de tullarna och tarifferna kostar i storleksordningen 100–150 miljarder dollar för u-länderna.

När det gäller frihandel och möjligheter att låna kapital vill jag säga att det just är en möjlighet. Sedan måste det politiska systemet i varje enskilt land bestämma hur fördelningen av vinsterna från frihandel och kapitalrörelser ska fördelas inom landet mellan medborgarna. Det måste det politiska systemet i varje enskilt land besluta. Det är en möjlighet till någonting.

Sachs och Warner från Harvard har studerat u-länder under tiden 1970–1990. De har funnit att utvecklingsländer med en öppen handelspolitik i genomsnitt har vuxit med 4,7 % per år, jämfört med 0,7 % per år för de utvecklingsländer som haft stängda gränser.

När det gäller frågan om bankerna ska bestämma eller inte kan jag säga att jag inte tycker att bankerna ska bestämma själva utan något regelverk. Det behövs regler och tillsyn, så att det inte tas för stora risker. Kapitäl täckningsregler och andra normer när det gäller redovisning och tillsyn bidrar till det.

Handelsminister Leif Pagrotsky: Mats Odell ber mig precisera om jag av dagens frågestund har blivit upplyst om någonting och fått nya impulser. Det framgick att Mats Odell inte har fått det. Han visste förut hur det var.

På ett område tycker jag mig ha hört intressanta saker. Eva Srejber beskrev utvecklingen i Sydkorea på ett sätt som var nytt för mig. Jag medger att jag inte har läst allt som har sagts förut, så jag är absolut inte övertygad om att det är nytt, men för mig var det nytt. Jag trodde att synen var den som hon utvecklade tidigare, dvs. att det var det makroekonomiska som avgjorde och att finansmarknaden bara var en budbärare. Vi är vana vid attityden från en del andra centralbanker att man inte har särskilt mycket ansvar för problemen. De ligger någon annanstans. Regeringar och andra har ansvaret. Men det hon listar är ju precis det som också jag menar är huvudförklaringen, som jag med min bild av Indonesien försökte beskriva. Det fanns av lite annan art – man är i samma härnad, om jag uttrycker det så – i Sydkorea. Det finansiella systemets fundament fungerar nämligen inte. Kreditgivningen och slussningen av låne-medel kors och tvärs i ekonomin fungerar inte.

Detta är en centralbanks ansvar. Det står i varje lands centralbankslag att man har att värna det finansiella systemets stabilitet. Så är det också i Sverige. Så var det också i Sverige när vi gick in i väggen. Det var också vår centralbanks främsta uppgift.

Det var en viktig ögonöppnare för mig, och jag tycker att det var en klok och bra sak som Eva Srejber sade. Det är kanske en brist hos mig att jag inte har sett det förut, men jag tyckte inte att jag hörde det i det första inledningsanförandet heller. Där var det bara makroekonomi och politiker som inte klarar budgetar som var grunden.

Jag vill gärna säga att det för mig hittills har varit en upplysande övning.

Mats Odell (kd): Det var glädjande. Nu tycker jag att vi börjar bli konstruktiva. Min fråga gäller egentligen också om du anser att de som har talat för att Tobinskatten har direkt negativa effekter har fel.

Handelsminister Leif Pagrotsky: Jag har sagt flera gånger att jag kan se att det har en kostnad här och där, som alla skatter. Men den relevanta frågan är inte om det finns en kostnad, utan den relevanta frågan är om kostnaden står i proportion till den nytta man tror sig kunna få. En del av det som anses vara en kostnad av vissa är ju en förtjänst för andra.

Om syftet är att lugna ned och sakta in är det inte självklart ett tecken på en kostnad om man lyckas minska volymen, utan det är en del av det som Tobin vill åstadkomma, dvs. att skapa andrum, rådrum, betänketid och tid för ekonomisk-politiska myndigheter – för riksbanken, regeringar och parlament – att agera innan dammarna brister.

Tobin själv kallar sitt förslag modest – *a modest proposal* – och menar att det ökar manöverutrymmet för de ekonomisk-politiska myndigheterna med en *fraction* – en andel – av det de har förlorat. Han framhåller inte detta som en universalmedicin som ska lösa allting.

Jag försökte använda exemplet med brandförsäkringar. Om detta i någon mån kan minska risken för att kriser sprider sig – jag jämförde med galna kossjukan – minska hastigheten som de sprider sig med och minska utslaget en smula är jag beredd att ta en och annan risk för att åstadkomma detta, även om det visar sig att jag tog den risken i onödan. Jag tror inte risken är så himla stor som den beskrivs om den är global. Det är där skon klämmer. Det är därför jag får folk som skäller på mig i alla läger – både de som vill ha det och de som inte vill ha det. *I'm sorry*, men det verkar som om jag inte har några vänner här.

Bengt Silfverstrand (s): Herr ordförande! Även om det vore frestande att fortsätta denna debatt med Tobinskattens kategoriska belackare – inte minst från den utgångspunkten att en del av argumenten starkt påminner om dem som i dessa dagar förs fram i Skattebetalarnas förenings landsomfattande kampanjer om skatters allmänna skadlighet – vill jag inte göra det utan försöka vidga perspektivet, eftersom Tobinskatten bara är en del av dagens ämne.

I regeringens globaliseringsrapport tas även utvecklingsländernas situation upp. Det nämns förslag om ökat bistånd, skuldavskrivning och frihandel. Man uttrycker också från regeringens sida stark oro över att jordbrukspolitik, exempelvis, och stödordningar som exportsubventioner inom den europeiska jordbrukspolitik hindrar jordbruksproducerande u-länder få ekonomisk utveckling. Ett exempel på detta är den förlängda processen när det gäller att avveckla tullar på socker.

Av dessa förslag anser många att ökad frihandel skulle ge de största positiva effekterna för utvecklingsländernas ekonomi. Regeringen säger sig vilja driva detta arbete mot ökad frihandel inte minst inom EU. Med denna utgångspunkt vill jag ställa frågor till Leif Pagrotsky. Hur bedömer du erfarenheterna av detta arbete så här långt? Hur värderar du överenskommelsen om ökad frihandel som träffats under det svenska ordförandeskapet?

Handelsminister Leif Pagrotsky: Jag får tacka Bengt Silfverstrand för att han flyttade fokus till som jag tycker andra viktiga frågor i detta sammanhang. Vi har varit inne på en aspekt av Tobinskatten som är jätteviktig för de fattiga länderna, nämligen att minska bakslagen i form av finanskriser som kommer då och då och som skapar oerhörda lidanden i form av ökad fattigdom och avbrott i den ekonomiska utvecklingen. Men det finns också annat som är viktigt.

En egenskap hos globaliseringen som jag tycker är särskilt stötande är denna: Globaliseringen har skapat fantastiska möjligheter till utveckling och till välstånd för många länder – både för oss i den rika världen och för många fattiga länder som har förmått dra fördel av detta. Men den har också gjort skillnaderna ännu skarpare och tydligare. De länder som har stannat kvar i den extrema fattigdomen och inte lyckats kravla sig vidare uppåt har ju sett

resten av världen segla ifrån dem. Klyftorna har ökat och gjort orättvisorna bjärtare, skarpare och synligare.

Jag menar att huvuduppgiften för oss politiker som är aktiva nu för de kommande åren måste vara att påverka globaliseringen, så att just detta angrips och så att vi kan få dessa länder med oss i utvecklingen vad gäller inkomst och välfärd.

De länderna kan tillverka ytterst lite. En oerhört viktig sak är att de har väldigt små möjligheter att sälja det lilla de kan tillverka, för det råkar vara sådant där vi inte har någon frihandel – mat och kläder. Det är det första man gör. Så gjorde vi i Sverige, och så har i stort sett alla andra länder som har kommit i gång med sin ekonomiska utveckling gjort. Därför var det, tycker jag, en oerhört viktig signal när EU som första tullområde valde att säga att man sätter en slutpunkt för tullar, kvoter och sådana skyddsmekanismer mot de fattigaste länderna. Ingen annan har gjort det. USA och Japan har inte gjort det, men jag hoppas att de nu följer efter och att detta kan vara starten på en trend i handelspolitiken, i den ekonomiska politiken och på andra områden mot att sätta fokus på just detta.

Jag tror att vad vi gör i EU är en viktig och betydelsefull signal till de andra rika länderna och till de fattiga länderna om att en ny förhandlingsrunda måste bli en utvecklingsrunda som kommer att arbeta till de fattigastes fördel och adressera deras svårigheter och deras problem med t.ex. läkemedelsförsörjning och livsmedelsförsörjning.

Jag är övertygad om att vi från EU:s sida kommer att driva en förhandling som blir mer generös mot u-länderna än vad den har varit hittills. Motståndet från jordbruksintressena är försvagat, inte minst med tanke på den legitimitetskris de har fått efter krisen i det högindustrialiserade skyddade jordbruk som vi har i EU. Jag tror att vi där har en nyckel till framgång i fattigdomsbekämpningen. Precis som Klas Eklund och andra har varit inne på är både u-hjälp, Tobinskatt och annat rätt små saker jämfört med detta.

Bengt Silfverstrand (s): Herr ordförande! I debatten om globalisering är naturligtvis väldigt mycket fokuserat kring valutasamarbetet. Men måste vi inte också fråga oss vad vi kan göra här hemma i Sverige för att rusta oss i dessa frågor mot globaliseringens negativa verkningar? Jag skulle vilja fråga Leif Pagrotsky hur han ser på de instrumenten när det gäller sysselsättningspolitiken, utbildningen och de stabila välfärdssystemen, exempelvis. Vad kan de bidra med när det gäller att hantera globaliseringen på ett mer dynamiskt och konstruktivt sätt?

Handelsminister Leif Pagrotsky: Min åsikt är att globaliseringen ställer krav på ökad förändringshastighet i alla länder. Vi är mer utsatta för impulser utifrån. Vi har mindre av nationell politik och nationellt manöverutrymme. Många ser det som ett hot att man måste överge gamla invanda sätt att göra saker och ting; andra ser det som en möjlighet.

Jag menar att den svenska erfarenheten är att vi är rätt bra – bättre än vårt rykte – på just detta, dvs. förändring, flexibilitet och att flytta resurser från gamla sektorer till nya sektorer. Jag tror att det har att göra med just det som Bengt Silfverstrand pekar på. Vi har ett väl utbyggt samhällsmaskineri för detta. Vi har ett brett inriktat utbildningsväsende. Vi har möjlighet till återkommande utbildning. Vi har inkomsttrygghet vid förändring. Allt det som våra höga skatter till en viss ekonomisk kostnad ändå lyckas åstadkomma på utgiftssidan tror jag på det hela taget ökar våra möjligheter att bli vinnare i denna process.

Jag tror att Sverige, som en liten öppen ekonomi, är ett av de länder som har mest att vinna på att världen globaliseras. Men det gäller också för oss att se till att det inte bara stannar hos sådana som vi med välutvecklade välfärds-samhällen, hög utbildningsnivå och hög inkomststandard i utgångsläget så att bara vi blir vinnare. Vi måste se till att detta inte är ett nollsummespel och att vi inte vinner på någon annans bekostnad. Fördelarna av dessa processer måste komma alla till del – också dem jag nämnde för en stund sedan och andra länder.

Men jag tycker också att det är viktigt att vi står upp och inte skäms för vår samhällsmodell. Vi bör säga som det faktiskt är, nämligen att den passar rätt väl in när vi nu är på väg mot en kunskapsbaserad ekonomi i hela världen och att höga skatter kan betala saker som gör oss till vinnare i detta. Vi ska inte bara säga att högt skattetryck är ett minus i globaliseringen.

Lena Ek (c): Allra först skulle jag vilja ta upp utfrågningens form. Vi ska kanske ändra rubriken till utfrågning från vissa partier i finansutskottet. Nu är tiden utgången, och det är tre partier...

Ordföranden: Låt mig bara säga att nu är det din tid att ställa frågor. Vi lägger inga begränsningar, utan du har samma rättighet att ställa frågor som de tidigare. Varsågod.

Lena Ek (c): Jag har två korta frågor. För det första tycker jag att det är olyckligt med sammanblandningen mellan reformeringen av det internationella finansiella systemet och finansieringen av FN. Dels ger det väldigt konstiga effekter, bl.a. i den här frågestunden, dels måste FN:s problem lösas på ett något annorlunda sätt och på ett sätt som inte ändrar FN:s folkrättsliga status från en mellanstatlig organisation till en organisation med delvis överstatliga inslag. Den internationella finansiella arkitekturen har det ställts många frågor om, och det handlar till stor del om Valutafonden och Världsbanken. Det handlar där i dagens läge väldigt mycket om hur EU agerar i det här sammanhanget. Vi har haft tidigare referenser till Romfördraget och de regler som finns där. Men när man pratar med Valutafonden och Världsbanken, som delar av finansutskottet gjorde i höstas, ser man ingen samordning mellan EU:s medlemsstater när det gäller just att förbättra den finansiella arkitekturen, åtminstone inte på ett så tydligt sätt att det påverkar ordentligt. Jag skulle

vilja fråga Leif Pagrotsky, som nu leder EU på det här området, hur man egentligen arbetar.

Den andra frågan riktar sig till Eva Srejber. När vi har pratat om att öka manöverutrymmet för politiken, som många har nämnt i det här sammanhanget, har det ju bara rört sig om en teknik som har gjort valutatransaktioner dyrare men egentligen inte långsammare. Vi har ju ett system där man kan stoppa handeln med aktier i vissa sammanhang. Man förvånar sig också över att valutatransaktioner i vissa lägen sker med oändligt stora belopp otroligt snabbt, på sekunder över hela världen, medan överföring av en vanlig lön för en vanlig löntagare tar 48 timmar. Det är en skillnad som förvånar många människor i Sverige. Kan man tänka sig en annan teknik för att öka manöverutrymmet, nämligen en fördröjningsteknik på något sätt?

Handelsminister Leif Pagrotsky: Denna sammanblandning mellan FN:s finansiering och frågan om den finansiella arkitekturen tror jag är just den koppling som har gjort att Tobinskatten blivit en så stor fråga i opinionen. Det förvånar mig lite att denna fråga inte har kommit förrän nu när klockan börjar närma sig ett. Själv grämer jag mig över att jag inte har lyckats komma ihåg att ta upp den för egen del. Det var Ingvar Carlssons kommission för att förnya FN:s arbetsformer som förde fram idén – jag tror att den ursprungligen kom från Jacques Delors – att man skulle finansiera FN:s fredsbevarande verksamhet på ett annat sätt än i dag, eftersom finansieringen ju inte fungerar i dag. Ett stort medlemsland finner sig inte i majoritetsbeslut och är inte med, helt enkelt. Jag tycker för egen del att detta är ett av huvudargumenten. Som ni märkt av mitt sätt att prata om hur Tobinskatten skulle kunna fungera i det finansiella systemet argumenterar jag inte lika självsäkert och kraftfullt som en del andra, utan jag har en mer nyanserad syn. Men för mig handlar det just om det fiskala – även om det är en mycket låg skattesats, även om det får effekter på volymen, ger det bra med pengar till viktiga gemensamma globala utgifter, just det som vi i dag har allra svårast att klara av att finansiera. För mig är det ett starkt plus i detta. Sedan kan vi diskutera om det ska vara FN, allmän skuldavskrivning, u-landsstöd eller något annat. Det är nog inte svårt att hitta bra former för detta. FN tycker jag är en mycket bra kandidat, men eftersom jag också anser att detta ligger några år fram i tiden tycker jag inte att det är värt att spilla så mycket energi på detta nu. Jag tror att det blir en enkel match den dag den frågan kommer.

Vad gäller EU-samordning och den finansiella arkitekturen uppträder ju EU:s länder individuellt i fora som Basel, IMF och sådant. IMF har dessutom valkretsar som inte följer EU. Sverige delar valkrets med Baltikum osv. EU-samordningen är inte heller så himla effektiv. Men om det vore så att vi i EU hade en och samma åsikt och visste vilken åsikt vi skulle driva skulle vi vara väldigt inflytelserika. Jag har inga som helst tvivel om det. Problemet är ju att vi i Europa har varit mer angelägna om att samordna vår röst än om att diskutera vad denna röst ska uttrycka för åsikter och värderingar. Vi har inte riktigt samma syn i alla frågor inom Europa. Om Europa slöt sig samman skulle

Europa bli väldigt starkt, men kanske i gengäld kompromissa så mycket om vad denna röst ska säga att den rösten inte hördes särskilt mycket ändå. Jag vet inte.

Som det är i dag är kanske det stora problemet att i huvudstäderna ger man motstridiga signaler i olika internationella fora. Man säger i ett forum att det är viktigt att satsa på u-länderna och i ett annat forum att vi måste skydda våra bönder – samma regeringar. Samma regering skriver på konventioner i ILO om grundläggande arbetsvillkor och bekämpar i andra fora ansträngningarna att få dessa att bli effektiva. I huvudstäderna går den viktigaste frontlinjen för samordning, inte mellan huvudstäderna i dag, enligt min mening.

Andre vice riksbankschef Eva Srejber: Jag håller med om att det är en stor skillnad på hur snabbt små betalningar kan flytta mellan länderna jämfört med stora. Det är också en fråga som man har uppmärksammat inom ramen för EU. Europeiska bankföreningen håller gemensamt på och utvecklar ett data-system för småbetalningar där det ska gå snabbare med just småbetalningar också för oss vanliga människor. Något motsvarande på global nivå finns ännu inte. Jag håller helt med dig om att det är en väldigt stor skillnad, och den är inte bra.

Jag går sedan över till den andra frågan, om det manöverutrymme som flera har pratat om. Det jag frågar mig när jag lyssnar på er är: Vad är det ni vill göra? Det vi behöver för att få en hög och stabil tillväxt och högre välstånd är sunda statsfinanser, inte för stor statsskuld, prisstabilitet, bra lagar, bra normer, bra institutioner osv. – allt det som skapar ett bra samhälle. Har man det har man också stort manöverutrymme.

Lena Ek (c): Det konstiga är ju att det finns normer – bl.a. för att öka genomskinlighet och transparens samt ge en bättre förutsägbarhet och stabilitet – som man är överens om, bl.a. i Baselkommitténs arbete som Eva Srejber har redogjort för. Men detta förs ju inte vidare i Världsbanken och Valutafonden genom ett enat agerande från EU:s sida. Det tycker jag är mycket märkligt. Det finns ju ändå just på detta område gemensamma åsikter om hur stabiliteten och genomskinligheten ska ökas. För min del handlar det bara om att utrikeshandelsministern inte har upptäckt detta politiska fält, eller inte använder sig av det, om jag ska tolka detta svar.

Sedan kan jag bara konstatera att skillnaden vad det gäller valutatransaktioner är enorm i tid. De här 48 timmarna kan ju gälla vanliga människors lön inom Sverige. Då är alltså inte tiden något problem, så att säga.

Chefekonomen Klas Eklund: Jag vill bara kort svara på Lenas fråga om man skulle kunna använda olika typer av fördröjningsmekanismer i stället för skatter för att få det hela att snurra långsammare. Jag måste erkänna att jag inte tänkt igenom det ordentligt, men min maggropskänsla är att du stöter på likartade problem som med skatten. Ett sådant beslut måste ju också rimligen vara globalt, annars flyttar handeln till dem som inte inför den här typen av

fördröjningsmekanismer. Du inför tröskeleffekter som också är väldigt svåra, och du inför drivkrafter för handlarna att försöka gå runt den här typen av fördröjningsmekanismer. Jag tror att de tekniska problemen blir ungefär desamma om du försöker lugna ned detta utan skatt men med antalet timmar i stället. Det är inte en väg som jag tekniskt skulle rekommendera i alla fall.

Ökonom Kenneth Hermele: Jag håller med Lena Ek om din kommentar: Varför måste man koppla ihop finansieringsfrågan av FN med diskussionen om den finansiella arkitekturen? Det är visserligen möjligt att det är den kopplingen som gör att frågan blir politiskt brännbar. Men det finns egentligen ingen anledning att göra just den kopplingen. Man kan tänka sig många olika kopplingar mellan de inkomster som kommer att genereras av en Tobinavgift i framtiden.

Den viktiga frågan är snarare om de förändringar av de regelsystem vi har pratat om är tillräckliga eller inte, om Tobin kan bidra till att öka stabiliteten och långsiktigheten eller om vi kommer att klara oss med det som Bank for International Settlements och Financial Stability Forum redan håller på att genomföra. Om man inte tror att detta är tillräckligt, om man tror att det är för lite och för sent, måste man börja värdera om Tobin är en möjlig framkomlig väg.

När det gäller Eva Srejbers fråga tidigare om vad de som pratar om Tobin vill kan man säga att vi har ett antal exempel där många av de makroekonomiska indikatorerna har varit ganska bra men där man ändå fått problem på grund av snabbheten, på grund av ett väldigt stort kortsiktigt kapitalinflöde eller på grund av ett väldigt snabbt utflöde. Tanken bakom Tobin är ju att göra dessa flöden lite mindre och lite långsammare. Det är alltså ett komplement. Ibland pratar vi om Tobin som om den som är positivt inställd skulle säga att detta skulle lösa problem som annars inte skulle vara lösbara. Jag ser det bara som ett komplement, eftersom jag inte tror att de regelförstärkningar som redan är på gång är tillräckliga. Anledningen till att jag inte tror det är att jag tycker att man har så många historiska exempel på att reaktionerna kommer för sent. De kommer efter nästa kris. Det är klart att vi kan vänta på en ny stor kris. Då kommer vi att få nya och ännu bättre åtgärder – men för sent.

Karin Pilsäter (fp): Jag ska försöka ställa mina frågor snabbt så att ni hinner svara på dem, med tanke på att vi har lagt ned tillräckligt mycket tid på att finansutskottets ledamöter ska hålla anföranden.

Jag tänkte fråga Kenneth Hermele följande: Du återkommer hela tiden till att Tobinskatten egentligen inte hindrar några kriser. Den kommer inte att göra att handeln upphör och den kommer inte att hindra kriser, men den ska öka utrymmet för politik. Men det kommer aldrig riktigt fram på vilket sätt denna politiska insats skulle bidra till en bättre utveckling. Vi hade ett exempel om Moçambique och regnen och floden, och slutsatsen där är ju inte att införa en vattenskatt. Det är inte den slutsats som de drar, även om det skulle kunna vara ett politiskt beslut. Min fråga till dig blir då: På vilket sätt skulle

Tobinskatten i sig bidra till den utveckling vi är ute efter. Man kan ju också fatta beslut politiskt om att stå och kasta wettexdukar i floden, men det kommer inte heller att hindra översvämningen. Men även det är ju ett politiskt beslut som man kan fatta. Det kanske låter som om jag raljerar, men jag vill vara tydlig. Det låter lite som om du mer är ute efter att politikerna ska kunna fatta beslut *whatsoever* än att de, så att säga, ska vara funktionella.

Detta är också min fråga till Leif Pagrotsky, som ju gjorde en snabb exposé över viktiga åtgärder för att förbättra det finansiella systemet, biståndet, frihandeln och allt detta men på något sätt ändå kommer fram till att en Tobinskatt också är bra. Men riktigt vad den skulle vara bra till tyckte jag inte heller riktigt framgick i dina inlägg. När det gäller vad de andra sakerna ska vara bra till har jag väl ett ungefärligt hum om vad du tycker, även om du inte lade ned så mycket tid på det heller. Men vad anser du att en Tobinskatt i sig, om den vore genomförbar och om den vore global osv., skulle bidra till? När det gäller finansieringsfrågan är det ju inte så att det saknas skattebaser. Det saknas vilja att betala till FN eller till biståndet – det är ju där skon klämmer. Vad skulle i sig bli bättre av Tobinskatten, anser ni två? Och på vilket sätt, även om ni båda menar att det finns motargument, bemöter ni själva grundargumentet från i det fallet Eklund och Srejber, nämligen att det förmodligen i sig inte skulle minska volatiliteten utan minska användningen av riskspridning?

Ekonom Kenneth Hermele: Jag kommer nog att ångra att jag försökte använda en bild i inledningen av mitt anförande. Nu får vi en diskussion om Afrikas jordbrukskris, om klimatförhållandena där och om wettexdukar. Min tanke var att man genom en enkel bild kunde fundera på skillnaderna i att stoppa eller minska ett flöde som skapar problem, i detta fall kortsiktiga kapitalrörelser, och att nöja sig med att fundera på det säkerhetssystem som man har byggt upp runt detta, t.ex. de tolv normer och koder som Financial Stability Forum har valt ut som de viktigaste. Jag tycker att man kan se en likhet i den här typen av förhållningssätt – att antingen försöka göra någonting åt en del av problemet innan det uppstår, eller att ha ett system som tar hand om problemet när det väl uppstått.

Mycket av diskussionen handlar om hur stora kostnaderna skulle bli för att införa den här typen av avgift, hur mycket handeln skulle påverkas och vart den eventuellt skulle kunna tänkas flytta. Många av de invändningarna har jag försökt bemöta, men det grundläggande tycker jag är att man ofta pratar som om den globala finansiella marknaden fungerar relativt väl. Utgångspunkten för att man över huvud taget funderar på och pratar om detta är ju att vi har ett antal exempel på att den fungerar väldigt dåligt. Jag nämnde i min inledning en del av de faktorer som gör att den finansiella marknaden har egenskaper som varuhandel inte har, varför sådana här förändringar och sådan här rörlighet och snabbhet inte är lika farliga när det gäller varuhandeln som när det gäller den finansiella marknaden. I en genomgång som Världsbanken har gjort av bank- och finanskriser under de senaste 20 åren räknar man upp 114

mer eller mindre allvarliga kriser i 93 olika länder. Det gäller övergångssamhällen, det gäller u-länder och det gäller i-länder. Ibland är kostnaderna enormt höga – upp till 50 % eller lite därutöver av bruttonationalprodukten. Ibland är kostnaderna mera hanterliga, men de är i nästan alla fall väldigt omfattande. En Tobinavgift, tänker jag mig, skulle kunna fungera som ett bromsande element i ett flöde som har en destruktiv potential.

Handelsminister Leif Pagrotsky: Karin Pilsäter ställer frågorna föredömligt rappt: Vad ska en Tobinskatt vara bra till? Jag ska dra ut lite av det jag har sagt förut.

Vi har ett extremt flockbeteende på de finansiella marknaderna. Det gäller inte bara valuta- och räntemarknaderna som vi pratar om nu. Även på aktie marknaden har vi det senaste året sett extrema utslag åt olika håll just på grund av flockbeteende: Alla springer ihop för att någon någonstans har gjort en ny värdering. Därför tror jag att det är nyttigt om det finns något som stimulerar folk att tänka två gånger innan man börjar springa, att tänka: Är det motiverat att börja springa nu och sätta flocken i rörelse? Flocken kanske då blir lite mindre som en hord och lite mindre kraftfull i sina mekanismer. Jag tror att det kan minska riskerna för sådana här krisförlopp en smula – förmodligen mer än en smula; det var slarvigt uttryckt.

Dessutom har vi det jag försökte säga om Asienkrisen. Där tror jag inte att detta var en utlösande faktor, men när krisen väl var ett faktum kanske den hade spridits lite långsammare och inte till lika många länder. Det bekräftas av att de länder som införde egna, annorlunda medel att åstadkomma samma nedkylning – mycket kraftigare medel var det väl i och för sig – slapp undan med blotta förskräckelsen. De fick kanske andra bieffekter på längre sikt, vad vet jag, men den instabilitet som drabbade Thailand, Sydkorea, Indonesien och andra slapp man i t.ex. Malaysia i hög grad. Chile drabbades inte på samma sätt som Brasilien osv.

Det tredje – och det vill jag än en gång påminna om så att det inte glöms bort – är att denna skatt ger ordentligt med pengar. Alla skatter kan anses ha skadliga effekter någonstans, och jag tror att detta kan ge pengar som i förhållande till andra alternativ har mindre snedvridande effekter. En låg skatt har ju inte några effekter alls på den som betalar en gång, vare sig det gäller en vara eller en långsiktig placering. Ju oftare man köper och säljer, däremot, desto mer effekt får den. Och det är precis det man vill. Så pengaargumentet vill jag påminna om. Det är inte att negligera för mig.

Karin Pilsäter (fp): Jag uppfattade inte att någon av er bemötte det som framför allt Klas Eklund och Eva Srejber för fram om att en sådan här skatt kanske inte alls skulle minska volatiliteten utan tvärtom leda till att man minskar på riskspridningen.

Sedan skulle jag vilja ställa en kompletterande fråga till Leif Pagrotsky. Du sade att man ska jobba på alla de här fronterna samtidigt, och det kan man ju säga som debattör. Men uppfattar inte du i din roll som exekutiv politiker –

och nu är frågan nästan lite ledande – att det möjligen blir lite kontraproduktivt att jobba på alltför många arenor på en gång? Minskar inte det t.ex. möjligheten att driva igenom en snabb reformering av CAP om du och vi politiker använder våra trots allt begränsade tidsresurser på alltför många arenor på samma gång? Borde inte dina och våra gemensamma ansträngningar att verkligen göra någonting åt handelspolitiken ligga mest i fokus?

Handelsminister Leif Pagrotsky: För mig ligger de mest i fokus. Jag jobbar mycket med det. Men när det gäller just CAP är vår huvudtorped Margareta Winberg, och hon är mycket effektivare på det än vad jag är. Den delen av handelspolitiken bedrivs, har jag lärt mig, i hög grad i jordbruksministerkretsen. Det är en mycket viktig grupp. Men när jag säger att vi ska jobba på alla områden samtidigt i det fält vi diskuterar i dag, dvs. på det finansiella området, menar jag att vi inte ska sätta dem emot varandra. Vi ska inte låta bankinspektionssamarbetet bli viktigare än det som man bedriver vad gäller att få bättre revisorssed osv. På de områdena har vi resurser att jobba parallellt. Har vi inte det tycker jag att vi ska skaffa det och sätta in det, för detta är så pass viktigt.

Däremot är min åsikt att vad gäller Tobinskatten är det inte meningsfullt att ta upp det och yrka vid bordet i EU eller i Valutafonden att nu ska vi fatta beslut om det här. Det är uppenbart, och det uppfattar jag att Kenneth Hermele håller med mig om, att det bara skulle avslås och sedan skulle frågan vara borta. Vad som krävs här är att man jobbar på normala demokratiska arenor med att skapa opinion som sedan i sin tur kan påverka politiken i ett senare läge. Men när det gäller frågorna om finansmarknadernas arkitektur och sådant tycker jag att vi ska ha gasen i botten över hela fältet. Som Eva Srejber sade är detta trögarbetat och oglamoröst, det berör massor av parlament och massor av länders byråkrater och vi har inte råd att vänta. Därför är det så viktigt.

Inte minst gäller det den länk av detta som leder in i skatteparadiserna. Att man än i dag kan ha konton i Västindien för företag som visserligen inte är anonyma i förhållande till banken men som kan ha anonyma ägare är fullständigt häpnadsväckande. Och banker från civiliserade länder har lov att handla med den typen av företag, den typen av banker och den typen av länder. Jag tycker att de borde frysas ut ur internationella gemenskaper på det här området om de inte höjer sin standard. Där jobbar vi aktivt, och där tycker jag gott att vi kunde vara mycket tuffare. Men detta driver Sverige, och det tycker jag att vi gör med viss framgång.

Ekonom Kenneth Hermele: Jag har en kommentar till Leif Pagrotsky. Den skillnad du gör mellan att arbeta inom ramen för de olika internationella säkerhetssystem som byggs upp för bankväsendet, och vad man kan göra inom EU tycker jag är konstig. Frågan är ju redan i EU. Den drivs ju av ett antal parlamentariker. Kommissionen uttalar sig om huruvida det är möjligt att genomföra den här typen av politik i förhållande till EU:s stadgar. Det

hittillsvarande svaret verkar vara att vissa paragrafer, utifrån hur man tolkar dem, skulle göra att det inte är förenligt med stadgan. Då borde frågan, om man är intresserad av den, fortsätta att drivas även där. Det görs redan, som sagt, av parlamentariker.

Karin Pilsäter (fp): Jag noterar att vad Leif Pagrotsky i praktiken nu sade var att finansutskottet har ägnat årets enda övning som handlar om internationella frågor, finansiell stabilitet och solidaritet med tredje världen åt en fråga som inte finns på dagordningen, i stället för att prata om det som verkligen finns på dagordningen.

Handelsminister Leif Pagrotsky: Absolut inte! Dagens rubrik handlar om globalisering. Sedan är det upp till finansutskottets ledamöter att välja om man vill diskutera det ena eller andra eller tredje. Jag tycker att alla de frågor som har diskuterats här i dag i hög grad är relevanta. Globaliseringen är ett stort och brett område och lika uppsplittrat, förmodar jag, i behandlingen i riksdagen som det är i behandlingen i regeringskanslierna runtom i världen. Att ha en diskussion om globaliseringen i ett utskott som har ett övergripande ansvar tycker jag är väl motiverat. Jag förstår inte den självkritiska kommentaren.

Yvonne Ruwaida (mp): Först har jag några frågor till Leif Pagrotsky. Jag tycker att det som Karin Pilsäter tog upp är väldigt relevant, nämligen hur prioriterad frågan om Tobinskatten är. Själv är jag väldigt positiv till Tobinskatten, precis som mitt parti. Vi tycker att det vore bra om man från svensk sida, speciellt nu under ordförandeskapet, lyfte upp frågan om Tobinskatten på EU-nivå och inte bara sade att det är en fråga för opinionsbildning, att det behövs mer opinionsbildning i olika länder. Det svenska ordförandeskapet borde kunna ta upp frågan – inte till beslut i ett första skede, men till debatt och diskussion.

Här har ju även framförts kritik och invändningar mot Tobinskatten. Speciellt Klas Eklund har haft en hel del reservationer. Han sade själv att hur marknaderna skulle reagera på en Tobinskatt vet vi inte säkert. Man säger också t.ex. att det inte alls är säkert att Tobinskatten skulle slå mot spekulanterna. Men det här är en fråga som också handlar väldigt mycket om politik. Lite grann visar det sig också i det som Klas Eklund själv sade, nämligen att man från bankernas sida t.o.m. kan tycka om spekulanterna: för oss är det ofta en person som köper billigt och säljer dyrt, en som balanserar marknaden och som motverkar stora svängningar. En spekulant kan vara någonting gott. Klas Eklund varnar oss politiker för att blanda oss i marknaden. Marknaden är oförutsägbar, den är uppfinningsrik och vi politiker ska inte komma in och styra.

Det finns i dag politiska uppfattningar om att marknaden behöver vissa ramar, ekologiska och sociala ramar, t.ex. en Tobinskatt eller en koldioxidskatt på en hög nivå, och att detta är någonting som är nödvändigt just för att

marknaden inte klarar av detta själv. Men här säger t.ex. Klas Eklund väldigt tydligt: Aja baja, ni politiker ska inte röra marknaden eftersom den är både oförutsägbar och uppfinningsrik. Det här är en politisk fråga i väldigt stor utsträckning.

Klas Eklund visade själv på i sitt tal att det finns osäkerheter. Det finns frågor som vi inte har svar på. Hur skulle marknaden reagera på en Tobin-skatt? Det finns ingen här i rummet som har svaret fullt ut. Ändå förkastar man totalt Tobinskatten.

Här vill jag ställa en till fråga till Leif Pagrotsky. Är det inte dags att från svensk sida diskutera frågorna på EU-nivå men också ha en utredning om Tobinskatten?

Chefekonomen Klas Eklund: Jag vet inte om jag sade att man kan tycka om spekulanterna. Jag sade att jag ogärna lägger de moralistiska övertoner som ofta förekommer i debatten. Ofta är det så, konkret på marknaden, att den som köper billigt och säljer dyrt är stabiliserande, framför allt om personen, handlaren, går emot det som andra gör. Så enkelt är det.

Jag tror att det är så gott som omöjligt att skilja på god och ond spekulation. Jag försökte att ge en lång rad konkreta exempel på hur svårt det är. Jag har inte fått höra ett enda konkret argument mot att det skulle vara lätt eller vem som skulle kunna göra det. Jag skulle bli rädd om Yvonne Ruwaida i lagstiftning bestämmer vem som är ond och vem som är god i valutahandel och hur marknaden ska fungera.

Varnar jag nu politikerna för att blanda sig i marknaden? Jag varnar inte politikerna för att blanda sig i marknaden i största allmänhet! Tvärtom är jag mycket starkt för den typ av förbättrade och hårdare spelregler på många plan som till syvende och sist kräver politiska beslut för att marknaden ska fungera – som Eva Srejber sade.

Jag varnar däremot politikerna för att stifta dåliga lagar som får marknaden att fungera på ett icke avsett sätt. Jag tror fullt och fast att en Tobin-skatt skulle få marknaden att fungera sämre, och jag tror inte att den ger lägre volatilitet. Jag tror att den ger högre trösklar. Jag tror att marknaden på olika sätt skulle smita undan. Just effekten av att smita undan är den effekt ni inte vill ha. Jag trodde att jag var inbjuden att försöka förklara så enkelt, tydligt och tekniskt som möjligt. Själv lägger jag inte någon som helst moraliserande syn på detta. Min poäng är att om ni ska stifta lagar är det bra om ni vet och ordentligt diskuterar vad effekterna av lagarna faktiskt kan tänkas bli. Att säga att eftersom ingen *vet* kan vi lika gärna köra på, låter oerhört ansvarslost. Jag hoppas att ni andra inte tänker så.

Handelsminister Leif Pagrotsky: Yvonne Ruwaida brukar alltid säga när vi träffas att hon har en ny fråga, och sedan ställer hon samma fråga. Hon har nu ställt denna fråga två gånger under rubriken Ny fråga. Varför lyfter vi inte upp frågan inom EU, när aktiviteterna finns i parlamentet med brev till kommissionen osv.?

Jag har flera gånger försökt att säga att jag inte tror att frågan är mogen för detta i dag. Det pågår ett opinionsbildningsarbete och debatt i parlamentet osv. Den kanske i en framtid blir det.

Jag instämmer i det som Karin Pilsäter sade för en stund sedan, nämligen att det för mig är oerhört mycket viktigare att ägna min tid på den nivå där jag är verksam i EU åt att driva t.ex. frågan om tullfrihet för de fattiga u-länderna, frågan om en utvecklingsrunda för de fattigaste länderna där vi kan gå dem till mötes på områden som t.ex. jordbruk och tekosidan. Det är för mig mycket viktigare prioriteringar än att nu ta upp detta på ett sätt som jag är övertygad om inte skulle få någon praktisk betydelse. Det har inte nått det stadium att jag i rådet kan ta upp till omröstning att göra en utredning.

Klas Eklund beskriver förtroendeingivande vad effekterna är och hur de många transaktionerna leder till ökad riskspridning och därmed minskat risktagande. Det är någonting som jag inte får att gå ihop.

Volymerna har ökat enormt. Det är ett uttryck för att riskspridningen har ökat enormt. Det är ett uttryck för att folk agerar risker på alla håll och kanter. Det är inte bara hängslan och livrem, utan det är femtioelva olika saker för att komma upp till dessa explosiva tal.

I stället för ökad stabilitet har det ju gett oförändrad volatilitet. Jag har lärt mig av Eva Srejber att volatiliteten i ett längre perspektiv är oförändrad. Den består av två komponenter. Den ena är att det har blivit stabilare i vardagen. Svängningarna har gått ned jämfört med 70- och 80-talen. Men det äts upp av att när det blir kris svänger det oerhört dramatiskt. Men det skulle bli tryggare och mindre risker. Det var ett sätt att försäkra bort riskerna. I stället verkar det som om vi försäkrar bort riskerna i vardagen till priset av bomber som briserar då och då med oerhört kraftfulla effekter på välfärden i världen. Detta sker trots att de makroekonomiska sakerna – de viktigaste av allt – har varit gynnsamma och borde tala för ökad stabilitet. Vi har färre länder med hyperinflation. Vi har färre länder med hyperbudgetunderskott. Vi har en mer konvergerande utveckling mot rimlig inflation och hygglig finansiell disciplin. Ändå har det blivit mediokert, trots denna explosiva utveckling av dessa trygghets-skapande betalningsmängder. Jag får det inte att stämma.

Yvonne Ruwaida (mp): Att ställa samma fråga till handelsministern kallas för att opinionsbilda i en fråga som man tycker är viktig.

När det gäller just Leif Pagrotskys syn på varför Sverige inte kan ta upp frågan när Sverige är ordförande i EU, håller jag inte med om att den inte kan tas upp till diskussion. Jag förstår att det är möjligt att komma fram till beslut. Jag menade att en utredning ska göras i Sverige. Den behöver inte vara på EU-nivå. Hur ställer sig ministern till det?

Jag har även en kompletterande fråga. Den rör just det som EU-kommissionen har sagt. EU-kommissionen har sagt att det strider mot EU-stadgan om enskilda länder skulle vilja införa Tobinskatt tillsammans med andra länder, som t.ex. USA. Det är en fråga som måste diskuteras på EU-nivå. Först och främst kan inte ett enskilt EU-land införa Tobinskatt tillsam-

mans med andra länder. Det strider mot EU-stadgan. Hur kan vi ändra på detta faktum så att det blir demokratiskt rätt att göra så? Jag anser att det är en demokratisk brist.

Lugn, Klas Eklund, vi vill inte lagstifta om vem som är spekulant. Det är inte det det handlar om. Det är ingen lagstiftning på det viset. Man kan ändå ha olika syn på om spekulering är bra eller dåligt. Det verkar som att din inställning är att spekulering är bra i många olika fall. Att tjäna pengar på att spekulera i aktier är bra – även om det är stora skillnader. Frågan är om vi alla här har samma syn på det. Jag tror nog att det system som vi bygger på, om Tobinskatt leder till mindre spekulering, och mindre vinst i spekuleringen, kanske vissa här anser är positivt.

Du säger själv, Klas Eklund, och det är därför jag pratar om en utredning, att du vet inte hur marknaden skulle reagera på en Tobinskatt. Vi sitter här och diskuterar och filosoferar, men det är inte tillräckligt utrett för att någon av oss ska kunna ha ett mer djupt svar. Därför skulle jag vilja att Leif Pagrotsky skulle vara positiv till att frågan kan utredas.

Chefekonomen Klas Eklund: Vi har säkert väldigt olika uppfattningar om vad spekulering är och hur den ska motverkas. Om Leif Pagrotsky nu bröt debattordningen och hoppar på sina bänkgrannar – låt mig få bunta ihop er båda på denna punkt.

Leif Pagrotsky sade att han inte förstår hur jag kan försvara ett system som innebär en stabilare vardag och stora kriser däremellan. Det är precis så det ser ut. Det är precis därför som jag så pedagogiskt jag har kunnat, men uppenbarligen inte tillräckligt pedagogiskt, har försökt att förklara att Tobinskatten är ett dåligt medel. Tobinskatten riskerar att slå framför allt på de små vardagliga försäkringstransaktionerna, men inte kunna stoppa de stora spekulationsvågorna. Det är precis det som är problemet. Jag förstår faktiskt inte hur Leif Pagrotsky kan ha missuppfattat. Det är precis det jag säger. Det är därför jag är emot Tobinskatten.

I stället sade Leif Pagrotsky på en förklaring på Karin Pilsäters fråga om varför han var för en Tobinskatt, att den är bra om det minskar flockbeteendet. Då blir frågan: Hur i hela fridens namn skulle denna skatt minska flockbeteendet? Förklara det för mig. Jag förstår inte. Det var precis det jag försökte beskriva med tio punkter, varav fem handlade om spekulering, flockbeteende och trösklar.

Jag är ledsen om jag förolämpar finansutskottets ledamöter och några statsråd. Jag hade gärna sett att den här diskussionen hade varit betydligt mer teknisk, betydligt mer ingående om hur marknaden fungerar. Jag har försökt att beskriva så gott jag har kunnat riskerna. Jag får känslan av att det ibland handlar om att hålla politiska anföranden och begrava frågor i stället för att konkret gå igenom dem. Det kanske var elakt sagt, men jag får den känslan ibland.

Detta leder mig slutligen till frågan om utredning. Det är klart att det går att utreda en Tobinskatt. Den har utretts många gånger på olika håll. En re-

kommendation till finansutskottet skulle vara att titta på vad andra har gjort innan man fattar beslutet att utreda frågan själv. Den senaste utredningen som kom för bara någon månad sedan är från Finland. Finnarna har utrett frågan. Det finska finansdepartementet har gjort det. Jag sitter med utredningen framför mig här. Jag är säker på att finansutskottets kanslichef och sekretariat har den, *Promoting the Stability of International Capital Movements*, februari 2001. De landar i den entydiga slutsatsen att absolut inte ha Tobinskatt.

När Yvonne Ruwaida säger att vi inte vet och att vi måste därför utreda, är argumentet att vi inte vet därför att skatten inte har genomförts. Vad vi däremot vet är att den har utretts gång på gång. Alla utredningar har landat i exakt samma svar. Den här skatten fungerar inte så som den är tänkt.

Handelsminister Leif Pagrotsky: Låt också mig lägga mig i debatten om utredningen! Klas Eklund får alltid allting att framstå som så enkelt. Detta har utretts, och alla är så överens. "Alla säger precis det jag säger." Så är det inte riktigt.

De lärda är faktiskt inte helt överens. De lärda tvistar om vad som är rätt och fel. James Tobin är av en åsikt. Finlands finansdepartement har en annan. Däremellan finns hur många andra experter som helst. Vi politiker måste välja bland experterna – såsom det brukar vara.

Samtidigt har Klas Eklund helt rätt i att frågan har utretts många gånger. Om regeringen tillsätter en utredning som kommer fram till det Yvonne Ruwaida vill är den slutlig, om den inte kommer fram till det är den inte slutlig – och så ska det utredas igen.

Vi socialdemokrater valde för några år sedan att på vår kant försöka få någon som vi litar på att sätta sig in i debatten, sätta sig in i vetenskapen, tolka historien om våra kriser i Norden och andra kriser och försöka samla ihop dem till en slutsats. Jag är förvånad att Börje Kragh inte är tillfrågad i dag. Han är nestor i den finansiella utredningsvärlden. Han var chef för Konjunkturinstitutet. Han har utrett kreditmarknaden i alla sammanhang sedan 1960-talet. Han satte ihop en studie åt oss, *Att hantera valutakriser*. Han sammanfattar de olika rapporter och studier som har varit på ett förtjänstfullt sätt. Nu är den visserligen fem sex år gammal, och det har hänt ett och annat sedan dess, men jag vill ändå mana till viss ödmjukhet.

Klas Eklund, det var inte min mening att mucka gräl eller söka polemik, men jag gjorde reflexionen att du säger att transaktionerna är stabilitetsskapande. Om då i en värld som ökar förutsättningarna för stabilitet med färre länder med hyperinflation, färre länder med stora budgetunderskott, om det trots denna radikala ökning i detta stabilitetsskapande beteende inte blir någon ökning i stabiliteten, är det inte någonting annat som måste till i analysen? Det är en stilla reflexion och undran. Jag kan inte se att denna enorma ökning i de korta kapitalrörelserna bara har en enda effekt, nämligen att öka stabiliteten. Då hade systemet inte blivit det det har blivit. Det var inte polemik i sakfrågan, inte ens ett inlägg i sakfrågan. Jag är inte riktigt klar över var den

reflexionen leder mig i frågan om Tobinskatten. Det är bara en reflexion kring den debattbild Klas Eklund beskriver.

Nu ska jag avhålla mig från debatt. Vi har blivit tillhållna att inte ha en debatt i panelen. Det är frågor och svar mellan utskottet och oss.

Yvonne Ruwaida (mp): Vi har fått lyxen att alla få ett skriftligt anförande från Klas Eklund. Jag har vid två tillfällen noterat att Klas Eklund faktiskt säger att vi inte vet hur marknaden skulle reagera på en transaktionsskatt. Klas Eklund har tagit ställning i sakfrågan, och det har jag också gjort – trots detta. Men det finns saker som det går att titta vidare på i en utredning. Denna hearing i dag bekräftar detta.

Jag fick inte svar från Leif Pagrotsky i frågan om EU-kommissionens synpunkt om att inget EU-land får vara delaktigt i att införa en Tobinskatt om det inte är ett EU-beslut. Hur förhåller sig Leif Pagrotsky till det?

Handelsminister Leif Pagrotsky: Förlåt, jag glömde att svara på den frågan.

För mig är saken mycket enkel. Det här är inte en juridisk fråga. Om EU-länderna vill införa en skatt, och den inte är förenlig med dagens EU-regler, får man väl ändra dem. Det handlar om ett politiskt bud. Är man överens om att göra det kan man göra det. Krävs det att man ändrar fördraget, får man ändra fördraget. Det är inte fråga om juridik. Det är fråga om den politiska viljan, och den finns inte i dag. Det är det som hindrar, inte juridiken.

Yvonne Ruwaida (mp): Du har missförstått mig! Ett enskilt land får inte införa Tobinskatt. Om England och USA vill införa en Tobinskatt, hävdar EU-kommissionen att det strider mot EU-stadgan. England skulle inte självt få införa en Tobinskatt om inte hela EU gör det.

Handelsminister Leif Pagrotsky: Då förstår jag frågan annorlunda. Jag ber om ursäkt för det.

Det här är en diskussion som jag inte förstår. Det är inte mitt sakområde. Jag är inte tillräckligt insatt i det. Det måste jag medge.

Men jag kan inte heller se att frågan har någon betydelse. Jag har inte träffat någon som tror att det går att införa en sådan skatt i ett enskilt EU-land i dag, så sammanflätade som vi är. För mig är inte detta något huvudproblem.

Jag har ingen aning om det formella där. Jag måste passa på den frågan och hänvisa till finansministern som är ansvarig fackminister på detta specialområde.

Catharina Hagen (m): Jag har en fråga till Leif Pagrotsky. Du sade i ditt inledningsanförande att Tobinskatten skulle kunna vara ett sätt att sakta farten, att lugna ned den finansiella marknaden. Syftet med Tobinskatten skulle då också kunna vara att minska den fattigdom som orsakas av globaliseringen. Jag får inte det att gå ihop. Du själv är ju en ivrig förespråkare för ökad

handel och rivna tullar och rivna handelshinder. På vilket sätt skulle Tobinskatten minska fattigdomen? Det skulle innebära en tull på handel. I alla andra sammanhang vill du minska tullarna på handel för att öka välståndet.

Handelsminister Leif Pagrotsky: Som tull betraktad är detta försumbart. Ingen tullmyndighet i världen skulle besvära sig med att ta upp tull på den nivå vi diskuterar i sammanhanget. Vi har väldigt höga tullar på allt möjligt, tiotals hela procent. Här pratar vi om tiondelar av procent, t.o.m. tiondelar av promille. Jag har aldrig sagt att globaliseringen skapar fattigdom.

Jag menar följande: Vi har ett flockbeteende i marknaden – jag försökte att låta bli att kommentera ytterligare en sak för Klas Eklund, men jag fick en ny chans. Om det finns ett kraftigt flockbeteende är det risk att hela flocken börjar springa och få systemet i självsvängning. Den risken minskar. Om man inför något som förmår folk att tänka två eller tre gånger innan de börjar springa – det är ganska enkelt – något som får dem att tänka efter lite grann, det är lite dyrare att göra affärer, blir det en ganska enkel sak. Om det kan leda till färre kriser – inte noll – som är lite mindre allvarliga för att de inte sprids lika långt och lika snabbt, har vi åstadkommit mycket för att bekämpa fattigdomen. Dessa kriser skapar fattigdom. Kriser är fattigdomsskapande. Det är inte bara brist på ekonomisk utveckling, skolor osv. som gör att fattiga länder är fattiga. Det är också att det inträffar finansiella kriser och andra kriser, naturkatastrofer, inbördeskrig osv. Detta är *en* sådan sak som skapar fattigdom. Kan detta i någon grad minska detta har vi åstadkommit någonting i fattigdomsbekämpningen. Jag har inte sagt att globaliseringen skapar fattigdom. Det ställer jag inte upp på.

Catharina Hagen (m): Jag kan ändå inte få det att gå ihop. Du säger själv att Tobinskatten inte skulle kunna förhindra de kriser som inträffade i t.ex. Mexiko och i Asien. Det var mer fundamenta som låg bakom de kriserna. Det har många andra talare påpekat här. Därför kan jag ändå inte få det att gå ihop när du säger att Tobinskatten skulle minska fattigdomen. Eftersom kriserna inte har med en sådan skatt som Tobinskatten att göra, på vilket sätt skulle fattigdomen kunna minskas?

En annan konstig faktor är att vi har fått en överenskommelse på EU-nivå som bidrar till att få en bättre finansiell marknad och en gemensam kapitalmarknad. Syftet med det är att underlätta affärsuppgörelser och inte sätta hinder i vägen för att göra affärer på många olika sätt. Varför ska man då införa en Tobinskatt som lägger grus i maskineriet, när man i andra sammanhang vill göra allt för att underlätta handel?

Handelsminister Leif Pagrotsky: Jag tror inte att jag lyckas få så mycket mer förståelse för det jag uttrycker. Jag har många gånger sagt, och jag kan säga en gång till, att jag tror att Asienkrisen hade kommit ändå, men hade kanske blivit lite lindrigare. De länder som lyckades hade inte grus i maskineriet utan käppar i hjulet för marknaden slapp ganska lindrigt undan. Det trodde jag inte

i förväg. Jag var mycket kritisk till vad man gjorde i Malaysia. Jag tyckte att det var fränstötande på många sätt, och jag tog avstånd från det. Jag tvingas i efterhand konstatera att de klarade sig bättre än Taiwan, Sydkorea och en del andra som inte gjorde det. Men att jag ska ha förmågan att få alla att förstå vad jag säger tror jag mig inte om. Jag tvingas att ge upp. Jag beklagar.

Ordföranden: Jag vill härmed rikta ett varmt tack till er alla som har visat ett stort intresse för vår utfrågning och har hållit ut i 3 timmar och 23 minuter. Särskilt vill jag rikta ett tack till våra fyra inbjudna gäster som har försett oss med mycket information som vi säkert kommer att ha mycket stor nytta av när vi sedan fortsätter att diskutera dessa frågor. Ett stort tack till alla. Utfrågningen är avslutad.